

LAPPEENRANNAN TEKNILLINEN YLIOPISTO
LUT School of Business and Management
Laskentatoimen maisteriohjelma

Essi Remes

**BASEL III- VAKAVARAISUUSSÄÄNNÖKSEN AIHEUTTAMAT MUUTOKSET
PANKIN LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINNASSA**

Työn ohjaaja
2. tarkastaja

Professori Satu Pätäri
Tutkijaopettaja Helena Sjögrén

TIIVISTELMÄ

Tekijä:	Essi Remes
Tutkielman nimi:	Basel III- vakavaraisuussäntelyn aiheuttamat muutokset pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallinnassa
Tiedekunta:	LUT School of Business and Management
Maisteriohjelma:	Laskentatoimen maisteriohjelma
Vuosi:	2017
Pro-gradu – tutkielma:	Lappeenrannan teknillinen yliopisto 89 sivua, 4 kuvaa, 2 taulukkoa ja 2 liitettä
Tarkastajat:	Professori Satu Pätäri Tutkijaopettaja Helena Sjögrén
Hakusanat:	Luottoriski, Basel III, vakavaraisuussäntely, likviditeettiriski, riskienhallinta

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida kirjallisuuden ja empiirisen tutkimuksen avulla niitä muutoksia, joita Basel III -vakavaraisuussäntely on aiheuttanut pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallinnassa. Tutkimuksessa käsiteltiin pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallintaa sekä vuonna 2013 voimaan tullutta Basel III – vakavaraisuusvaatimusta. Tutkimuksessa käsiteltiin lisäksi luottoriskin laskentaa. Tutkimuksen avulla hahmoteltiin, kuinka riskienhallintakäytänteet ovat muuttuneet vakavaraisuusvaatimuksen myötä. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Tutkimusaineisto koostui seitsemästä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastateltavina olivat pankin asiantuntijat sekä kaksi finanssialan asiantuntijaa.

Tutkimustulokset osoittivat, että Basel III – vakavaraisuussäntely on muokannut sekä pankin luotto- että likviditeettiriskin hallintaa. Säntelyn seurauksena luottoriskin hallinnan keskiöön on noussut asiakaskohtainen riskienhallinta. Suurimmat muutokset on kuitenkin koettu likviditeettiriskin hallinnassa, sillä sitä koskeva sääntely on ensimmäistä kertaa mukana uudistetussa vakavaraisuussäntelyssä. Vaikka nykyinen sääntely vastaa edeltäjiään paremmin pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskin, nähdään sääntelyn kehittymisen jatkuvan myös tulevaisuudessa.

ABSTRACT

Author	Essi Remes
Title	The effects of Basel III- regulatory standards on bank's credit risk and liquidity risk management
Faculty	LUT School of Business and Management
Major	Accounting
Year	2017
Master's – thesis	Lappeenranta University of Technology 89 pages, 4 figures, 2 tables and 2 appendixes
Examiners	Professor Satu Pätäri Associate professor Helena Sjögrén
Keywords:	Credit risk, Basel III, regulatory standard, liquidity risk, risk management

The main purpose of this study was to analyze the impacts of Basel III- regulatory standards on bank's credit risk and liquidity risk management. The starting point was bank's credit risk and liquidity risk management and Basel III -regulatory standards. The study also addressed credit risk measurement. The study consists of theoretical and empirical part and it was conducted as a qualitative case study. The research material consisted of seven semi-structured interviews. Interviewees were bank's experts and two experts of the financial industry.

The findings of the study show that Basel III – regulatory standards have affected both bank's credit and liquidity risk management. As a result of the regulation of credit risk management, customer-specific risk management has become one of the most important risk management method. However, the main changes have been perceived in liquidity risk management. The regulation of the liquidity risk is for the first time included in the revised Basel III regulatory standards. The current regulatory respond better to the credit risk and the liquidity risk of banking industry than its predecessors but still the development of the regulatory is seen to continue in the future.

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkimuksen taustaa	7
1.2	Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset	10
1.3	Keskeiset käsitteet.....	12
1.4	Tutkimusmenetelmä ja -aineisto.....	13
1.5	Aikaisempi tutkimus.....	14
1.6	Tutkimuksen rakenne	16
2	LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINTA PANKISSA.....	18
2.1	Luottoriskin määrittelyä.....	18
2.2	Luottoriskistrategiat ja menetelmät luottoriskin vähentämiseksi.....	20
2.3	Luottoriskin vakavaraisuusvaatimuksen laskenta	23
2.3.1	Standardimenetelmä	24
2.3.2	Sisäisten luottoluokitusten menetelmä	26
2.4	Likviditeettiriski pankkitoiminnassa.....	29
2.5	Pankin maksuvalmiusriski	30
2.6	Likviditeettiriskin hallinta	32
3	BASEL III- VAKAVARAISUUSSÄÄNTELY	34
3.1	Miksi sääntelyä tarvitaan?	36
3.2	Basel III -vakavaraisuusvaatimuksen sisältö	37
3.2.1	Pääomavaatimukset.....	38
3.2.2	Vähimmäisomavaraisuusaste	40
3.2.3	Maksuvalmius	42
3.2.4	Pysyvä varainhankinta	43
3.2.5	Riskienhallinta	45
3.3	Basel III - vakavaraisuussäännöksen herättämä keskustelu.....	46

4	BASEL III - VAKARAISUUSSÄÄNTELYN VAIKUTUS PANKIN LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINTAAN	48
4.1	Tutkimusmenetelmä ja –aineisto	48
4.2	Tutkimusprosessi.....	50
4.3	Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti	51
4.4	Luottoriskin hallinta finanssikriisin jälkeen	52
4.5	Likviditeettiriskin hallinta finanssikriisin jälkeen	56
4.6	Basel III säännösten ja pankkisääntelyn merkitys pankkitoiminnalle	60
4.7	Basel III:n vaikutus luottoriskin hallintaan.....	63
4.8	Basel III:n vaikutus likviditeettiriskin hallintaan	66
4.9	Basel III –vakavaraisuussäätelyn tulevaisuus	68
5	YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET	71
5.1	Vastaukset tutkimuskysymyksiin	71
5.2	Loppupäätelmät.....	74
5.3	Jatkotutkimusehdotuksia	75
	LÄHTEET	76
	LIITTEET	
	Liite 1. Basel III – säädöksen aikataulu	
	Liite 2. Haastattelurunko	
	KUVIOT	
	Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys	12
	Kuvio 3. Basel III minimipääomavaatimus.....	38
	Kuvio 4. Basel II ja Basel III pääomavaatimukset	39
	Kuvio 5. Tutkimusprosessin eteneminen.....	50
	TALULUKOT	
	Taulukko 1 Standardimenetelmän riskipainot ja pääomavaateet.....	25
	Taulukko 3 Pitkäaikaisen rahoituksen ja varallisuuserien painoarvot	44

LYHENTEET

AIRB	Advanced Internal Ratings Based
BIS	Bank for International Settlements
BCBS	Basel Committee on Banking Supervision
BIS	Bank for International Settlements
CEBS	Committee of European Banking Superiors
CF	Conversion Factor
CVA	Credit Value Adjustments
EAD	Exposure at Default
FIRB	Foundation Internal Ratings Based
IRBA	Internal Ratings Based Approach
LGD	Loss Given Default
LLL	Luottolaitoslaki 610/2014
NSFR	Net Stable Founding Ratio
OsuuspankkiL	Osuuspankkilaki 423/2013
OTC	Over the Counter
PD	Probability of Default
SäästöPL	Säästöpankkilaki 2001/15
VaR	Value at Risk

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Maailman taloudellinen tilanne on viimeisen vuosikymmenen aikana vaihdellut huomattavasti. Vuoteen 2007 jatkunut nousukausi päättyi Yhdysvalloista lähteneeseen finanssikriisiin. Finanssikriisi alkoi Yhdysvaltojen asuntomarkkinoilta ja sen yhteydessä olevista rahoitusmarkkinoista ja laukaisi tarpeen pankkien vakavaraisuuden sääntelyn kehittämiseksi. (Hellwing 2010, 2) Finanssikriisi tarkoittaa rahoitusmarkkinoihin ja rahoituksen välitykseen liittyviä häiriöitä (Suomen Pankki, 2011, 4). Sitä voidaan myös kuvata tilanteeksi, jossa taloudellisten instituutioiden ja omaisuuksien arvo heikkenee nopeasti ja joka usein johtaa laajalle levinneeseen velallisten maksukyvyttömyyteen ja markkinoiden ongelmiin varojen allokoinnissa (Claessens & Kohe 2013, 5).

Talletuspankkien toiminta on maailmassa laajasti säänneltyä ja valvottua. Kansainvälisen järjestelypankin BIS:n (Bank for International Settlements) alaisuudessa toimivan Baselin pankkivalvontakomitea BCBS (Basel Committee on Banking Supervision) on vastuussa ympäri maailmaa toimivien pankkien vakavaraisuussäännösten sisällöstä (BIS, 2015). Pankkien vakavaraisuutta säänneltiin ennen vuoden 2007 finanssikriisiä Basel II- säännöksessä. Basel II- säännöksestä ja valvonnasta huolimatta pankit pääsivät toimimaan Yhdysvalloissa vastoin ohjeistusta. Tämä kyseenalainen toiminta toteutettiin varjopankkijärjestelmän avulla, jossa tavallisista talletuspankeista poiketen riski- ja sijoitusrahastot muodostivat huomattavasti vapaammin toimivan pankkijärjestelmän. Tilanteesta aiheutunut velkakriisi sai aikaan markkinoiden epävakauden ja odotukset taantumasta, minkä seurauksena pankkien vakavaraisuudesta ja pääoman riittävydestä on jatkossa huolehdittava entistä tarkemmin. Epävarmuus markkinoiden tehokkuutta ja pankkien vakavaraisuutta kohtaan on heijastunut selkeästi maailman osakemarkkinoiden kehitykseen sekä kasvattanut lainan saannin vaatimuksia. Finanssikriisin jälkeen huomattiin, ettei pankkien minimipääoma ole ollut riittävällä tasolla vallitsevaan riskitasoon nähden. (Freixax, 2010, 376) Aikaisemmat pankkien vakavaraisuutta koskevat sääntelyt eivät ole pystyneet ehkäisemään

pankkikriisien syntymistä esimerkiksi 1990 luvulla. Vuoden 2007 kriisi todisti sen, ettei Basel II- sääntelykään ollut tarpeeksi tehokas ja antoi siten lähtökohdat ja tarpeet Basel III säännösten kehittämiseksi. (Janson, 2009, 35)

Uusi vakavaraisuussäännöstö, Basel III, julkaistiin vuonna 2010 (Walker 2011, 95). Sääntelyä koskevat erimielisyydet Eurooppa komission, Euroopan parlamentin ja Eurooppa neuvoston välillä johtivat siihen, että Basel III otettiin vähitellen käyttöön vuoden 2013 aikana. Kokonaisuudessaan uusi säännöstö tulee voimaan vuoteen 2019 mennessä ja pitää sisällään uudistetut pääoma-, vakavaraisuus- ja maksuvalmiusvaatimukset. (Letto, 2012,2) Merkittävimpinä parannuksina uudessa sääntelyssä voidaan pitää minimipääoman laadun parantaminen ja läpinäkyvyyden lisääntyminen (King & Tarbert, 2001, 1-3). Muutokset näkyivät pankeissa kiristyneinä pääomavaatimuksina heti vuodesta 2013 alkaen. Maksuvalmiusvaatimukset otettiin käyttöön vuonna 2015 (Fiva, 2011a).

Rahoituslaitoksien toiminta perustuu pitkälti rahan tallettamiseen ja talletetun rahan välittämiseen edelleen sitä tarvitseville kotitalouksille ja yrityksille. Kuten muillakin toimialoilla, myös finanssialalla on otettava huomioon liiketoimintaan liittyvät riskit. Pankkitoiminnassa yksi keskeisimmistä riskeistä on luottoriski, joka syntyy pankin myöntäessä luottoa yrityksille ja henkilöasiakkaille. Luottoriskin hallintaa koskeva säännöstö on keskeinen osa kehitettyä Basel III- säännöstöä ja sitä voidaan pitää finanssialan tärkeimpänä riskienhallinta osa-alueena. (Fatemi & Fooladi, 2006, 228)

Basel III- säännöstö asettaa vaatimuksensa myös pankin likviditeetille eli maksuvalmiudelle. Säännös määrittelee sen, kuinka paljon pankin taseessa tulee olla likvidejä varoja. (Fiva, 2013) Tavoitteena on varmistaa, että pankin taseen likvidit varat ovat riittävät mahdollisen poikkeustilanteen sattuessa. Asetettujen vaatimusten mukaan pankilla tulee olla helposti ja nopeasti rahaksi muutettavaa varallisuutta siten, että sen on mahdollista selvitä poikkeustilanteissa vähintään kuukausi ilman markkinoiden lisärahoitusta. Likviditeettiriski on ollut huomion keskipisteenä niin tutkijoiden kuin valvontaviranomaistenkin silmissä. Sen vaikutus pankkikriisiin oli huomattava ja siksi sille on asetettu uusia rajoja vuoden 2008 fi-

nanssikriisin tapahtumien jälkeen, kun huomattiin, ettei likviditeettiriskiä ole hoidettu vaaditulla tasolla pankkien riskienhallintakäytännöissä. (Crowe, 2009, 3)

Basel III vakavaraisuussäännöstö ja sen vaikutukset luottoriskin ja likviditeettiriskin hallintaan on ajankohtainen aihe, sillä säännöksen toteuttaminen on aloitettu pankeissa vuodesta 2013 lähtien. Lisäksi asetettu maksuvalmiusvaatimus on astunut osittain voimaan vuoden 2015 marraskuussa. Pankit ovat lisänneet pitkäaikaista rahoitustaan ja uudistaneet antolainauksen hinnoittelua. Rahoitusmarkkinoilla kasvava kilpailu asiakkaista sekä pitkään jatkunut matala korkotaso vaikuttavat oleellisesti pankkien toimintaan. Siten on mielekäästä tutkia millaisia vaikutuksia säännöstöllä on pankkien luotto- ja likviditeettiriskiin. Kilpailusta huolimatta on tärkeää, että pankkitoiminnassa pystytään välttämään suuria riskejä. Luotonmyöntö tulee tapahtua asetettujen ohjeiden ja säännösten mukaisesti noudattaen vakuusvaatimuksia. Korkomarginaalien kaventuminen, laina-aikojen pidentyminen ja vakuuksien yliarvostaminen ovat aiheuttaneet pankkien riskienhallinnan kyseenalaistamisen. Likviditeettiin liittyvä riski on pankkien yksi keskeisimmistä hallintaluista (Akhatar, 2007,8). Kuten Crowe (2009) toteaa, vaikka pankin taseen varojen laatu olisi riittävällä tasolla, tulos vahva ja pääomaa riittävästi, voi pankki silti kaatua riittämättömien likviditeetin vuoksi.

1.2 Tutkimusongelma, tavoitteet ja rajaukset

Tutkimuksessa analysoidaan Basel III- vakavaraisuussäännöksen vaikutusta pankin luottoriskin ja likviditeettiriskin hallintaan. Tutkimusongelma voidaan määritellä seuraavasti:

- Miten Basel III- vakavaraisuusvaatimus vaikuttaa pankin luottoriskin ja likviditeettiriskin hallintaan?

Tavoitteena on tarkastella Basel III- vakavaraisuussäännökset aiheuttamia muutoksia esimerkkiyrityksenä toimivan pankin luottoriskin ja likviditeettiriskin hallinnassa. Toisaalta tutkimuksessa tuodaan esille myös sitä, kuinka pankin ris-

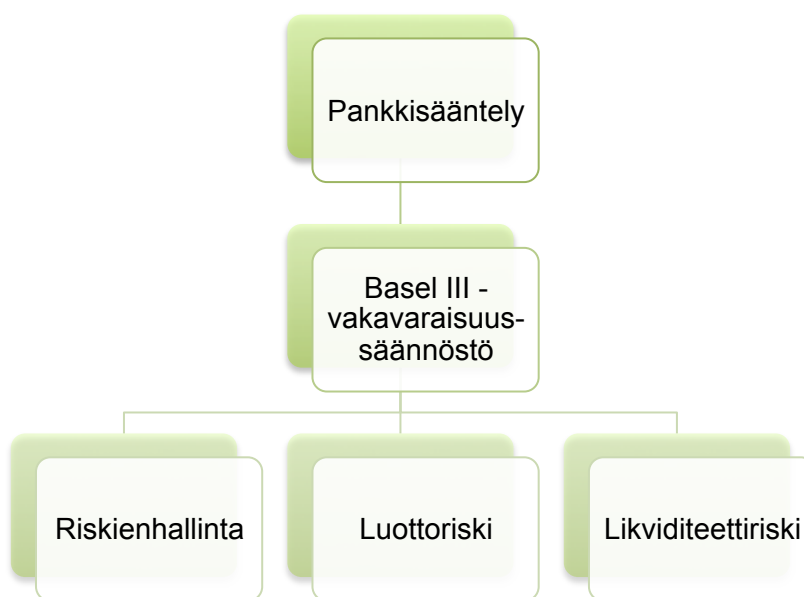
kienhallinta on kehittynyt ja millaisia vaikutuksia kiristyneellä sääntelyllä on ollut pankin luotto- ja likviditeettiriskien hallintaan. Esimerkkiyrityksenä käytetään yhtä Suomessa toimivaa pankkikonsernia. Tutkimuksessa nostetaan esille Basel III-vakavaraisuussäännöksen tuomat muutokset aikaisempaan Basel II- säännöstöön verrattuna sekä Basel III –säännöksen kohtaamaa kritiikkiä.

Alatavoitteena on analysoida, millaisia muutoksia Basel pankkivalvontakomitean kaavailema luottoriskien laskentakaavan muutos tulisi aiheuttamaan, jos se otetaan käyttöön vuoden 2016 lopussa. Lisäksi tutkitaan, ovatko asetetut vaatimukset riittäviä pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskien merkittävyys huomioiden. Alatavoitteet voidaan muotoilla seuraavien kysymysten muotoon:

- Millaisia vaikutuksia laskentakaavan muutoksella on pankin luottoriskien määrittämiseen?
- Kuinka hyvin Basel III- vakavaraisuussäännöstö huomio pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskien?

Lähtökodit Basel III- vakavaraisuussäännöksen kehittämiseksi ovat syntyneet finanssikriisin seurauksena. Tässä tutkielmassa finanssikriisiä ei kuitenkaan käsitellä. Tutkimuksessa analysoidaan Basel III- vakavaraisuussäännösten vaikutuksia riskienhallintaan ja sitä kautta pankin käyttämiä menetelmiä luotto- ja likviditeettiriskien hallinnassa. Koska tutkimus keskittyy vain vakavaraisuussäännöksen vaikutuksiin luottoriskissä ja likviditeettiriskissä, muut pankkitoiminnan riskilajit: markkinariski, korkoriski ja operatiivinen riski on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. Luottoriski valikoitui tutkimuksen kohteeksi sen merkittävyyden vuoksi. Luottoriski on yksi pankkitoiminnan keskeisimmistä riskilajeista (Kontkanen, 2011, 91) ja sen laskentakaavaan on kaavailtu muutosta (BCBS, 2016). On siis mielekästä analysoida, millaisia vaikutuksia tämä aiheuttaisi. Lisäksi tutkimuksen kohteeksi on valittu likviditeettiriski, jonka kohdalla Basel III- vakavaraisuussäännökset astuivat voimaan vuonna 2015. On siis ajankohtaista tarkastella, millaisia vaikutuksia ne ovat saneet aikaan likviditeettiriskien hallinnassa.

Luottoriski syntyy, kun luotonantajalle muodostuu saatava luotonsaajaa kohtaan. Riski johtuu tulevaisuuden epävarmuudesta, sillä muutoksia luotonsaajan elämäntilanteessa ei voida juurikaan ennustaa ja siten ei voida olla varmoja siitä, pystyykö luotonsaaja maksamaan vastuunsa takaisin. (Jorion, 2002, 17) Tässä tutkimuksessa luottoriski käsittää rahoituslaitosten eli pankkien luottoriskin. Pankki toimii rahoituslainojen antajana ja yritykset sekä henkilöasiakkaat luotonsaajina (Fatemi & Fooladi, 2006, 228). Tutkimuksessa keskitytään erityisesti rahoituslainojen riskeihin. Tutkimuksen näkökulma on Basel III- vakavaraisuussäännöksen vaikutukset yleisesti Suomen pankkisektoriin. Ulkopuoliset näkökulmat finanssialan asiantuntijoilta lisäävät tutkimuksen yleistettävyyttä. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys esitetään kuviossa 1.

Kuvio 1. Teoreettinen viitekehys

1.3 Keskeiset käsitteet

Tämän tutkimuksen keskeiset käsitteet ovat luottoriski, likviditeettiriski sekä Basel III –vakavaraisuussäännöstö. Tutkimuksessa käytettävät keskeiset käsitteet on määritelty seuraavaksi, jotta lukijan on helpompi ymmärtää tutkimuksen asiasisältö.

Luottoriski on riski siitä, että luotonantaja ei saa saatavaansa luotonsaajalta. Epävarmuus tulevasta muodostaa mahdollisuuden sille, ettei luotonsaaja pysty makaamaan luottoa takaisin. (Saunders & Cornet, 2006, 310 – 312)

Likviditeettiriski syntyy, kun yrityksen likvidit varat eivät riitä kattamaan ulospäin virtaavaa rahavirtaa. (Niskanen & Niskanen 2000, s. 238)

Basel III- vakavaraisuussäännökset ovat ne säännökset, jotka Basel pankkivalvontakomitea on kehittänyt säänneläkseen pankkien vakavaraisuutta. Sääntelyn avulla pyritään parantamaan pankkisektorin valvontaa, sääntelyä ja riskienhallintaa. Basel III –vakavaraisuussäännökset tiukentavat pankkien pääoman määrä- ja laatuvaatimuksia. Sääntelyn tavoitteena on ehkäistä uusia pankkikriisejä syntymästä. (BCBS, 2011)

1.4 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimuksen empiirinen osa on kvalitatiivinen tapaustutkimus. Tutkimuksen aineisto muodostuu seitsemästä puolistrukturoidusta teemahaastatteluista. Tämä menetelmä on valittu, jotta saadaan mahdollisimman tarkkaa tietoa siitä millaisia vaikutuksia Basel III- säännöstöllä on ollut yksittäisen pankin näkökulmasta luotto- ja likviditeettiriskin hallintaan. Aikaisemmat tutkimukset ovat keskittyneet tutkimaan sääntelyn vaikutuksia suuremmassa mittakaavassa makrotalouden näkökulmasta (mm. Hellwig 2010, Measure 2009, Slovik & Counrède 2011, Barrow 2012) sekä yleisesti rahoitusmarkkinoiden näkökulmasta (mm. Fatemi & Fooladi 2006, Kashyap et al. 2010) Tutkimusmenetelmäksi valittu tapaustutkimus tuo siksi uutta näkökulmaa aiheeseen aikaisempaan tutkimukseen verrattuna.

Haastattelu antaa menetelmänä vapauden valita tutkimukseen mukaan ne henkilöt esimerkkiyrityksestä, jotka ovat tekemisissä Basel III- vakavaraisuussäännösten kanssa ja joilla on tietoa luottoriskin ja likviditeettiriskin hallinnasta. Siten tutkimuksesta saatava tieto on laadukasta ja sitä saadaan riittävästi. Tätä edesauttaa myös haastateltaville etukäteen lähetettävä haastattelurunko (Tuomi & Sarajärvi, 2006, 75). Haastateltavat ovat esimerkkiyrityksessä toimivia asiantuntijoita. Heidän lisäk-

seen haastellaan kahta finanssialan asiantuntijaa, jotka työtehtävissään toimivat Basel III:n parissa. Finanssialan asiantuntijoiden haastatteluilla saadaan pankin ulkopuolinen näkökulma tutkimusongelmaan. Haastattelut suoritettiin anonyymisti.

Teoriaosuus muodostuu luottoriskin ja likviditeettiriskin muodostumisen, arvioinnin ja hallinnan kuvauksesta. Luottoriskin ja likviditeettiriskin hallinnan sekä luottoriski-strategian teoreettinen perusta esitellään pääpiirteittäin. Lisäksi keskitytään luottoriskin mallintamiseen ja tuodaan esille kaksi erilaista laskentamenetelmään luottoriskin pääomavaatimuksen laskemiseksi. Teoriaosuus käsittää kuvauksen myös Basel III-vakavaraisuussäännöksistä. Tutkimuksen lähdeaineisto rakentuu aihetta käsittelevistä tutkimuksista, artikkeleista ja alan kirjallisuudesta. Lisäksi materiaalina käytetään Basel pankkivalvontakomitean julkaisemaa materiaalia sekä luottolaitoslakia (LLL 610/2014).

1.5 Aikaisempi tutkimus

Vakavaraisuussäännösten vaikutuksia luottolaitoksien eri osa-alueisiin on tutkittu melko paljon. Basel III- säännöstö on herättänyt paljon mielenkiintoa tutkijoiden keskuudessa sen julkaisun jälkeen loppuvuodesta 2010. Vakavaraisuussäännösten tavoitteena on vähentää pankkien riskinottoa sekä ehkäistä uudet pankkikriisit. Tutkimuksissa on esitetty eriäviä mielipiteitä siitä, millainen vaikutus vakavaraisuussäännöksillä on pankkien riskinottoon. Luottoriskin hallinta pankkisektorilla on tutkimuskentällä herättänyt myös melko paljon keskustelua ja sitä ovat tutkineet 2000-luvun alussa esimerkiksi Holmström & Tirole (2000), Cumming & Hirtle (2001) sekä Bauer ja Ryser (2004).

Basel III- säännöstöä edeltänyttä Basel II- vakavaraisuussäätelyä on tutkittu eri näkökulmista useissa tutkimuksissa. Riskinäkökulmasta Jokivuolle & Kauko (2001) keskittyivät tutkimuksessaan tarkastelemaan aikaisemman Basel II- vakavaraisuuskehikon vaikutuksia luottoriskin minimipääomavaatimuksiin. Tutkimuksessa esitellään luottoriskin mittaamisen uudistus makrotalouden, rahoitusmarkkinoiden ja yksittäisten luottolaitosten näkökulmasta. Lisäksi Furlong & Keeley (1989) ana-

lysoivat tutkimuksessaan vakavaraisuusvaatimuksien vaikutusta pankin riskinottohalukkuuteen. Heidän tulostensa mukaan pankkien riskinottohalukkuus heikkenee vakavaraisuusvaatimuksien myötä ja täten vakavaraisuusvaatimuksilla on positiivinen vaikutus pankkien riskienhallinnassa. Vastoin heidän tuloksiaan yhdeksän vuotta aikaisemmin sekä 10 vuotta Furlongin ja Keeleyn tutkimuksen jälkeen Blum (1980) sekä Koehn & Santomero (1999) osoittivat, ettei vakavaraisuusvaatimuksella ole negatiivista vaikutusta pankkien riskinottohalukkuuteen, vaan ne toimivat päinvastoin ja voivat lisätä riskinottohalukkuutta.

Vuonna 2013 voimaan tulleen Basel III- vakavaraisuussäännösten vaikutukset ovat herättäneet huomattavasti keskustelua tutkijoiden keskuudessa. Slovik & Cournède (2011) sekä Jacques (2010) ovat arvioineet Basel III:n vaikutuksia makrotalouden näkökulmasta, jonka mukaan vakavaraisuusvaatimuksella olisi negatiivinen vaikutus bruttokansantuotteeseen. Slovikin ja Cournèden tutkimuksen mukaan vakavaraisuusvaatimuksen nostaminen heikentää bruttokansantuotetta 0,05-0,15 prosenttia vuodessa. Suttle (2011) ja Baselin pankkivalvontakomitea (BCBS 2010a) tuo kuitenkin selvityksessään esille, ettei negatiivinen vaikutus bruttokansantuotteeseen ole vuosittain merkittävän suuri ja että pidemmällä aikavälillä tarkasteltuna muutos on positiivinen vähenevien pankkikriisien myötä.

Hellwig (2010) on tutkimuksessaan kritisoinut Basel III:n vaikutuksia pankkijärjestelmään. Hänen mukaansa muutokset tulevat olemaan liian pieniä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Koko pankkijärjestelmä tulisi hänen mielestään uudistaa. Saman mielipiteen esittää myös Wolf (2010). Blundell-Wignall & Atkinson (2010) pitävät Basel III uudistusta positiivisena, mutta tuovat esille myös säännösten heikkouksia, joiden takia usko uudistuksen toimivuuteen horjuu. Myös Barrow (2012) on tutkimuksessaan todennut, ettei Basel III:n muutokset ole tehokkaita tai puutteidensa vuoksi eivät pysty estämään uutta finanssikriisiä.

Basel III- vakavaraisuussäännösten vaikutuksia pankkitoimintaan ovat tutkineet esimerkiksi Kashyap et al. (2010), jotka tarkastelevat tutkimuksessaan sääntelyn kiristymisen vaikutuksia pankkien luottojen hintoihin. Heidän mukaansa sääntelyn kiristymisellä ei ole merkittävää vaikutusta pankkien asiakasluottojen hinnoitteluun.

Samaan tulokseen on päätyntä myös Baselin pankkivalvontakomitea omassa tutkimuksessaan (BCBS, 2010a). Kashyap et al. (2010) analysoivat, että Basel III vakavaraisuussäännökset tulevat nostamaan pankkien lainamarginaaleja keskimäärin 0,25- 0,50 prosenttiyksikköä. Pankkien tekemät toimenpiteet säännösten noudattamisessa ja mahdolliset organisaatiomuutokset voivat aiheuttaa pienemmän muutoksen lainojen marginaaleissa.

Altman (2002) sekä Measures (2009) keskittyvät tutkimuksissaan pankkien luottoriskin hallintaan. Altmanin (2002) mukaan lisääntynyt säännöstely vaikuttaa positiivisesti pankkeihin ohjaamalla niiden huomion luottotappioriskeihin ja luottoriskin hallintaan. Luottoriskin huomioimista on lisääntynyt myös kehittyneet tietokannat luottotappioista. Samaan tulokseen on päätyntä Measure (2009), joka esittää, että vuoden 2008 luottokriisi on lisännyt pankkien huomiota luottoriskin hallintaa kohtaan. Duffie (2007) esittelee luottojohdannaisten potentiaalın luottoriskeiltä suojautumisessa. Myös Freeman et al. (2006) nostavat tutkimuksessaan esille luottojohdannaisten roolin luottoriskien hallintavälineenä.

Pankin likviditeetti ja siihen liittyvä likviditeettiriski on noussut suosioon tutkijoiden keskuudessa finanssikriisien johdosta. Aikaisemmissa tutkimuksissa on keskitytty taseen vastaavaa puolen likviditeettiriskiin ja annettu vähemmän painoarvoa taseen vastattavan puolen sisältämään likviditeettiriskiin. (Diamond & Rajan, 2001, 287-290). Mielenkiintoa tutkijoiden keskuudessa ovat herättäneet myös likviditeettiriskin ja konkurssien sekä maksukriisien välinen yhteys. Googhart (2008) sekä Mishkin et al (2006) huomasivat, että usein pankkikriisien taustalla on likviditeettiriski.

1.6 Tutkimuksen rakenne

Tutkielma koostuu viidestä luvusta. Ensimmäinen luku esittelee tutkimuksen taustan, tutkimuksen tavoitteet, tutkimusongelmat sekä tehdyt aiheenrajaukset. Kappaleissa esitellään lyhyesti tutkimusmenetelmä ja käydään läpi aikaisempaa tutkimusta Basel II ja Basel III- vakavaraisuussääntelyn vaikutuksista. Lisäksi tuo-

daan esille aikaisempaa tutkimusta erityisesti Basel III:n ja luottoriskin aihealueelta. Luvussa kaksi keskitytään luottoriskiin ja likviditeettiriskiin. Luvussa painudutaan luottoriskin syntymiseen, sen arviointiin ja hallintaan sekä esitellään luottoriskistrategiat. Luvussa kaksi tuodaan lisäksi esille, miten likviditeettiriski muodostuu ja kuinka sitä voidaan hallita pankeissa. Kolmas luku käsittelee Basel III- vakavaraisuussäännöstöä. Luvussa pohditaan pankkisääntelyn merkitystä, käydään läpi vakavaraisuussääntelyn uudistukseen johtaneet tekijät ja Basel III-säännösten tavoitteet. Lisäksi perehdytään Basel III- säännösten pääomavaatimuksen, vähimmäisomavaraisuusasteen, maksuvalmiuden, pysyvän varainhankinnan ja riskienhallinnan osalta. Luvut kaksi ja kolme muodostavat tutkimuksen teoriaosuuden.

Tutkimuksen empiirinen osuus alkaa luvusta neljä, jossa esitellään tutkimusmenetelmä sekä tutkimusaineisto. Lisäksi käydään yksityiskohtaisesti läpi tutkimusprosessi. Kappaleiden pääpaino on tutkimustulosten esittämisellä ja analysoimisella. Luku viisi on tutkimuksen viimeinen luku ja siinä esitetään yhteenveto tutkimustuloksista, vastataan tutkimuskysymyksiin sekä tehdään tutkimuksen perustella johtopäätökset. Lisäksi esitellään aiheesta tehtävät mahdolliset jatkotutkimusehdotukset.

2 LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINTA PANKISSA

Yksi yhteinen tekijänä yritysten toiminnassa on epävarmuus tulevasta. Epävarmuus aiheuttaa liiketoiminnan riskit, joita pidetään epävarmuuden suuruutena. Mitä suurempaa epävarmuutta johonkin tapahtumaan liittyy, sitä suuremmat ovat sen riskit. (Kaplan & Garrick, 1981, 11) Riskin suuruus on riippuvainen riskin todennäköisyydestä ja laajuudesta. Bessis (1998) mukaan veloitteen suuruus ei vaikuta riskin suuruuteen. Riskejä voidaan hallita, kun riskin todennäköisyys ja laajuus on tiedossa. Rahoituslaitoksien riskienhallinnan epävarmuus muodostuu osittain velallisten maksuvalmiuksien ja -käyttäytymisten epävarmuudesta. Riskiä siitä, ettei velallinen pysty maksamaan velkaansa takaisin kutsutaan luottoriskiksi. (Bessis, 2002, 422-423) Duffee (1999) mukaan luottoriskillä on keskeinen vaikutus kaikissa taloudellisissa sopimuksissa. Vuonna 2015 Finanssivalvonnan julkaisemasta arviosta Suomen finanssisektorin taloudellisesta tilasta nousee esille huoli kotitalouksien velkaantumisen kasvamisesta talouden heikosta kehityksestä huolimatta. Lisäksi kasvavana riskinä nähdään yritysten investointien vähentyminen ja velkarahoitettu käyttöpääoma. (Fiva, 2015a)

Tässä luvussa käsitellään kuinka pankin luottoriski ja likviditeettiriski muodostuu, millaiset ovat pankin luottoriskistrategiat sekä keinoja luotto- ja likviditeettiriskin hallitsemiseksi. Lisäksi esitellään kaksi laskentamallia asiakkaan luottoriskin määrittämiseksi ja luottoriskin pääomavaatimuksen laskemiseksi.

2.1 Luottoriskin määrittelyä

Pankkien merkittävin riski on luotonantoon perustuva luottoriski, jonka hallintaan pankkien tasapainoinen toiminta perustuu (Mileris 2012, 497). Luotonannosta syntyvää luottoriskiä on kirjallisuudessa kutsuttu ”puhtaaksi” luottoriskiksi. Sen lisäksi rahoituslaitosten luottoriski koostuu vastapuoliriskistä ja maariskistä. Luottoriski tarkoittaa tilannetta, jossa asiakas ei välttämättä pysty täyttämään luottosuhteessa muodostunutta velvoitettaan. Luottoriski syntyy jos asiakkaan mahdollisesti asettaman vakuuden arvo ei todellisuudessa pysty kattamaan pankin saatavia. (Jorion

2002, 17) Luottolaitosten kohtaamaa luottoriskiä voidaan pienentää erilaisin lainaehdoin ja lainalle vaadittavin vakuuksin (Bessis, 2002, 423).

Luottoriskin määrittämiseen vaikuttaa asiakkaille annettu luottoluokitus, joka muodostuu niistä tekijöistä, jotka aiheuttavat epävarmuuden siitä tuleeko luotto kokonaan takaisinmaksetuksi. Luottoriskiin vaikuttaa merkittävästi asiakkaan maksukyky sekä luoton vakuudeksi vaaditut takaukset ja vakuuksien arvot. (Bessis, 2002, 422-423). Pankille luottoriski konkretisoituu, kun asiakas ajautuu maksukyvyttömäksi ja siten pankin vastuut jäävät kattamatta sekä itse lainatun erän että kertyneiden korkojen osalta. Pankki ryhtyy vakuuksien realisointitoimenpiteisiin, kun asiakkaan maksukyvyttömyys on vakava ja pitkäaikainen. Kun vakuudet on realisoitu, voi pankki tehdä jäljelle jääneelle osalle luottotappiokirjauksen. (Lehtiö, 2004, 36)

Asuntoluotoissa luottoriski on riippuvainen lainojen vakuuksina olevien asuntojen markkina-arvojen laskuista. Asuntolainojen luottoriskit konkretisoituvat 1990 luvulla, kun asuntokaupoista johtuneet luottotappiot ajoivat pankit suuriin vaikeuksiin ja ne pystyttiin pelastamaan konkurssilta ainoastaan valtion tuen avulla. Asuntorahoituksen riski muodostuu suurien kasvukeskuksien ja voimaakaan muuttotappion koettelemisissa kunnissa. (Oikarinen, 2002, 133) Suurien lainasummien aiheuttama luottoriski realisoituu, mikäli taloudellinen tilanne aiheuttaa laskusuhdanteen kasvukeskuksissa, vähentää työllisyyttä ja siten aiheuttaa maksukyvyttömyystilanteen. Korkean hintatason aikana otetut asuntolainat jäävät siten hoitamatta ja hintojen lasku laskusuhdanteen aikana johtaa siihen, etteivät vakuusarvot tule kattamaan pankin saatavaa. (Hemmo, 2001, 8) Tätä vastoin kasvukeskuksissa on viime vuosina ollut asuntojen suhteen nähtävissä suurta hintojen nousua. Sen vuoksi asuntojen ostajat ovat joutuneet ottamaan huomattavan suuria lainoja, mikä johtaa pankeilla kasvavaan luottoriskiin. (Oikarinen, 2002, 133)

2.2 Luottoriskistrategiat ja menetelmät luottoriskin vähentämiseksi

Luottoriskinhallinta koostuu riskien tunnistamisesta, mittaamisesta, arvioinnista, minimoimisesta ja valvonnasta (Niemi 2013, 439). Riskienhallinnan avulla organisaatio pyrkii rajoittamaan ja valvomaan toimintaan oleellisesti vaikuttavia riskejä. (KPMG, 2006, 79) Luottoriskin hallintaa koskeva sääntely koostuu luottolaitoslaista (LLL 610/2014), osuuspankkilaista (OsuuspankkiL 423/2013), säästöpankkilaista (SäästöPL 2001/1502) ja finanssivalvonnan standardeista. Pankkitoiminnassa riskienhallinnan merkitystä ei voida tarpeeksi korostaa. Luottoriskin arvioimisella tähdätään pankkien riskisyyden mitoittamiseen siten, että sen tulevaisuuden tappiot minimoituvat (Mileris, 2012, 497) ja luotonantoon liittyvät riskit ovat organisaation riskinotto-kykyyn sopivia (KPMG, 2006, 78).

Pankkien tulee kiinnittää huomiota omaan riskienhallintaansa päivittäin, jotta rahoitusmarkkinoilla tapahtuvat muutokset tulevat huomioiduksi sen toimintatavoissa. Voidaan nähdä, että laadukkaasti riskienhallinnan avulla pankit varautuvat tulevaisuuden riskeihin. (Lehtiö, 2004, 234) Riskienhallinnassa pyritään erityisesti havaitsemaan ne riskit, jotka voivat tulevaisuudessa tapahtua sekä tunnistaan ja rakentamaan sellaista toimintaa, jolla voidaan ehkäistä näiden tunnistettujen riskien toteutumista. Luotonanto muodostaa pankkien keskeisen riskienhallinnan osa-alueen. (Kontkanen, 2011, 91) Luottoriskin hallintaa määrittelevä sääntely sisältyy luottolaitoslakiin. Sen 68§ mukaan: *”Luottolaitos ja sen konsolisointiryhmään kuuluva yritys eivät saa toiminnassaan ottaa niin suurta riskiä, että siitä aiheutuu olennaista vaaraa luottolaitoksen vakavaraisuudelle tai konsolisoidulle vakavaraisuudelle. Luottolaitoksen ja konsolisointiryhmään kuuluvalla yrityksellä on oltava toimintaansa nähden riittävä sisäinen valvonta ja riskienhallintajärjestelmä.”*

Luottoriskin arvioinnin olennaisena osana on luottoriskin mittaaminen, jonka toteutus riippuu siitä, onko tarkoituksena mitata yksittäisen luoton riskiä vai esimerkiksi suuremman luottokokonaisuuden, joukkovelkakirjalainan, riskiä. Pääpiirteittäin luottoriski mitataan arvioimalla luotonsaajan takaisinmaksukyky ja todennäköisyys sille, ettei asiakas pysty tulevaisuudessa kattamaan vastuitaan.

Yritysluottojen luottoriskin arvioimisessa yritysten aikaisempien taloustietojen analysointi on keskeisessä asemassa. (Kasanen et al. 1997, 28) Luottoriskin kokonaisvaltainen analysointi ja arviointi edellyttävät myös sellaisten tekijöiden mittaamista, jotka eivät ole suoraan asiakkaaseen kytköksissä. Näitä ovat esimerkiksi vastapuoliriski ja talouden monimutkaisuudesta aiheutuvat riskit. (Saunders & Cornet, 2006, 310-312)

Pankkien luottoriskin mittaamiselle ei ole yhtä oikeaa tapaa. Luottolaitokset ja lain-säättäjät ovat erimieltä siitä, kuinka optimaalinen pääoman määrä luottoriskiltä suojautumiseksi määritellään. (Duffie & Singleton, 2003) Pankkien onnistunut luottoriskinhallinta korostuu etenkin taloudellisen epävarmuuden aikana. Pankkien on kyettävä toiminnassaan siihen, ettei pelkoa pankin vakavaraisuuden heikkenemisestä pääse muodostumaan. (Fiva, 2009, 3-4) Vielä muutama vuosikymmen sitten pankkien henkilökunta oli vastuussa asikkaiden luottoluokituksen määrittämisestä ja heidän asiantuntijuudensa pohjalta muodostui yhtiön luottoriski (Altman & Saunders, 1997,1722).

Luottoriskin hallinnassa on keskeistä kiinnittää huomio riskiin kohdistuvien tuottojen riittävyyteen. Pääomien on oltava riittävällä tasolla mahdollisesti toteutuviin riskeihin nähden. Rahoitusalan sääntelyn tavoitteena onkin vakauttaa luottolaitosten toiminta. Tarkat säännökset edesauttavat mahdollisten luottotappioiden syntymisen estämisen jo luotonantoprosessin yhteydessä. Säännökset myös pyrkivät estämään jo myönnettyihin luottoihin kohdistuvien riskien muodostumisen. (Rauthovi 2005, 1085) Jotta pankkien riskienhallintaa voidaan toteuttaa linjassa pääomavaatimusten kanssa, tulee pankilla olla riskienhallintastrategia sekä valvonta. Riskienhallintajärjestelmä tukee hyvää sisäistä valvontaa ja edesauttaa menestyvää riskienhallintaa. (Mohanty 2008) Suomessa Finanssivalvonnan tehtävänä on luottoriskien hallinnan järjestämisen valvonta luottolaitoksissa. Finanssivalvonta pyrkii toiminnallaan ehkäisemään sen, ettei luottolaitokset ota vastatakseen sellaisia riskejä, joita heillä ei ole mahdollisuutta kantaa. (Fiva, 2015b) Pankkivalvonta kontrolloi finanssisektorin riskejä sekä valvoo pankkien vakavaraisuutta. Pankkivalvojat voivat asettaa minimipääomavaateita korkeampia

vakavaraisuusvaatimuksia turvatakseen pankin vakavaraisuuden poikkeavissa markkinaolosuhteissa. (Ojo, 2009, 6)

Pankkien tulee asettaa strategiassaan sen luotonannolle tietyt tavoitteet. Tavoitteet pitää jakaa organisaation ylhäältä ja riskienhallinnan toteuttamista tulee kyetä valvomaan ja seuraamaan raportoinnin avulla. (KPMG, 2006, 78-84) Pankin luottoriskistrategian tulee olla yhteneväinen pankin yleisen liiketoimintastrategian kanssa. Kun pankin yleistä liiketoimintastrategiaa muodostetaan, tulee samalla tehdä selkeät linjaukset myös riskienhallinnan suhteen, määrittää riskinottohalukkuus sekä ne tavoitteet, mitkä pankilla on eri riskiluokissa. Strategiassa tulisi tuoda esille myös kehitystoimenpiteet, joita pankki tulee tekemään tehostaakseen riskienhallintaansa. (Fiva, 2004, standardi 4.4a, 4-6) Luottoriskistrategiassa on Finanssivalvonnan mukaan vähimmäisvaatimuksena määriteltävä millaista asiakasrakennetta luottolaitos tavoittelee, miten sen myöntämien luottojen luottolajikohtaiset, maantieteelliset, toimialakohtaiset ja maturiteettien jakaumat ovat. Lisäksi rahoituslaitoksen hallitseman luottosalkun tuotto- ja kasvutavoitteet tulee julkaista sen riskienhallintastrategiassa. (Fiva, 2004, standardi 4.4a,11)

Asuntorahoituksen luottoriskinhallintaan vaikuttaa asuntoluotonmyöntöprosessi kokonaisuudessaan (Hemmo, 2001, 8. ; Konstari ym. 2002,186). Pankit määrittelevät luottoriskistrategiaansa perustuvat luotonmyöntöehdot ja luottopäätöissäännöksensä. Pitääkseen luotonannon riskit pieninä, luotonmyöntöprosessissa tulee keskittyä luottihakemuksen perusteelliseen arviointiin. Erityisesti huomiota tulee kiinnittää asiakkaan luottokelpoisuuteen ja vaadittavan vakuuden oikeudenmukaiseen arvostamiseen. Luotonmyöntöprosessina apuna on asiakkaan riskiluokitusmenetelmä, jonka avulla pankki voi arvioida asiakkaan kohdalla mahdollisen luottoriskin toteutumisen todennäköisyyden. (Kontkanen, 2011, 86-87) Muita keinoja asiakkaan luottoriskin arvioinnissa on esimerkiksi asiakkaan maksuvaratesti, jonka avulla selvitetään asiakkaan kyky selviytyä markkinoiden vaikutuksista muun muassa luoton korkoon (Kontkanen 20011, 92.; Muttilainen, 2002, 7).

Kuten henkilöasiakkaiden, myös yritysasiakkaiden luottoriskihallinnan perustana toimii asiakkaan tunteminen (Leppiniemi & Puttonen, 2002). Mitä enemmän asia-

kas on keskittänyt asiointiaan tiettyyn rahoituslaitokseen, sitä enemmän rahoituslaitoksella on kokonaisvaltaista tietoa asiakkaasta käytössään. Cole et al. (2004) mukaan pitkäaikaiset asiakassuhteet edesauttavat asiakkaan kokonaisvaltaista tuntemista ja siten pankilla on kattavat tiedot asiakkaan maksukyvykkyyden ja maksukäyttäytymisen arviointiin. Erityisesti pankkien ja yritysasiakkaiden pitkäaikaisilla asiakassuhteilla on merkitystä. Vastoin Colen et al. (2004) tuloksia Nazar (2013) toteaa, ettei asiakassuhteen kestolla ole juurikaan vaikutusta asiakkaasta muodostuneeseen luottoriskiin. Rahoituslaitoksien näkökulmasta yritysrahoituksen myöntämiseen vaikuttavat asiakassuhteen pituus, yrityksen maksukyky ja maksukäyttäytyminen sekä luotolle asetettavan vakuuden arvo (Posey & Reicher, 2012).

2.3 Luottoriskin vakavaraisuusvaatimuksen laskenta

Luottolaitokset arvioivat asiakkaaseen liittyvää riskin laatua joko kolmannen osapuolen avulla tai käyttämättä pankin sisäisiä menetelmiä (Bessis, 1998, 5). Luottolaitosten on saatava tietoa asiakkaidensa luottoriskin suuruudesta, jotta ne voivat harjoittaa kannattavaa liiketoimintaa. Luottolaitokset voivat määrittää asiakkaidensa luottoriskin käyttäen joko standardi- tai sisäisten luottoluokitusten menetelmää. Asiakkaiden luottoriskiarvo vaikuttaa pankin lainaportfolioon. Jos pankin luottoriski nousee liian korkeaksi, voi luotonmyöntö estyä kokonaan. (Mileris, 2012, 498) Siksi on erityisen tärkeää, että pankit pystyvät arvioimaan luottoriskinsä oikein ja että niillä on aktiivisesti käytössään luottoriskinhallinnan erilaiset toimintamallit.

Asiakkaan luottoriskin määräytymiseen vaikuttaa Nazarin (2013) mukaan erityisesti lainarahan tarpeen tiheys ja suuruus. Mitä enemmän asiakas tarvitsee lainarahaa tai vastaavasti, jos asiakas hakee usein itselleen lainarahoitusta, nousee häneen kohdistuva luottoriski. Lisäksi erilaisten makrotaloudellisten tekijöiden arviointi asiakkaan maksukyvyyn arvioimiseksi on lisääntynyt pankeissa (Festic et al. 2011). Luottoprossissa mahdollisia huomioitavia makrotaloudellisissa tekijöitä ovat esimerkiksi inflaatio, työttömyysaste, yleinen korkotaso ja BKT:ssa tapahtuneet muutokset (Mileris, 2012, 498).

Ulkopuolisia luottoluokittajia on arvosteltu sub-prime kiirisin myötä. Luottoluokittajia on osittain syytetty kriisin syntymisestä luokittelemalla pankkien CDO- tuotteita hyvin luottoluokituksin. (Strier, 2008) Baselin pankkivalvontakomitea on käynnistänyt konsultaation riskipainojen laskentakaavojen yhtenäistämiseksi, sillä pankkien omat laskentakaavat ovat haastaneet pankkien vertailukelpoisuuden (BCBS, 2016). Bessis (1998) toteaaakin, luottoriskin olevan erittäin vaikeasti määriteltävä riski pankkitoiminnassa, vaikka sitä voidaan pitää keskeisimpinä riskinä.

2.3.1 Standardimenetelmä

Kun luottoriski määritellään standardimenetelmää käyttäen, tulee laskennassa pankin saamiset, sijoitukset, taseen ulkopuoliset sitoumukset sekä lisäksi sellaiset sitoumukset, jotka sisältävät vastapuoliriskiä. Näille kaikille lasketaan vakavaraisuusvaatimus. (Fiva, 2010, standardi 4.3c, 15, 75) Standardimenetelmän käyttö on automaattisesti pankin luottoriskin laskentamenetelmä, ellei se ole pyytänyt erikseen lupaa finanssivalvonnalta sisäisten luottoluokitusten menetelmän, IRBA:n, käyttöön. Standardimenetelmässä luottoriskin laskenta on kaksivaiheinen prosessi. Ensiksi kaikille vakavaraisuusvaatimuksen alaisille vastuille määritellään vastuuarvo, joka on vastuun määrä huomioonottamatta vastapuolen, omaisuuserän ja vakuuden riskipainoa. Tämä vastuuarvo kerrotaan kunkin vastuualueen riskipainolla. Tuloksena saadaan pankin varoihin suhteutettu riskipainotettujen vastuiden määrä. Sääntelyn mukaan pankkien omien varojen tulee kattaa 8% sen riskipainotetuista saamisista. (Fiva, 2010, standardi, 4,3c, 15-16) Riskipainot saadaan valmiiksi muodostetusta taulukosta, jossa ilmenee velallisen luottoluokka sekä muodostunut minipääomavaade kyseiselle velalliselle (Mohanty, 2008, 112). Standardimenetelmän laskentakaava on nykyisessä Basel III säännöstössä lähes samanlainen kun Basel II säännöstön aikana (BCBS, 2006 ; BIS, 2010b).

Pankin vastuut jaetaan erilaisiin vastuuryhmiin esimerkiksi saamisen tai vakuuden mukaan. Vastuuryhmiin jaettujen vastuiden luottoluokitusten määrittämiseksi voidaan käyttää luottoluokituslaitosten antamia luottoluokituksia. (Fiva, 2010, standardi 4,3c, 16-22) Yleisesti tunnettuja ja hyväksytyjä luottoluokituslaitoksia

ovat esimerkiksi Moody's Investors Services ja Standard & Poor's. Yksi maailmanlaajuisesti tunnetuimpia luottoluokitusmenetelmiä on kansainvälisten investointipankkien muodostamat luottokelpoisuudet valtioiden joukkovelkakirjalainojen pohjalta. Tällainen luottoluokittelija on esimerkiksi Standard & Poor's, joka muodostaa myös Suomen valtion joukkovelkakirjalainojen luokitukset. Tässä menetelmässä luottoluokitus ilmaistaan kirjaimin ja AAA luokitus tarkoittaa parasta mahdollista maksukykyä. Heikoin arvosana, jonka hakija voi Standard & Poor's menetelmässä saada on D, joka ilmaisee että hakija on täysin maksukyvytön. (Standard & Poor's, 2010) Mikäli vastuulle on määritelty kaksi eri suuruista riskipainoa eri luottolaitoksissa, tulee pankin käyttää näistä suuremman riskipainon omaavaa luokitusta. Mikäli riskipainoja on useampi kuin kaksi, määrittyy riskipaino kahden pienimmän riskipainon mukaan, jolloin niiden erotessa toimitaan samoin kuin kahden riskipainon omaavien vastuiden määrittelyssä. (Fiva, 2010, standardi 4,3c, 29) Taulukossa 1. kuvataan standardimenetelmän riskipainot Standard & Poor's luottoluokituslaitoksen mukaan.

Taulukko 1 Standardimenetelmän riskipainot ja pääomavaateet (BCBS, 2015, 31)

Luottoluokitus	AAA – AA-	A+ – A-	BBB+ BB-	– Alle BB-	Ei luokitusta
Riskipaino	20%	50%	100%	150%	100%
Pääomavaade %	1,60%	4,00%	8,00%	12,00%	8,00%

Taulukon 1. avulla voidaan esittää esimerkki standardimenetelmästä yrityslainan riskipainon laskemiseksi. Jos yrityksen luottoluokitus on paras AAA luokka, asetuu yrityksen lainan riskipainoksi 20%. Jos asiakasyritys saa lainaa 100 000 euroa, lasketaan pankin omien varojen määrä määrittämällä omien varojen määrä riskipainottomien varojen määrästä ja huomioimalla kiinteä lisäpääomavaatimus 2,5 prosenttia. Omien varojen määrä on tässä tapauksessa siis $(100\ 000 \times 0,2 \times 0,105)$ 2100 euroa. (Mukaillen Putkuri & Vauhkonen 2012, 16)

2.3.2 Sisäisten luottoluokitusten menetelmä

Sisäisten luottoluokitusten menetelmä on yleisemmin käytössä isoissa finanssilaitoksissa, joilla on hyödynnettävissä resursseja näiden menetelmien kehittämiseen (BCBS, 2004,13). Sisäisten luottoluokitusten menetelmä (IRBA, internal ratings-based approach) on riskiherkempi standardimenetelmään verrattuna ja siinä hyödynnetään pankin itse luomia riskiestimaatteja sekä valvojan tahon määrittelemiä laskentakaavoja. (Fiva,2010 Standardi, 4.3d, 11) BCBS (2004) mukaan sisäisten luottoluokitusten menetelmään siirtyminen parantaa asetettujen pääomavaatimusten ja syntyvän riskin vastaavuutta. Sisäisten luottoluokitusten menetelmän pääomavaatimus on Jokivuolen ja Launianen (2003) mukaan pienempi hyvään luottoluokkaan kuuluvalla velalliselle, kuin kolmannen osapuolen määrittämässä standardimenetelmässä. Suomessa valvovana tahona toimii Finanssivalvonta ja sen määrittelemiä riskiparametreja ovat esimerkiksi tappio-osuus ja luottovastavokerroin (Fiva, 2010, Standardi 4.3d, 2010, 17-18).

Sisäisten luottoluokitusten menetelmää käyttävä pankki voi valita hyödynnettäväkseen joko perusmenetelmän (FIRB, foundation internal rating-based approach) tai tästä edistyneemmän menetelmän (AIRB, advanced internal ratings-based approach). FIRB edellyttää pankin laskevan itse vastuita omistavan oikeus- tai luonnollisen henkilön maksukyvyttömyyden todennäköisyyden (PD, probability of default). Muut laskennassa käytettävät riskiparametrit tulevat valvojan standardiestimaateista. AIRB käyttö edellyttää, että pankit määrittävät kaikki riskiparametrit itse. Riskiparametrit muodostuvat maksukyvyttömyyden todennäköisyydestä (PD), tappiosuudesta (LGD, lost given default) ja luottovasta-arvokertoimesta (CF), jota hyödynnetään maksukyvyttömyyshetken vastuun (EAD, exposure at default) määrän määrittelyssä. (Repullo & Suarez, 2004, 497) Mikäli pankki haluaa käyttää riskienpainotettujen erien laskemisessa sisäisten luottoluokitusten menetelmää (IRBA), tulee sen hakea lupa Finanssivalvonnalta (Fiva, 2010, standardi, 4.3d, 17-18).

Sisäisten luottoluokitusten menetelmässä pankki pyrkii arvioimaan keskimääräisen todennäköisyyden velallisen luottotappiolle (Bessis, 2002, 44). Jotta pankki voi

käyttää sisäisten luottoluokitusten menetelmää, tulee sen luokittelujärjestelmän pystyä arvioimaan luotonhakijan ja vastuun ominaisuudet oikein siten, että eri tasoiset riskit pystytään erottamaan toisistaan ja näistä riskeistä pystytään tuottamaan yhtenäistä ja tarkkaa tietoa. Pankin tulee määrittää maksukyvyttömyys jokaiselle riskiluokalle. Tätä varten pankilla tulee olla riittävästi dataa, jotta sen on mahdollisuus muodostaa riskiparametrit. Sisäisten luottoluokitusten menetelmää hyödyttävillä pankeilla on määritelty tiukat datavaatimukset. Datan tulee koostua 5-7 vuoden ajalta. (Hasan & Zazzara, 2006, 10-11; Jankowitch 2007, 194) Pankin luotonmyöntöprosessiin, riskienhallintaan ja johtamisjärjestelmään vaikuttavat keskeisesti sisäiset luokittelut ja maksukyvyttömyydestimaatit. Pankin luottoriskin arviointitoiminto määrittelee luottoluokittelun ja sen on pystyttävä toimimaan ilman ulkopuolista painostusta riippumattomasti. Lisäksi edellytetään, että pankki säilyttää kaiken oleellisen materiaalin, jota hyödynnetään luottoriskin mittaus ja hallintaprosessissa. Pankin tulee dokumentoida luottoluokitusjärjestelmänsä ja perusteet valinnoille. (Fiva, 2010, standardi 4,3d, 18-19)

Sisäisten luottoluokitusten perusmenetelmä, FIRB, antaa pankille mahdollisuuden omien estimaattorien käyttöön vastuita olevan oikeus- tai luonnollisen henkilön maksukyvyttömyyden arvioinnissa ja muuten edellyttää valmiiksi annettujen estimaattien käyttöä riskiparametrien määrittämisessä. (Repullo & Suarez, 2004, 497) Maksukyvyttömyyden todennäköisyyden arvioinnissa otetaan huomioon vastuita hallussaan pitävän maksukyvyttömyys vuoden kuluessa. Finanssivalvonnan standardin 4,3d mukaan esimerkiksi maksukykyisen yrityksen, jolla on vastuita valvottavassa pankissa, PD:n tulee ylittää vähintään 0,03%:iin. Mikään vastapuoli ei siten ole riskitön valtiota ja keskuspankkeja lukuun ottamatta. Täysin maksukyvyttömän vastapuolen todennäköisyyden riskipaino on 100%. (Fiva, 2010, Standardi 4,3d,28) Odotetun tappion määrä (EL, expected loss) luottoriskistä voidaan laskea sisäisten luottoluokitusten menetelmällä kaavan 1. mukaan.

$$\text{Odotettu tappio, EL (€)} = PD\% \times LGD\% \times EAD(\text{€}) \quad (1)$$

Jos lainaa ottavan yrityksen maksukyvyttömyyden todennäköisyys (PD) kuvitellaan olevan 0,03 prosenttia ja asiakkaan maksukyvyttömyydestä odotettava

tappio-osuus oletetaan olevan 45 prosenttia, on odotettu tappio-osuuden määrä esimerkiksi 500 000 euron luotosta ($0,0003 \times 0,45 \times 500\,000$) 67,50 euroa. Tämän luoton luottoriskin kattamiseksi pankilta vaaditaan pääomaa kiinteään lisäpääomavaatimuksen mukaan ($67,50 \times 0,105$) 7,09 euroa. (Mukaihen Fiva, 2011, 3)

Finanssivalvonta on asettanut ohjeistukset omien estimaattien käyttöön. Omien estimaattien käyttäminen edellyttää pankilta kaiken relevantin tiedon ja saatavilla olevan aineiston hyväksikäyttämistä ja huomioonottamista. Estimaattorit tulee muodostaa aikaisempaan tietoon ja empiiriseen tutkimukseen perustuen eikä vain asiantuntijoiden arvioihin. Aineiston tulee olla kerätty riittävän pitkältä ajalta, jotta sitä voidaan pitää uskottavana. Pankin valitsema estimointimenetelmä tulee olla kehityksen kohteena jatkuvasti ja valittava menetelmä on pystyttävä perustelemaan. Estimaattorin muodostamisessa käytettävä aineisto ja aineiston aikana noudatettu luottopolitiikka tulee olla linjassa pankin nykyisen luottopolitiikan ja olosuhteiden kanssa. Finanssivalvonnan määräyksen mukaan estimaatteja tulee päivittää uuden tiedon myötä vähintään kerran vuodessa. Aineiston koon perustella tulee estimaateissa ottaa huomioon arviointivirheet varovaisuusmarginaalin avulla. (Fiva, 2010, standardi 4,3d, 72-73) Suomessa finanssivalvonta antaa luvan sisäisten luottoluokitusten menetelmän käyttöön. Finanssivalvonta ja Euroopan Keskuspankki EKP, antavat yhdessä luvan niille pankeilla, jotka ovat siirtyneet EKP:n valvonnan alaisuuteen. Näitä ovat Nordea Suomi Oyj, OP Ryhmä sekä Danske Bank. (Fiva, 2014, 11)

Riippumatta siitä käyttääkö pankki luottoriskin vakavaraisuusvaatimusta laskettaessa standardi- vai sisäisen luottoluokitusten menetelmää, voivat pankit hyödyntää vakuuksia ja johdannaissovimuksia luottoriskin vähentämismenetelminä (Jokivuolle & Launiainen, 2003, 17-18). Laskentamalleissa hyödynnettävät muut luottoriskin vähentämistekniikat poikkeavat osittain toisistaan. Jos pankin luottoriskin laskenta pohjautuu standardimenetelmään eli ulkopuolelta saatuihin lukuihin, on pankilla finanssivalvonnan asettamien standardien mukaan käytössään monia luottoriskin vähentämistekniikoita. Näillä tekniikoilla tarkoitetaan niitä keinoja, joilla pankki voi suojaautua sen vastuisiin liittyviltä luottoriskeiltä. Pankeilla on käytössään monia

keinoja luottoriskin vähentämiseksi. Standardimenetelmässä näitä ovat esimerkiksi takaukset ja johdannaissopimukset, vastikkeelliset luottosuojat, rahoitusvakuudet, päänettoutuissopimukset sekä henkivakuutus. (Fiva, 2006, Standardi 4.3e, 11-12, 17-18,31)

Mikäli pankin luottoriskin laskentamenetelmänä on sisäisten luottoluokitusten menetelmä, poikkeaa vähentämistekniikat tietyiltä osin. Tällöin pankki voi ehkäistä saatavaansa liittyvää luottoriskiä käyttämällä takauksia ja luottojohdannaisia, vastikkeellista luottosuojaa, kiinteistövakuuksia, saamisia, fyysisiä vakuuksia tai leasingia. Tätä riskien laskentamenetelmää hyödyntävällä pankilla on finanssivalvonnan mukaan käytössään enemmän ratkaisuja riskien vähentämiseksi kuin standardimenetelmää käyttävällä pankilla. (Fiva, 2010, Standardi 4.3d) Luottoriskin vähentämiskeinoihin ja niiden tarkkoihin toimintamaneihin ja vaatimukseen ei tässä tutkimuksessa paneuduta tarkemmin.

Sisäisten luottoluokitusten menetelmää ovat kritisoineet esimerkiksi Admati & Hellwing (2013), joiden mukaan IRB- menetelmää hyödyntävien pankkien riskipainot ovat liian alhaiset, mikä johtaa pankin oman pääoman alhaiseen määrään. Baselin pankkivalvontakomitea on julkaissut mietintönsä laskentakaavan yhtenäistämiseksi tai laskentakaavojen rajoitusten lisäämiseksi huhtikuussa 2016. (BCBS, 2016)

2.4 Likviditeettiriski pankkitoiminnassa

Pankeilla on merkittävä asema finanssisektorilla talouden toimivuuden kannalta. Pankkien toiminta taseen molemmin puolin mahdollistaa rahavirtojen välittämisen niitä tarvitseville sekä toisaalta tarjoamalla tarvittavaa likviditeettiä säästäjille. (Diamond & Rajan, 2001, 287) Likviditeetti kuvastaa varojen muutettavuutta rahaksi. Pankit joutuvat liiketoiminnassaan kohtaamaan erilaisia rahoitus- ja likviditeettiriskejä (Jenkinson, 2008,1). Likviditeetti riskillä tarkoitetaan pankin maksuvalmiusriskiä, jolloin pankki ei saa markkinoilta tarvittavaa määrää rahoitusta, vaikka sen toiminta olisi kannattavaa ja vaikka sen saatavien määrä olisi suurempi kuin velkojen määrä. Tällöin pankki joutuu tilanteeseen, jossa sen käteis-

varat eivät riitä eikä nopeasti käteiseksi muutettavaa varallisuutta ole riittävästi juoksevien menojen hoitamiseksi. (Niskanen & Niskanen, 2010, 61)

Likviditeetti sisältää kolme erilaista ominaisuutta joita ovat aika, riski ja kustannus. Likviditeetin aika on se aika joka kuluu siihen, että varat voidaan muuttaa rahaksi. Likviditeetin riski koostuu varojen arvon heikkenemisestä tai vastapuolen sopimusrikkomuksesta. Kustannus on ne rahalliset ja muut uhraukset, jotka joudutaan tekemään, kun varat muutetaan rahaksi. Likviditeettiriski voidaan jakaa neljäksi erilaiseksi riskiksi: riski laiminlyönnistä, pääomariski, ansioriski ja uudelleen investoimisen riski. Kun vastapuoli eli pankkitoiminnassa oikeus- tai yksityishenkilö ottaa pankilta lainan, mutta ei pysty maksamaan lainan korkokuluja tai lainan pääomaa pois sovittuna aikana konkretisoituu laiminlyöntiriski. Pääomariski syntyy varojen arvon muutoksista. Kun pankki myy varojaan, asetetaan varoille tietty odotusarvo tulevaisuuteen. Jos tulevaisuudessa varojen arvo onkin heikentynyt, joutuu pankki kohtaamaan pääomariskin. Ansioriskiksi nimitetään riskiä, jossa varoista saatavat tulot eivät vastaa odotettuja tuloja. Neljäs riski, uudelleen investoimisen riski, muodostuu kun varojen uudelleen investoimisen tuottoaste jää odotutettua tuottoastetta alhaisemmaksi. (Howells & Bain, 2007, 9)

2.5 Pankin maksuvalmiusriski

Maksuvalmiusriski tarkoittaa pankille riskiä siitä, ettei se pysty vastaamaan sitoumuksistaan (Niskanen & Niskanen 2000, s. 238). Dowdin (1998) mukaan, maksuvalmiusriski muodostuu pankille, kun se optimoi likvidejä varojaan. Kassa-varojen riittävyys, takaa pankkien maksuvalmiuden riittävyyden juoksevien menojen hoitoon (Kontkanen 2011, 11).

Maksuvalmiusriskin todennäköisyyttä ja suuruutta voidaan tutkia pankin tasearvoja katsomalla (Haldane & May, 2011, 354). Tällöin huomioidaan taseen varat ja velat erillisinä kokonaisuuksina. Pankin likvidit varat ovat taseen vastattavaa puolella lyhytaikaisena vieraana pääomana. Nämä erät ovat usein asiakkaiden pankkitileillä olevia varoja. (Kosonen, 1995, 10–11) Jos pankin varat eivät riitä näiden talletusten takaisinmaksuun, on pankin lainattava rahat esimerkiksi keskuspankilta tai realisoitava omaisuuttaan. Likvidien varojen kysyntä ja tarpeellisuus kasvaa

myös niissä tapauksissa, että pankki myöntää asiakkaalleen lainaa. Lainanmyöntöhetkellä likvidit varat tulee olla riittävät, jotta pankki pystyy lainan myönnettyään koska tahansa luovuttamaan lainasumman asiakkaan käyttöön. (Sauders & Cornett 2003, 424-425)

Yritystoiminnan likviditeettiä eli maksuvalmiutta mitataan quick ratio ja current ratio tunnusluvuilla. Nämä luvut ilmaisevat sen, kuinka hyvin yritys pystyy suoristumaan sen päivittäisistä menoista. (Mott 2008, 100) Current ratio ilmaistaan suhdelukuna ja se saadaan, kun yrityksen bruttopääomasta vähennetään lyhytaikaiset velat. Luku kertoo, kuinka paljon yrityksen lyhytaikaisesta omaisuudesta on rahoitettu pitkäaikaisella pääomalla. Tavoitearvona voidaan pitää 2. Quick ratio on yrityksen maksuvalmiutta kuvaava tarkempi tunnusluku current ratioon verrattuna. Saatava arvo kertoo paremmin yrityksen taloudellisen tilan, sillä siinä ei huomioida ollenkaan vaihto-omaisuutta. Vaihto-omaisuuden huomiotta jättäminen on perustua, sillä vaihto-omaisuuden realisointi nopealla aikataululla ei välttämättä ole mahdollista. Hyvänä quick ratio arvona pidetään 1. (Niskanen & Niskanen 2010, 61-62)

Näitä samoja yritysten maksuvalmiuden tunnuslukuja voidaan käyttää hyväksi myös pankkitoiminnassa. Basel III sääntelyn myötä pankkien likviditeetteihin varoihin liittyvät vaatimukset ovat entisestään tiukentuneet. Täysin uusina säännöksinä Basel III:ssa on säännös maksuvalmiusvaatimuksesta sekä pysyvän varainhankinnan vaatimus. (Vauhkonen, 2010, 22) Nämä säännökset asettavat pankille vaatimukset hyvälaatuisten ja likvidien varojen sisällyttämisestä pankin taseeseen, jotta pankit kykenevät suoriutumaan velvoitteistaan lyhyiden maksuvalmiushäiriöiden tai markkinahäiriöiden aikana. Maksuvalmiusvaatimus on tullut pankkien noudatettavaksi osittain vuoden 2015 lokakuussa. Kokonaisuudessaan se tulee olla täytetty vuoden 2018 loppuun mennessä. (BCBS 2010a, 7)

Maksuvalmiusriskin lisäksi pankkien liiketoiminnassa on huomioitava myös rakenteellinen rahoituksen riski, joka syntyy, kun pankin saamisten ja velkojen eräpäivät eivät kohtaa (Suomen Pankki, 2015).

2.6 Likviditeettiriskin hallinta

Pankit eivät pysty suoriutumaan tehtävästään ilmaan riittäviä likvidejä varoja. Kun likviditeettiriski konkretisoituu, resurssien jakaminen markkinoille vaikeutuu eikä rahoitusta voida järjestää sitä tarvitseville. (Kontkanen, 2011, 96) Likviditeettiriskin hallinta on pankkitoimialalla keskeisessä asemassa, sillä tallettajat voivat haluta nostaa varansa pois koska tahansa. (Diamond & Rajan, 2005, 615- 617) Likviditeettiriskin hallinnan tärkeyttä ei voida vähätellä, sillä yksittäisen pankin rahoitusaseman muutos vaikuttaa negatiivisesti pankin kannattavuuteen (Chaplin et al. 2000) ja voi aiheuttaa merkittäviä muutoksia koko rahoitusjärjestelmän vakaudelle (Fiva, 2010, standardi 4.4d, 6).

Aikaisemmin koetut ja laajalle levinneet finanssikriisi ovat hyvä esimerkki siitä, että rahoitusjärjestelmän vakauttamiseksi tarvitaan kattavaa ja poikkeustilanteissa riittävää likviditeettiriskin hallintaa. Aikaisempina vuosina pankkien johtajat eivät ole kiinnittäneet riittävästi huomiotaan likviditeettiriskin hallintaan. (Committee of European Banking Supervisors, CEBS, 2008) Jeanen & Svensson (2007) toteavat pankin likviditeettiriskin konkretisoituvan, jos varojen muuttaminen likvidiin muotoon ei onnistu kohtuulliseen hintaan. Likviditeettiriski aiheuttaa siten pankille tappioita sekä konkretisoituessaan vähentää merkittävästi pankin tulosta. Laajalle levinnyt talletuspako voi luoda likviditeettiongelman pankeille, mutta aiheuttajana voivat olla myös Kashyap et al (2002) mukaan pitkäaikainen luotonanto. Pankkien toimintaan keskeisesti liittyvä likviditeettiasema vaikuttaa sen menestykseen joka-päiväisessä markkinaympäristössä. Riittävällä ja tehokkaalla Likviditeettihallinnallaan pankki pystyy täyttämään maksuvelvoitteensa. (Fiva, 2010, 4.4d, 6)

Finanssivalvonta edellyttää, että sen valvonnan alaisuuteen kuuluvat pankit käyttävät likviditeettistrategiaa toiminnassaan. Pankin hallituksen tulee asettaa ohjeet likviditeettiriskin tunnistamiselle, mittaamiselle ja hallinnoimiselle. Likviditeettiriskinhallintastrategian tulee olla linjassa muun riksienhallintastrategian kanssa. Lisäksi sen tulee olla yhdenmukainen riskinottohalukkuuden kanssa. On varmistuttava siitä, että pankin käytettävissä olevat rahoituksen lähteet ovat riittävät sen liiketoimintaan liittyvien eripituisten maturiteettien suhteen. Suosituksena on, ettei-

vät pankit hyödynnä keskuspankin rahoitusta likviditeettilähteenään ja hajauttavat likvidit varansa erilaisten maturiteettien ja valuuttojen mukaan. Suojatakseen likviditeettiriskin muodostumista on suositeltavaa, että pankki asettaa asiakkailleen rajoitteita likviditeettiriskin hallintaa koskien. Selvää tulee lisäksi olla ne rahoituksen lähteet, joihin pankki voi turvautua poikkeavassa markkinatilanteessa ja mahdollisesti sen kohtaamassa likviditeettiongelmassa. (Fiva, 2010, standardi 4.4d, 12,13)

Pankkien monimutkaiset taseet luovat osaltaan haasteet likviditeettiriskien hallinnalle. Pankki voi pienentää likviditeettiriskiään ylläpitämällä riittäviä rahavarantoja. (Guglielmo, 2008, 3,10) Arif & Anees (2012) esittävät, että likviditeettiriskiä voidaan hallita talletuskantaa nostamalla, likviditeettikuilua pienentämällä ja takaamalla riittävät käteisvarat pankkitoiminnassa. Nämä toimet ehkäisevät heidän mukaansa tehokkaasti talletuspaon syntymistä. Holmström & Tirole (2000) tuovat myös esille kassavirtojen lisäämisen keinon likviditeettiriskin vähentämiseksi, mutta toteavat tämän olevan kallis ratkaisu. Siksi pankkien on ylläpidettävä likviditeettipuskuri ja sen ylläpito voidaan nähdä yhtenä tärkeimpänä keinona likviditeettiriskin ehkäisemiseksi ja likviditeettikriisin kestämiseksi (CEBS, 2008). Jenkinsonin (2008) mukaan likviditeettiriski vaikuttaa negatiivisesti pankin suorituskykyyn ja lisäksi pankin maine heikkenee, jos se ei pysty tarjoamaan varoja asiakkailleen heidän vaatimanaan hetkenä.

3 BASEL III- VAKAVARAISUUSSÄÄNTELY

Basel III- vakavaraisuussäännöksen kehittäminen sai alkunsa finanssikriisin aikana ilmenneistä Basel II säännöksen puutteista. Tällöin ilmeni, että pankeilta vaadittujen varojen määrä on ollut liian alhaisella tasolla. Aikaisemmassa vaatimuksessa vaadittu vähimmäispääoma saattoi olla vain kaksi prosenttia. Omien varojen laatuksiteereitä oli alennettu juuri ennen kriisiä, joten todellisuudessa muut omat varat eivät olleet pankkien käytössä tappioiden kattamiseksi, kun sellaisia olisi tarvittu. Pankit onnistuivat siirtämään riskejä taseen ulkopuolella oleville erillisyyhtiöilleen ja siten saivat kevennettyä oman pääoman vaatimuksia. Todellisuudessa riskit eivät siirtyneet mihinkään. (Vauhkonen, 2010, 21-22). Lyhytaikaisen rahoituksen lisäämisellä pankit lisäsivät rahoitusjärjestelmän maksuvalmiuskriisiä. Riskin aliarvioimisen seurauksena ja oman pääoman vähäisyyden vuoksi koko pankkisektorin huteruutta paljastui vuonna 2008. Moni maa joutui käyttämään tilanteen korjaamiseksi julkista rahoitusta pelastaakseen omat pankkinsa. (BCBS,2010b)

Jotta vastaavankaltaiset tilanteet voitaisiin tulevaisuudessa välttää, antoi G20 maiden päämiehet Baselin pankkivalvontakomitealle tehtäväksi uudistaa Basel II säännöstön. Tavoitteeksi aseteltiin ilmenneiden puutosten korjaaminen sekä uusien säännösten kehittäminen. (Vauhkonen, 2010, 21-22) Uusitun säännöksen tarkoituksena on lisätä huomattavasti pankkien hyvälaatuisten omien pääomien määrää. Lisäksi tavoitellaan omien pääomien laadun sekä tappionsietokyvyn parantamista. Säännöstöllä halutaan turvata pankkien asema kriisien aikana siten, että jokaisella pankilla on varat tappioiden kattamiseen. Lisäksi uudistuksissa keskitytään riskiperusteisten vaatimusten lisäksi riskipainottomiin saataviin ja luodaan riskipainoton velkaantumisrajoite, vähimmäisomavaraisuusaste. (Kontkanen, 2011,90)

Kehitetyillä vaatimuksilla tavoitellaan tilaa, jossa pankeilla on kyky kohdata finanssi- ja taloushäiriöitä. Tavoitteena on myös pienentää mahdollisuutta riskien leviämiseen rahoitusala muille toimialoille. Basel III tavoittelee lisäksi pankkien riskienhallinnan ja seurannan kehittämistä, läpinäkyvyyden ja tiedonannon paran-

tamista. (BCBS, 2010b) Mikro- ja makrotasolla tarkasteltuna sääntelyllä voidaan nähdä olevan erilaiset tavoitteet. Mikrotasolla pankkien vahvistaminen haastavia aikoja varten on päätavoitteena. Makrotasolla tarkoitus on luoda sellainen järjestelmä, joka ehkäisee laajojen riskien leviämisen pankkisektorin läpi. Näiden kahden tarkastelun perusteella voidaan ajatella, että yksittäisen pankin kyky kestää taloudellisia vaihteluita sekä maailmanlaajuisia riskejä paranee. (BCBS, 2014b)

Vakavaraisuussääntely pankkien osalta tarkoittaa oman pääoman riittävän tason vaatimista. (BCBS, 2010b, 27) Uusitus sääntelyssä vakavaraisuuden merkitystä korostetaan, sillä sen puutokset olivat merkittäviä edellisen finanssikriisin aikana (Zhu, 2007, 1), jolloin pankkien ydinpääoman riittävyys ei ollut riittävän korkealla tasolla (BCBS, 2010b, 12). Pankkijärjestelmän kannalta vakavaraisuussääntelyllä pyritään ehkäisemään pankkien ajautumista ongelmiin sekä mahdollisten ongelmien leviämisen uhkan minimoimiseen siten, että jokaisen pankin oma riskinkantokyky on riittävällä tasolla ja luottamus pankkijärjestelmää kohtaan säilyy (Tarullo, 2008, 16-19).

Vakavaraisuusvaatimuksella voidaan nähdä olevan pankkien oman riskinkantokyvyn paranemisen ohella tavoitteita myös pankin sidosryhmien näkökulmasta. Määriteltyjen rajojen puitteissa on mahdollisuus puuttua ongelmatilanteisiin jos huomataan, että joku pankki on ajautumassa vaikeuksiin. Siten pankkivalvojien on helpompaa reagoida, mikä puolestaan johtaa parantuneeseen velkojiensuojaan. Aikaisempi reagointi tulee todennäköisesti myös pienentämään pankin velkojille kohdistuneita tappioita. Sääntelyllä pankkivalvojat voivat puuttua ajoissa pankin toimintaa, kun varallisuuden erät laskevat alle määritellyn tason. Vakavaraisuusvaatimus asettaa rajat pankin velkaantumiselle sekä sen mahdollisuuksille myöntää lainaa ja tehdä sijoituksia omiin varoihinsa nähden. Jos vaadittu pääomataso ei täyty, tulee pankkien vähentää uusien lainojen myöntämistä tai pankkien tulee kasvattaa omaa pääomaansa. Vaikka tällaiset rajoitukset pyrkivät vakaannuttamaan pankkijärjestelmää, voidaan nähdä niillä olen myös toisenlainen vaikutus. Mikäli markkinoilla vallitsevan tilanteen puitteissa monet pankit joutuvat parantamaan oman varallisuutensa määrää, voi markkinoille aiheutua tilanne, jossa pankit

eivät pysty myöntämään lainoja ja mahdollisuus luottolaman syntymiseen on olemassa. (Danielsson et al. 2001, 5-8)

Luvussa kuvataan Basel III vaaraisuussäännöksen sisältö keskittymällä niihin osaluokkiin, joilla on pankin luotto ja likviditeettiriski suurin merkitys ja esitellään kuinka nykyinen säännös poikkeaa edeltäneestä Basel II säännöksestä. Säännösten käyttöönottoaikataulu löytyy liitteestä 1.

3.1 Miksi sääntelyä tarvitaan?

Pankkien asema yhteiskunnassa on merkittävä. Pankit mahdollistavat rahoituksen niin kotitalouksille kuin yrityksillekin. Ilman niiden tarjoamia rahoituspalveluita päivittäisten toimintojen suorittaminen ei ole mahdollista. Erityisen tärkeä merkitys on pankkien hallinnoimalla maksujenvälitysjärjestelmällä. Nykyisin suurin osa päivittäisestä rahanvaihdosta hoidetaan pankkitalletusten kautta ja siten käteisen merkitys on vähentynyt maksuvälineenä. (Busch 2009, 23) Tehokas pankkijärjestelmä on toimivan rahoitusjärjestelmän kannalta keskeisessä asemassa. Pankkien avulla voidaan vähentää maksuliikenteen transaktiokustannuksia (Stiglitz, 2010. 161), rahoituksen informaatio-ongelmia sekä tehostaa riskien hajautumista ja hallintaa (Haan et al. 2009, 6-10).

Finanssisektoriin on kohdistunut sääntelyä jo pitkään. Toimialana pankkitoimintaan kohdistuu huomattava määrä sääntelyä. (Benston & Kaufman, 1996, 688) Tarkat ohjeistukset ja säännökset on luotu toimialan suurien riskien ja riskien laaja-alaisen vaikutusten vuoksi. Koska pankit sijoittavat lainaamaansa rahaa myös eteenpäin, on kuluttajien ja organisaatioiden kannalta hyvin tärkeää, että toiminta on säännelty, jotta riskit eivät kohdistu heihin holtittoman pankkitoiminnan vuoksi. Voidaan siis todeta, että pankkisääntelyn pyrkimyksenä on suojella pankin asiakkaita, rahan tallettajia ja lainaajia. (Spong, 2000,5-8)

Pankkisääntelyn tarpeellisuus perustuu pankkien yhteiskunnalliseen asemaan (Busch 2009, 23). Joidenkin tutkijoiden mielestä pankkisääntelyn tarpeellisuus pe-

rustuu ainoastaan muun sääntelyn suojaamiseen (Dewatripont & Tirole, 1999, 29, 31). Stiglitz (2010) pitää sääntelyä tarpeellisina, koska pankit eivät voi käyttää itsesääntelyä. Hänen mukaansa sääntely on erityisen tärkeää tehokkaan informaation jaon kannalta, sillä pienikin tehottomuus voi vaikuttaa huomattavasti markkinoiden tehokkuuteen. Pankki sääntelyn avulla pyritään ehkäisemään systeemiriskien leviämistä yritysten välillä ja siten sen tarpeellisuus on perustelu rahoitusjärjestelmän vakauden vuoksi (Lastra 2006, 138-147).

3.2 Basel III -vakavaraisuusvaatimuksen sisältö

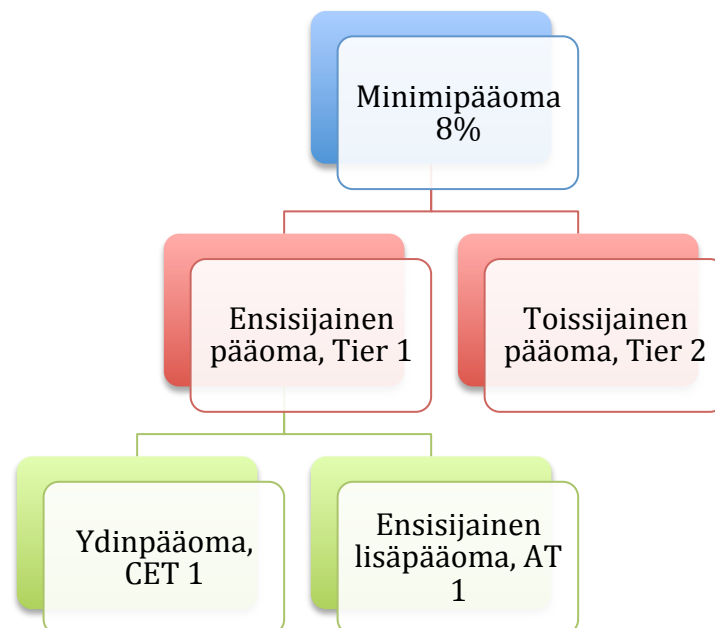
Uusi Basel III vakavaraisuussäädös julkaistiin joulukuussa 2010. Säännösten julkaisun tavoitteena oli vakauttaa ja rakentaa uskottavuutta finanssikriisin jälkeen markkinoille (Walker, 2011,95) Säännösten avulla Baselin pankkivalvontakomitea tavoittelee korjaavansa finanssikriisin aikana ilmenneet Basel II säännöksen puutteet luoden samalla vakaat ja toimivat finanssimarkkinat. Päästykseen tavoitteeseensa Basel II säännöksen sisältämää vakavaraisuuskehikkoa oli uudistettava samalla tiukentamalla pankkien vakavaraisuussääntelyä. (Blundell-Wignall & Atkinson, 2010,5) Säännöstö keskittyy erityisesti vakavaraisuuteen, sillä siinä korostetaan pankkien ydinpääoman riittävyyttä (Zhu, 2007,1; BCBS, 2010b, 12). Pankkien osalta vakavaraisuus voidaan määritellä Kontkasan (2011) mukaan oman pääoman ja pankin saamisten suhteeksi. Oma pääoma muodostuu esimerkiksi osakkeista ja muusta oman pääoman ehtoista eristä (Tomperi, 2003,118). Tiukennetulla sääntelyllä komissio tavoittelee yhtenäistä ohjeistusta sääntelypiiriin kuuluville pankeille, joka tulisi johtamaan finanssisektorilla sääntelyn soveltamisen vähentymiseen. (Blundell-Wignall & Atkinson, 2010,5). Siihen verrattuna Basel III ei pelkästään täydennä edeltäjänsä, vaan vastaa finanssisektorin kokonaisriskiin (Went 2010, 2-3).

Kehitetty säännöstö astui voimaan vuonna 2013 ja se otetaan finanssisektorilla käyttöön vaiheittain vuosien 2013-2018 aikana siten, että se on kokonaisuudessaan käytössä vuodesta 2019 alkaen (Lyons & Casey 2011,28). Basel III vaaraisuussäädöksellä pyritään vahvistamaan pankkisektoria niin, että sen sään-

tely, valvonta ja riskienhallinta harmonisoituu ja lujittuu. Näin pankkien kyky taloudellisten vaihteluiden kestämiseen kehittyä, sisäinen valvonta tehostuu ja läpinäkyvyys paranee. (Walker 2011,3) Tähän tavoitteeseen päästään tiukentuneilla säännöksillä pankin oman pääoman laadusta ja määrästä (BCBS 2010b,2) .

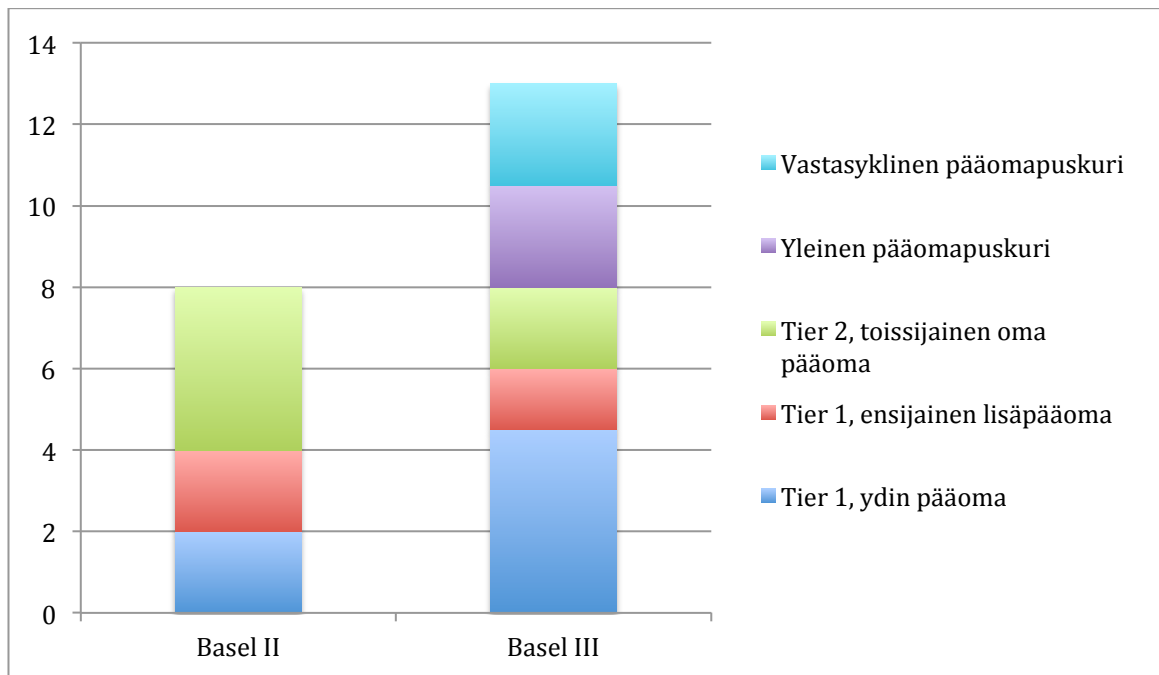
3.2.1 Pääomavaatimukset

Pääomavaatimukset aikaisempaan Basel II säännökseen verrattuna ovat muuttuneet siten, että EU:n vakavaraisuusvaatimus vaatii parempaa laatua ja suurempaa määrää pääomaa (Vauhkonen 2010,23). Uusi minimipääomavaatimus on yksinkertaisempi kuin edeltäjänsä rakenteeltaan (Went 2010, 3). Määrävaatimuksena minimipääoman tulee sisältää kahdeksan prosenttia omaa pääomaa laskettuna pankin riskipainotteisista saamisista. Kuten kuviosta 2. Ilmenee, vaatimuksessa minimipääoma kahdeksan prosenttia koostuu kuudesta prosentista ensisijaista pääomaa eli Tier 1 pääomaa ja kahdesta prosentista toissijaisesta pääomaa, Tier 2 pääomaa. Tier 1 pääoma jaetaan ydinpääomaan ja ensisijaiseen lisäpääomaan. (Fiva, 2013, 23)

Kuvio 2. Basel III minimipääomavaatimus (Fiva, 2013, 23)

Muutos Tier 1 osalta on huomattava, sillä aikaisemmassa säännöksessä Tier 1:n ydinpääoman tuli olla kaksi prosenttia. Basel III säännöksessä ydinpääoman määrä, CET 1, nousi 4,5 prosenttiin. Loput 1,5 prosenttia voi olla ensisijaista lisäpääomaa, AT 1:stä. Tier 1 vaatimus nousi siten Basel III säännöksessä neljästä prosentista kuuteen prosenttiin. Toissijainen omapääoma, Tier 2, on siten Basel III säännöksessä vähintään kaksi prosentti. (King & Tarbert 2011, 3-4) Muutos säännösten välillä on havainnollistettu kuviossa 3. Pääomavaatimuksen muutos on suurin minimipääoman laadussa (Vauhkonen, 2010,3). Lisäksi huomataan, että vaikka kokonaisvaatimus kahdeksan prosenttia on pysynyt samana on todellisuudessa oman pääoman määrän oltava yli 10 prosenttia riskipainotteisiin saamisiin nähden lisäpääomavaatimukset huomioiden. (King & Tambert 2011, 3-4; Euroopan komissio 2014a, 59)

Kuvio 3. Basel II ja Basel III pääomavaatimukset (mukaiillen Vauhkonen, 2010, 24)

Tier 1 varojen tulee turvata pankkien asemaa ja niiden tulee olla välittömästi käytettävissä tappion kattamiseksi. Varoja voidaan pitää pankin todellisena pääomapuskurina ja ne koostuvat pankin osakepääomasta, jakamattomista voittovaroista ja rahastoista. Tavoitteena on, että Tier 1 varat ovat pankin omaisuutta, joilla ei saa olla eräpäivää tai lunastusvelvollisuutta ja niille suoritettava osinko on

täysin pankin päätettävissä. (King & Tabert 2011, 4) Tier 1:een sisältyvä ydinpääoma on laadultaan pysyvämpää pankin omaisuutta verrattuna ensisijaiseen lisäpääomaan. Ydinpääoma on tarkoin määritelty Basel III säännöksessä ja Euroopan pankkiviranomainen pitää tarkkaa kirjaa siitä, mitä varoja kelpuutetaan pankin ydinpääomaksi (EPNAs EU 575/2013, art 26-28). Huolimatta ensisijaisen lisäpääoman pysyvyyden heikkoudesta on vaadittu, että sen tulee olla pankin käytössä tappioiden kattamiseksi vuodesta 2015 alkaen. Tämä poikkeaa aikaisemmasta Basel II säännöksestä, jolloin ensisijaisen lisäpääoman ei jatkuvasti tarvinnut olla pankin käytössä ja lisäksi oman ja vieraan pääomaa sisältävistä rahoitusinstrumentteja oli mahdollisuus sisällyttää Tier 1 varoihin. (BCBS 2010b,2)

Toissijaisen pääoman, Tier 2 varojen, tehtävänä on pankin sidosryhmien aseman turvaaminen pankin tappiutilanteessa. Nämä varat koostuvat heikompi laatuista pääomasta. Tier 2 varoja ovat esimerkiksi ylikurssirahastot ja sellaiset lainat, joilla ei ole vakuutta. (EPNAs EU 575/2013, art. 63; King & Tarbert, 2011, 4-5) Basel III säännös vaatii pankkien tekevän vähennyksiä tietyin väliajoin pääomastaan, jotta voidaan varmistua siitä, että pankin pääoma on kokonaisuudessaan sen käytössä kriisitilanteissa (Vauhkonen, 2010, 24). Yhdessä Tier 1 ja Tier 2 varojen tulee täyttää asetettu kahdeksan prosentin minipääoma vaatimus.

Basel III säännös on otettu pankeissa käyttöön vähitellen vuodesta 2013 alkaen. Ensimmäiset käyttöönotot koskivat vaatimuksia sopimattomien varojen häivyttämisestä sekä 3,5 prosentin ydinpääoman osuudesta. Vuosina 2014-2015 pankkien tuli saada nostettua ensisijainen lisäpääoma 0,5 prosenttia, jotta kokonaisuudessaan vaadittu kuuden prosentin osuus Tier 1 varoista saavutettiin. (BCBS, 2010b,28)

3.2.2 Vähimmäisomavaraisuusaste

Basel II säännös ei asettanut pankeille vaatimuksia vähimmäisomavaraisuusasteesta. Ennen finanssikriisiä pankkien oman pääoman aste näytti olevan hyvällä tasolla, mutta totuus paljastui kun sitä verrattiin taseen kokoon. Vuonna 2009 Basel pankkikomitea ilmoitti ottavansa käyttöön uuden tunnusluvun

vähimmäisomavaraisuusasteen (leverage ratio). Tällä vaatimuksella Basel pankkivalvontakomitea ottaa pääomavaateissaan huomioon myös riskipainottomat saamiset. Eikä siten pääomavaatimukset ole riippuvaisia vain riskipainoista. Vähimmäisomavaraisuusaste määrittää vähimmäistason pankin varojen suhteesta sen riskipainottomiin saataviin. (Vauhkonen, 2010, 25) Vähimmäisomavaraisuusaste täydentää Basel II säännöstöä vähentämällä pankkien omien mallien riskipainojen määrittämiseen liittyviä riskejä (Ojo, 2009, 16) johtaen vakaampaan pankkijärjestelmään (Euroopan komissio 2014a, 64).

Vähimmäisomavaraisuusasteella seurataan pankin oman ja vieraan pääoman suhdetta. Baselin pankkivalvontakomitea määrittää pankin ensisijaisen pääoman kolmeen prosenttiin sen riskipainotetuista saamisista. (King & Tarbert, 2011,6) Peruslaskentakaava on osoitettu kaavassa 2.

$$\text{Vähimmäisomavaraisuus aste} = \frac{\text{Ensisijainen pääoma (Tier 1)}}{\text{Riskipainottamattomien saamisten kokonaismäärä}} \quad (2)$$

Vastuiden kokonaismäärä saadaan laskemalla taseen sisältämät ja sen ulkopuolelle jäävät vastuut. Vastuiden kokonaismäärää muodostettaessa on huomioitava asetetut säännöt, joiden mukaan pankin lainoja ja talletuksia ei voida yhdistää keskenään. (Lyons & Casey, 2011, 26-27)

Pankkien tulee pystyä täyttämään sekä riskiperusteinen vakavaraisuusvaatimus että vähimmäisomavaraisuusvaatimus (Blundell-Wignall & Atkinson, 2010, 17). Täyttämällä minipääomavaatimuksen pankkien vähimmäisomavaraisuusaste täyttyy automaattisesti (Vauhkonen, 2010, 26). Baselin pankkivalvontakomitea seuraa vähimmäisomavaraisuusasteen toimivuutta vuosien 2013-2017 aikana. Vaatimus tullaan ottamaan käyttöön ja se lisätään Basel III:n ensimmäiseen pilariin mahdollisesti muokattuna vuonna 2018. (BCBS 2010b, 61; EPNAS EU 575/2013, kohta 93)

3.2.3 Maksuvalmius

Asetetun maksuvalmisvaatimuksen (liquidity coverage ratio) tavoitteena on lyhyen aikavälin riskinsietokyvyn parantaminen (Euroopan komissio 2014, 69). Finanssi-kriisissä ilmennyt likvidien varojen riittämättömyys pyritään takaamaan Basel III säännöksen maksuvalmiusvaatimuksella. Vaatimuksella halutaan varmistaa, että pankeilla on korkealaatuisia likvidejä varoja riittävästi kattamaan mahdolliset suuret varojen ulosvirtaukset. (King & Tarbert, 2011,9) Lyhyellä aikavälillä tarkoitetaan sisään tulevien ja ulospäin virtaavien likvidien erotusta 30 päivän ajan. Vaatimus on asetettu siten, että pankkien likviditeettiasema on turvattuna 30 päivää kestävässä stressitilanteessa. Stressitilanne tässä tapauksessa tarkoittaa likviditeetin riittämättömyyttä markkinoilla. Tilanne voi syntyä esimerkiksi pankin luottoluokituksen alenemisesta tai pankkien välisen luottamuksen horjumisesta. (Lyons & Casey, 2011, 27) Maksuvalmistusvaatimuksen täytyminen lasketaan kaavan 3 avulla.

$$\text{Maksuvalmiusvaatimus} = \frac{\text{Korkealaatuiset likvidit varat}}{\text{Nettokassavirta seuraavien 30 päivän aikana}} \geq 100\% \quad (3)$$

Korkealaatuiset likvidit varat (high quality liquid assets) ovat varoja jotka voidaan helposti ja vähäisillä kustannuksilla muuttaa käteisvaroiksi. Näille varoille on asetettu yleisiä sekä toiminnallisia vaatimuksia. Yleisvaatimuksien mukaan varat tulee olla tarvittaessa käytössä, eli niiden sitoutuneisuutta on rajattu. Toiminnallisissa vaatimuksissa varojen hajautusta on ohjattu siten, että varat kostuvat luottoluokituksiltaan sekä likviydeltään eritasoisista varoista. (EKAs EU 7232, art. 6-12) Korkealaatuiset varat jaetaan kahteen ryhmään. Ensimmäinen ryhmä sisältää käteisvarat, keskuspankkireservit ja korkealaatuiset keskuspankkien ja muiden julkisten yhteisöjen arvopaperit. Toinen ryhmä muodostuu korkolaatuisista vakuudellisista joukkovelkakirjalainoista ja arvopapereista, mitkä eivät liikkeellelaskijan aseman puolesta sovellu ryhmään yksi. Ensimmäisen ryhmän osuus varoista on vähintään 60 prosenttia jos toinen ryhmä kattaa sille sallitun maksimiosuuden maksuvalmiudesta eli 40 prosenttia. (King & Tarbert, 2011, 9)

Pankeilla tulee olla likvidejä varoja selvitäkseen vähintään 30 päivää varojen ulosvirtauksesta. Pankin omaisuudelle on määritelty omaisuuseräkohtaiset todennäköisyydet ulosvirtaukselle. Esimerkiksi talletussuojan alaisille varoille todennäköisyys on viisi prosenttia kun taas talletussuojan piirin ulkopuolisille varoille todennäköisyys on 75 prosenttia. 30 päivän aikana tapahtuva varojen sisäänpäin virtausta ei voida ottaa kokonaan huomioon verrattaessa sitä ulospäin virtaaviin varoihin, vaan säännöksen mukaan niistä voidaan ottaa huomioon ainoastaan 75 prosenttia ulosvirtauksen määrästä. (King & Tarbert 2011, 10) Maksuvalmiusvaatimus on astunut voimaan noudatettavaksi 1. lokakuuta 2015 siten, että pankkien tulee täyttää vaaditusta 100 prosentista 60 prosenttia. Vuoteen 2018 mennessä säännös tulee toteutettavaksi kokonaisuudessaan. (EKAs EU 7232, art. 38)

3.2.4 Pysyvä varainhankinta

Baselin pankkivalvontakomitea asetti finanssikriisin jälkeen kootussa Basel III vakavaraisuussäännöksessä pankeille vaatimuksen pysyvästä varainhankinnasta (net stable funding ratio, NSFR), joka kehitettiin pankkien pitkäaikaisen luotonannon rahoituksen varmistamiseksi. (BCBS, 2010b, 24) Tavoitteena on, että pankkien liiallinen lyhytaikainen rahoitus vähenisi ja huomio kiinnittyisi riittävän pitkäaikaisen rahoituksen tärkeyteen. Pysyvän varainhankinnan vaatimuksella pyritään estämään liian nopea maturiteettitransformaatio ja edistämään rahoituksen vakautta. Vaatimuksessa yli vuoden maturiteetille asetetaan minimivaatimus, jotta pankkien vakaus voidaan varmistaa yli vuoden kestävässä markkinoiden häiriötilanteissa. (King & Tarbert 2011, 10) Vaatimus uudistaa lisäksi pankkien taserakennetta vaikuttamalla esimerkiksi rahoituksen laina-aikoihin (Lyons & Casey 2011, 28). Vaatimuksen uskotaan parantavan pankin likviditeettiriskin hallintaa (BCBS 2010b, 9).

$$\text{Pysyvän varainhankinnan vaatimus} = \frac{\text{Vaadittu pitkäaikainen rahoitus}}{\text{pankin taseen varat}} \geq 100\% \quad (4)$$

Asetettu minimivaade lasketaan kaavan 4 mukaisesti, jossa vaaditun pitkäaikaisen rahoituksen ja pankin taseen varojen suhde tulee olla vähintään 100 prosenttia. Nimittäjänä oleva pankin taseen varat sisältävät tarvittavan pitkäaikaisen rahoituksen ja se perustuu pankin riskiprofiiliin. (BCBS 2014a,16) Vaadittu pitkäaikainen rahoitus riippuu siitä, kuinka vakaita rahoituslähteet ovat. Pitkäaikaisen rahoituksen eri muodot saavat erilaiset arvot riippuen niiden laadusta ja vakaudesta siten, että ensin määritellään pankin oman pääoman ja vieraan pääoman kirjanpidolliset arvot, jotka jaetaan ryhmiin niiden eräpäivien mukaisesti. Ryhmät painotetaan niiden laadun ja vakauden perusteella syntyvän kertoimen mukaan. Kun nämä erät lasketaan yhteen, saadaan vaadittu pitkäaikainen rahoitus. Mitä likvidimpi taseen vara on kyseessä sitä pienemmän painoarvon se saa. (Lyons & Casey 2011, 28) Pääomien ja varallisuus erien painoarvot on esitelty taulukossa 2.

Taulukko 2. Pitkäaikaisen rahoituksen ja varallisuuserien painoarvot (mukaillen BCBS 2009, 21-23)

Vaaditun pitkäaikaisen rahoituksen painoarvot -%	
100%	Tier 1, Tier 2 pääoma + muu rahoitus, maturiteetti > 1 vuosi
85%	Yksityishenkilöiden ja pienyritysten vakaa talletuskanta, maturiteetti < 1
70%	Yksityishenkilöiden ja pienyritysten epävakaa talletuskanta, maturiteetti < 1 vuosi
50%	Suuryritysten talletuskanta, maturiteetti < 1 vuosi
Pankin taseen varojen painoarvot -%	
100%	Lainat, maturiteetti > 1 vuosi
85%	Lainat, maturiteetti < 1 vuosi
50%	Osakkeet, kulta, korkean luottoluokituksen yrityslainat ja joukkovelkakirjalainat
20%	Todistetusti likvidit joukkovelkakirjalainat ja vakuudelliset yrityslainat
5%	Laadukkaat likvidit arvopaperit, liikkeellelaskijana valtio tai muu julkinen taho
0%	Käteinen, laadukkaat arvopaperit, maturiteetti < 1 vuosi

Pysyvänvarainhankinnan periaatteet julkaistiin vuonna 2008 ja se otettiin tarkastelujaksolle vuonna 2010. Tarkastelujaksolla halutaan varmistua siitä, vaikuttaako pysyvä varainhankinta rahoitusmarkkinoiden toimintaan. (BCBS 2014a, 1-2). Koska aikaisempaa kokemusta pitkäaikaisten likvidien varojen sääntelystä ei juurikaan ole, on tarkastelujakso tarpeellinen ennen sen varsinaista asettamista vuonna 2018. (King, 2013, 4255)

3.2.5 Riskienhallinta

Säännösten uudistukset koskevat myös pankkien riskienhallintaa. Erityisesti Basel III- säännöksessä keskitytään tarkastelemaan pankkien riskienhallinnan tasoa ja kattavuutta. (BCBS, 2011) Pankkien on syytä keskittyä harjoittamaansa riskienhallintaa, jotta sekä taseen sisäiset että ulkopuoliset riskit voidaan ehkäistä tai ainakin niihin voidaan varautua etukäteen (Saunders & Cornet 2006, 324 – 325). Aikaisempi Basel II säännös sisälsi monia puutteita, mitkä osaltaan vaikuttivat pankkien taseen riskien kasvamiseen siten, että finanssikriisin oli mahdollista syntyä (Blundell-Wignall & Atkinson, 2010,5).

Riskienhallintaan pyritään minimipääomavaatimusten lisäksi näiden pääomavaatimusten suojaamisella. Keskeiseksi nousee pääomapuskureiden suojaaminen CVA (credit value adjustments) - tappioilta, jotka aiheutuvat OTC (over the counter) johdannaisten markkinahintaan arvostamisesta. CVA- riskejä varten pankeille on asetettu pääomavaatimus, joka ottaa huomioon muutokset sopimusvastapuolen tuottoerossa (credit spread), vastuun suuruuden ja tappio-osuuden (loss given default, LGD). Aikaisemman säännösten heikkous perustui siihen, ettei se ottanut huomioon vastapuolen luottoluokituslaskuja. Ainoastaan maksukyvyyn heikkeneminen vaikutti riskin suuruuteen. Lisäksi Basel III lisää vaatimukseen value-at-risk (VaR) –pääomavaatimuksen, jollaista ei Basel II säännöksessä ollut. Tämä vaatimus mittaa pankin kykyä 12 kuukauden markkinahäiriö aikana. Vaatimus asettaa pankeille edellytykset selviytyä markkinahäiriöistä omalla pääomallaan. (BCBS, 2010b, 3, 31-32)

3.3 Basel III - vakavaraisuussäännöksen herättämä keskustelu

Basel III:n vaikutukset ovat herättäneet keskustelua asiantuntijoiden keskuudessa ja sitä ovat kritisoineet esimerkiksi Allen et al. (2012), jotka tutkimuksessaan esittävät, että kiristyneet vaatimukset voivat vaikuttaa negatiivisesti pankkien luotonantoon, mikä vaikuttaisi talouden passivoitumiseen. Sitä vastoin Demirgüç-Kuntin et al. (2013) mielestä vahva pääomarakenne ehkäisee tehokkaasti pankin systeemiriskiä. Heidän näkemyksensä tukee ajatusta pääomavaatimusten korottamiseksi. Baselin pankkivalvontakomitean toimintaa on arvioitu tutkijoiden keskuudessa. Esimerkiksi Helwing (2010) on kiinnittänyt huomiota siihen, ettei pankkivalvontakomitea ole julkaissut raporttia niistä tekijöistä, jotka edellisessä Basel II säännöksessä edesauttoivat pankkikriisi syntyyn vuonna 2008. Basel III:n tehtävänä on ennen kaikkea paikata niitä vajavaisuuksia, joita Basel II säännöksessä ilmeni (Vauhkonen, 2010, 21). On kuitenkin kritisoitu sitä, ettei säännös tule saamaan aikaan sellaisia kokonaisvaikutuksia, joiden puitteissa uusi finanssikriisi voitaisiin estää (Wolf, 2010).

Vakavaraisuussääntelyn sisällön toimivuudesta on nousut eriäviä mielipiteitä tutkijoiden keskuudessa. Drehman & Cambacorta (2012) esittävät, että luottokannan ja bruttokansantuotteen välinen suhde on paras muuttuja arvioimaan lisäpääomavaatimuksen tarvetta. He puolustavat näkemystään sillä, ettei yksikään indikaattori voi tyydyttävästi osoittaa kyseisen lisäpääoman tarvetta. Sitä vastoin Ibáñez-Hernández et al. (2015) ovat päätyneet tulokseen, jossa luottokannan kasvu olisi parempi mittari kuin luottokannan ja bruttokansantuotteen välinen suhde. Tässä näkemyksessä korostuu lisäpääoman merkittävyys myötäyksien vähentämisessä. Hellwig (2010, 10-11) toteaa vähimmäisomavaraisuusasteen olevan liian pieni toimiakseen. Hänen mielestään minimivaatimus tulisi asettaa yli 10 prosenttiin. Blum (2008) puolestaan korostaa omavaraisuusvaatimuksen merkittävyyttä pankin vakavaraisuussääntelyssä.

Pääomavaatimusten ja lisäpuskureiden lisäksi myös vähimmäisomavaraisuusaste on asetettu liian alhaiselle tasolle Blundell-Wignallin ja Atkinsonin (2010) mukaan. Heidän tutkimuksensa tämä johtaa siihen, että pankit voivat toiminnassaan tähdä-

tä pääomansa minimointiin. He kuitenkin lisäävät, ettei vähimmäisomavaraisuusaste ei saa nousta liian korkeaksi, sillä muuten pankit voivat ottaa toiminnassaan tarpeettomia riskejä.

Myös likviditeettivaatimukset ovat herättäneet keskustelua, mutta lyhytaikaisen olemassa olon ja heikon kokemuksen myötä niiden vaikutuksia ei ole osattu arvioida kokonaisvaltaisesti. Euroopan komissio on todennut, että likviditeettivaatimukset voivat vaikuttaa pankkien kannattavuuden heikentymiseen tai lyhytaikaisen rahoituksen lisääntymiseen. Tämä puolestaan heijastuisi suoraan myönnettäviin luottoihin. Silloin kun markkinat ovat heikot, pankkien välillä on nähtävä mahdollisuus siihen, että asiakkaita pyritään houkuttelemaan talletuksille annettavilla korkeilla koroilla. Siten voidaan katsoa, että likviditeettivaatimukset voivat johtaa lainojen korkojen nousuun. (Euroopan komissio 2014, 213)

Basel III astuu voimaan vaiheittain vuosien 2013-2019 aikana. Wolfen (2011) mielestä siirtymäaikaväli on varsin pitkä, mikä antaa mahdollisuuden uudelle finanssikriisille. Hänen mukaan muutokset pankkirakenteessa tulisi toteuttaa suunniteltua nopeammin. Walkerin (2011) mukaan tulisi ennen kaikkea keskittyä rakenteellisen muutoksen aikaan saamiseen. Pankkien tulisi panostaa toimintaansa riskienhallintaan ja tehdä entistä parempaa yhteistyötä viranomaisten kanssa. Samaan tulokseen on päätynyt Ojo (2011), jonka mukaan Basel III pitäisi keskittyä rakenteellisten muutosten lisäksi pankkien motivoimiseen riskienhallinnan parantamiseksi.

4 BASEL III - VAKAVARISUUSSÄÄNTELYN VAIKUTUS PANKIN LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINTAAN

Tutkimuksen tavoitteena on analysoida Basel III – vakavaraisuussäännösten tuomia muutoksia pankkien luotto- ja likviditeettiriskin hallinnassa. Tarkastelussa kiinnitetään huomiota riskienhallintamenetelmiin, pankkisääntelyn merkitykseen pankin riskienhallinnassa sekä tutkitaan millaisia muutoksia Basel III - vakavaraisuussäännöstö on riskienhallinnassa aiheuttanut. Lisäksi analysoidaan sitä, huomioiko säännöstö riittävästi pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskejä.

Luvussa esitellään tutkimuksen tutkimusmenetelmä sekä käydään läpi tutkimuksen toteutus ja tutkimusaineisto. Lisäksi pohditaan tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. Luku painottuu tutkimustulosten analysointiin.

4.1 Tutkimusmenetelmä ja –aineisto

Tässä tutkimuksessa on käytetty kvalitatiivista eli laadullista tutkimusmenetelmää. Tutkimus toteutettiin laadullisena tapaustutkimuksena. Tapaustutkimuksessa käsitellään rajattua aineistoa, josta tuotetaan syvällistä ja yksityiskohtaista tietoa (Hirsjärvi et al. 2009, 134). Tutkimusaineisto muodostuu seitsemästä puolistrukturoidusta teemahaastattelusta. Haastateltavina olivat yhden Suomessa toimivan pankin asiantuntijat sekä kaksi finanssialan asiantuntijaa. Finanssialan asiantuntijat työskentelevät keskenään samassa yrityksessä. Haastattelu on laadullisissa tutkimuksissa yleisin aineistonkeruumenetelmä. Puolistrukturoidussa haastattelussa kaikille haastateltaville esitetään samat kysymykset, joihin jokainen vastaa omin sanoin (Eskola & Suoranta, 2008, 8). Teemat ja näkökulmat on esitetty haastateltaville etukäteen, mutta valmiiden vastausvaihtoehtojen puuttuminen mahdollistaa haastateltavien omien kokemusten ja havaintojen esittämisen, mikä edesauttaa syvällisen analyysin muodostamista. Valittu kvalitatiivinen menetelmä auttaa havainnollistamaan tutkimusongelmaa eri näkökulmista ja siten asiantuntijoiden vastausten vertailu ja yhdistäminen luotto- ja likviditeettiriskin hallinnan muutoksista onnistuu. Puolistrukturoitu menetelmä mahdollistaa tutkimusongelman syvällisen tarkastelun ja lisäkysymysten esittämisen haastateltaville, mikäli se koe-

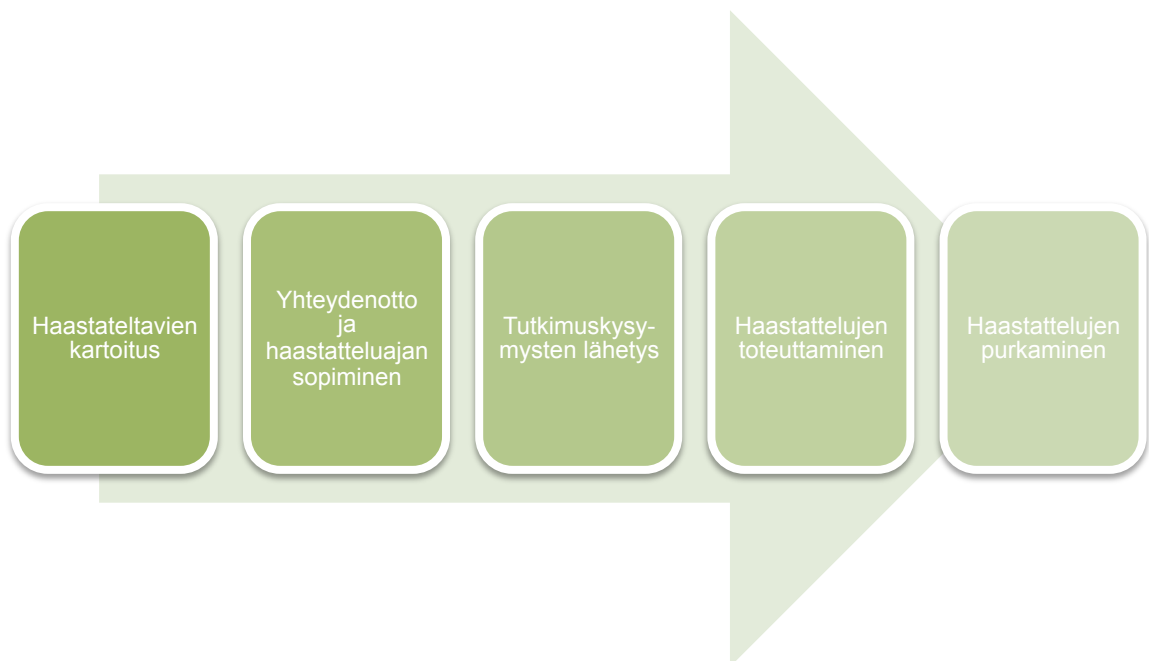
taan tarpeelliseksi. Puolistrukturoidun haastattelun kautta voidaan tarkastella haastateltavien kokemuksia ja mielipiteitä tutkittavasta ilmiöstä ja siten saadaan tuotua esille myös mahdollisesti uudet näkökulmat, joita tutkimusaiheeseen liittyy. (Hirsjärvi & Hurme, 2009, 45-49) Valitulla menetelmällä pyritään tuomaan esille mahdollisimman yksityiskohtaisesti asiantuntijoiden havainnot ja mielipiteet Basel III –vakavaraisuusääntelyn vaikutuksista pankin luottoriskin ja likviditeettiriskin hallintaan. Valittu tutkimusmenetelmä ja haastattelutapa tukevat syvällisen analyysin toteuttamista.

Kaikki haastattelut on tehty anonymisti. Haastateltavat tuovat esille omaan asiantuntemukseensa ja kokemukseensa perustuvia mielipiteitä. Haastateltavista henkilöistä kolme toimi pankin aluejohdossa ja kaksi riskienhallinnan tehtävissä. Finanssialan asiantuntijoiden vastuualueisiin kuuluvat riskienhallinta ja pankkisääntely. Haastateltavat asiantuntijat ovat työnsä puolesta tutustuneet Basel III -vakavaraisuusääntelyyn ja heillä on hyvä kokonaiskuva pankin riskienhallintakäytänteistä. Finanssialan asiantuntijat tuovat tutkimuskysymykseen ulkopuolisen näkökulman. Kaikki haastateltavat ovat toimineet asiantuntijatehtävissä useamman vuoden. Haastatteleamalla pankin riskienhallintayksikön luotto- ja likviditeettiriskin asiantuntijoita saadaan tutkimukseen syvällistä tietoa pankkisääntelyn vaikutuksista pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallintaan. Aluejohdon haastattelut laajentavat tutkimusongelman käsittelyä myös asiakastasolle sekä konttoreissa tapahtuvaan päivittäiseen työhön ja siten saadaan entistä laajempi ymmärrys riskienhallinnassa tapahtuneista muutoksista niin organisaatio kuin ”kenttä” tasollakin. Finanssialan asiantuntijoiden näkemysten avulla saadaan käsitys laajemmin muutoksista koko Suomen pankkisektorilla.

Anonyymiyden vuoksi haastateltavia ei yksilöidä tarkasti. Voidaan kuitenkin todeta, että haastateltavat A-D työskentelevät pankissa ja haastateltavat e ja f ovat finanssialan asiantuntijoita. Erittelyn avulla voidaan siten ottaa kantaa myös siihen, poikkeavatko pankin ja finanssialan asiantuntijoiden näkemykset toisistaan.

4.2 Tutkimusprosessi

Tutkimuksen empiirisen osion tutkimusaineisto päätettiin muodostaa case-tutkimuksena käyttäen pankin riskinhallinnasta vastaavia ja Basel III vakavaraisuussäännöksen parissa työskenteleviä henkilöitä sekä kartoittamalla muita toimialan asiantuntijoita. Tutkimusprosessin toteutus aloitettiin määrittelemällä potentiaaliset henkilöt pankista haastateltavaksi. Lisäksi kontaktoitiin myös muita finanssialan asiantuntijoita. Tavoitteena on ollut saada tutkimusongelmaan laaja näkökulma ja siten etsittiin pankin organisaatiosta sekä riskienhallinnasta vastaavia että niiden parissa työskenteleviä ”kenttä” tason asiantuntijoita haastateltaviksi. Tutkimusprosessin eteneminen on esitetty kuviossa 4.

Kuvio 4. Tutkimusprosessin eteneminen

Potentiaalisten henkilöiden etsimisessä ja yhteystietojen hankkimisessa hyödynnettiin pankki henkilötietojärjestelmää sekä henkilöstöä. Finanssialan asiantuntijoiden etsimisessä hyödynnettiin internetsivuja ja alan julkaisuja. Yhteydenotto kaikkiin haastateltaviin tehtiin sähköpostitse, jolloin tuotiin esille tutkimuksen aihe ja pyyntö haastatteluun osallistumisesta. Kaikki kontaktoidut henkilöt pankista eivät kokeneet olevansa oikeita henkilöitä tutkimuksen kannalta,

mutta antoivat näkemyksensä muiden asiantuntijoiden haastattelemiseksi. Ehdotetut asiantuntijat kontaktoitiin ja haastattelut heidän kanssaan sovittiin. Kun haastatteluostumukset oli saatu, sovittiin asiantuntijoiden kanssa ajankohdat haastatteluille. Lisäksi kaikki haastateltavat halusivat haastattelurungon etukäteen tutkittavaksi.

Haastattelurunko muodostettiin luotto- ja likviditeettiriskin hallinnan sekä Basel III-vakavaraisuussäätelyn ja pankkisäätelyn ympärille. Haastattelurunko löytyy liitteestä 2. Haastattelurunko etenee yleisesti pankin luotto- ja likviditeettiriskinhallinnan kehittymisestä kohti niitä muutoksia, joita kiristynyt sääntely on luotto- ja likviditeettiriskin hallinnassa aiheuttanut. Haastattelut suoritettiin kesä-, heinä-, ja elokuussa 2016. Yhtä haastattelua lukuun ottamatta kaikki haastattelut nauhoitettiin. Asiantuntija, joka toivoi ettei haastattelua nauhoitettu, toimitti haastattelun jälkeen kirjalliset vastaukset kysymyksiin. Lisäksi tämän haastattelun aikana tehtiin laajat kirjalliset muistiinpanot. Haastattelut toteutettiin käyttäen pankin sisäistä videopuhelujärjestelmää. Haastattelut olivat kestoaltaan 40-80 minuuttia. Finanssialan asiantuntijat haastateltiin heidän toimitiloissaan. Välittömästi haastatteluiden toteutuksen jälkeen haastattelut litteroitiin. Huolellisesti tehdyn tutkimusprosessin jälkeen aloitettiin haastatteluaineiston jäsentely ja analysointi.

4.3 Tutkimuksen reliabiliteetti ja validiteetti

Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten toistettavuutta (Hirsjärvi et al. 2009, 31). Poiketen kvantitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettitavoitteesta, jossa tähdätään samanlaisten tulosten saavutettavuuteen uudelleen tarkasteltuna, kvalitatiivisen tutkimuksen reliabiliteettia mitattaessa korostuvat analyysin systemaattinen toteuttaminen ja tulkinnan luotettavuudelle muodostetut kriteerit. Luotettavuutta lisätään tuomalla esille tutkimuksen aineistonkeruumenetelmä sekä kuvaamalla ne aineiston osat, jotka tukevat analyysistä esiin nousevia havaintoja. (Ruusuvuori, Nikandet & Hyvärinen 2010, 27) Tämä tutkimus on tehty tapaustutkimuksena, jossa tutkimustulokset perustuvat haastateltavien omiin kokemuksiin ja mielipiteisiin Basel III- vakavaraisuusvaatimuksen vaikutuksista pankin luotto- ja likviditeettiris-

kin hallintaan. Tämän vuoksi on todennäköistä, että haastateltavien näkemysten välillä on eroja. Koska tutkimuksessa haastateltavat henkilöt toimivat kaikki samassa pankissa, ovat erot todennäköisesti pienempiä kuin jos haastattelut koostuisivat kokonaan eri finanssilaitoksista. Näkemyseroja voi aiheuttaa se, että haastateltavien toimenkuvat poikkeavat toisistaan. Toimenkuvien erilaisuus sekä ulkopuolisten finanssialan asiantuntijoiden lausunnot parantavat tutkimuksen yleistettävyyttä. Jos tutkimus toistettaisiin samoja asiantuntijoita haastattelemalla muutaman vuoden kuluttua, olisivat tutkimustulokset luultavasti erilaisia, koska silloin Basel III-vakavaraisuussäännöksen kaikki vaatimukset olisi otettu kokonaisuudessaan käyttöön ja niiden aiheuttamat vaikutukset olisivat paremmin tiedossa.

Validiteetti tarkoittaa tukittavan asian mittaamista oikealla mittarilla eli sitä mittaako tutkimusmenetelmä juuri sitä, mitä on tarkoitus mitata (Hirsjärvi et al. 2009, 231). Tässä tutkimuksessa validiutta parantaa aihealueen tarkastelu useasta näkökulmasta. Koska haastattelurunko sisälsi avoimet kysymykset ilman valmiita vastausvaihtoehtoja, haastateltavien omat mielipiteet ja havainnot tulevat konkreettisesti esille. Koska tutkimus toteutettiin haastattelemalla yhden pankin asiantuntijoita sekä kahta ulkopuolista asiantuntijaa, voidaan tutkimustulokset yleistää Suomen tasolle. Yleistettävyyttä Suomessa toimiviin pankkeihin tukee myös se, että sääntely on Suomessa kaikille sama. Globaalisti tutkimustulokset ovat heikosti yleistettävissä, sillä maakohtaiset erot ovat liian suuret Basel III -vakavaraisuussäännöksen toteuttamiseen liittyen. Lisäksi tulee huomioida, että Suomessa toimivat pankit eivät kokeneet finanssikriisin vaikutuksia yhtä laajasti kuin Euroopassa toimivat muut pankit. Lisäksi Suomen pankkien vakavaraisuus on ollut hyvällä tasolla koko ajan.

4.4 Luottoriskin hallinta finanssikriisin jälkeen

Kokonaiskuva haastatteluaineistosta muodostetaan kirjallisen analyysin ja suorien lainausten avulla. Aineisto on jaettu haastatteluteemojen mukaan analyysia varten kuvaamaan luotto- ja likviditeettiriskin hallintaa pankissa yleisellä tasolla kappaleissa 4.4 ja 4.5. Sen jälkeen kappaleessa 4.6 esitetään Basel III-

vakavaraisuussäännöksen ja pankkisääntelyn merkitys riskienhallintaan. Kappaleessa 4.7 analysoidaan Basel III:n tuomia muutoksia luottoriskin hallintaan ja kappaleessa 4.8 tarkastellaan näitä muutoksia likvideettiriskin hallinnan näkökulmasta.

Pohdittaessa luottoriskin hallinnan kehittymistä vuoden 2008 finanssikriisin jälkeen useat haastateltavat kokivat, ettei luottoriskinhallinnassa ole tapahtunut suurta kehitystä. Asiantuntijat nostivat esille Basel II-säännöksen merkittävyyden luottoriskin hallinnassa. Kun Basel II –säännökset otettiin käyttöön vuonna 2007, kohtasivat pankit suuria muutoksia. Basel II kannusti pankkeja sisäisten mallien käyttöön riskipainojen määrittämisessä. Tämä näkyi pankissa etenkin sisäisten mallien kehittämisenä ja käytön lisääntymisenä. Lisäksi sisäiset mallit tehostivat pankin riskipainotteista hinnoittelua. Asiantuntijat kommentoivat asiaa seuraavasti:

” Jos Suomen tilanteesta puhutaan, ni tota mä sanoisin jopa näin ettei juurikaan, koska ei ole ollut tarvetta. Se oli hyvällä tasolla jo sitä ennen... Suomessa vielä muistetaan nää 90-luvun laman ja pankkikriisikin opetukset, ni se riskinotto on ollu maltillista jo ennen finanssikriisiä ja jatkunut myös sen jälkeenki. ” (Haastateltava F)

” Tavallaan Basel II mullisti luottoriskin hallinnan ja mittaamisen hyvin perusteellisesti. Otettii käyttöö nää pääomapainot ja paljon granulaarisemmat pääomapainot, jos mä vertaan Basel I:een. ” (Haastateltava C)

Fatemi & Fooladi (2006) nostavat luottoriskin pankin keskeisimmäksi riskilajiksi ja tärkeimmäksi riskienhallinta osa-alueeksi. Kaikki asiantuntijat tukivat tätä näkemystä ja olivat yhtä mieltä siitä, että luottoriski on yksi pankkitoiminnan keskeisimpiä riskilajeja. Usean mielestä jopa keskeisin. Vaikka Bessis (1998) mukaan riskin suuruus ei riipu veloitteen suuruudesta, kiteytyy asiantuntijoiden kommentoissa luottoriskinhallinnan merkitys luottoriskin suuruuteen, sillä mahdolliset tappiot epäonnistuneesta luottoriskin hallinnasta voivat olla todella merkittäviä. Luottoriski kytkeytyy pankin vakavaraisuuteen. Koska pankkitoiminta

perustuu rahan tallettamiseen ja sen edelleen lainaamiseen, syntyy luottoriski pankille niistä komponenteista, jotka takaavat saako pankki lainaamansa rahat takaisin vai ei. Eräs asiantuntija kuvailee asiaa näin:

” ... et jos on paljon asiakkaita ja ne kaatuis ni sit on tietenkin pankin vakavaraisuuskin äkkiä vaarassa. Jos sitä (luottoriskiä) ei seuraa tai hallita kunnolla, ni muutamien yksittäisten asiakkaiden kaatuminen voi aiheuttaa pankille isoja tappioita. Et välttämättä muiden asiakkaiden tuotot ei riitä niitä kompensoimaan. ” (Haastateltava E)

Riskienhallintavaatimukset ovat pankissa samat riskialueesta riippumatta. Riskejä monitorisoidaan, raportoidaan ja kontrolloidaan. Siltä osin luottoriski ei poikkea muista riskilajeista. Vaikka luottoriski on määrällisesti pankin suurin riskilaji, kommentoivat useat asiantuntijat compliance- ja maineriskin kasvavaa merkitystä toimialan kilpailun vuoksi.

Riskien ottaminen on osa pankkitoimintaa ja keskeiseksi kysymykseksi nousee otettujen riskien hallitseminen. Asiantuntijoilla oli yhtenevä mielipide siitä, että luottoriskin hallinnan kannalta merkittävässä asemassa ovat asiakkaan ja asiakasyrityksen toimialan tunteminen sekä lainalle saatavat vakuudet. Asiakas täytyy tuntea, jotta voidaan tehdä päätös siitä, onko asiakkaan maksukyky riittävä luoton saamiseksi. Lisäksi pankin tulee tunnistaa ne toimialat, joita sen on kannattava luotottaa. Vakuuksien avulla pankki pyrkii turvaamaan saatavansa asiakkaan maksukyvyyn heikentyessä. Oikeanlainen vakuuden arvostus on tärkeää, jotta vakuus on käytettävissä, mikäli se on tarpeen. Haastateltavien näkemykset tukevat Kontkasen (2001) ja Bessis (2002) näkemyksiä luottoriskin hallintakeinoista. Kontkanen (2001) toteaa luottihakemukseen perehtymisen olevan keskiössä minimoitaessa luotonannon riskejä. Bessis (2002) korostaa etenkin asiakaskohdasta maksukyvyyn arviointia sekä vakuuksia riskienhallintakeinoina. Eräs asiantuntija esittelee riskinjakamisen riskinhallintamenetelmäksi. Suuremmissa rahoitushankkeissa pankki ei aina halua olla yksin rahoittajana, vaan pyrkii jakamaan luototettavan määrän useamman pankin tai sijoittajan kanssa. Hän kuvailee asiaa näin:

” Halutaan muita sijoittajia varsinkin, jos puhutaan isommista rahoitus-hankkeista. Sillon meit on useampi pankki et jaetaan potti. Sit tietysti nää valtion esimerkiksi Finnveran yleinen työ on ihan jakaa riskiä pankkien kanssa ja sen on ihan hyvä... Halutaan sitä riskiä jakaa pik-kasen enemmän. ” (Haastateltava A)

Useat asiantuntijat nostavat asiakkaan tuntemisen ja vakuuksien rinnalle luoton maturiteetin luottoriskin hallintakeinona. Lisäksi pankkitasolla luottoriskiä halitaan stressitestejä ja riskinottohalukkuutta hyödyntäen. KPMG:n (2006) mukaan johdon määrittelemä riskienhallinta strategia sisältää tavoitteet pankin luotonannolle. Riskinottohalukkuus määritellään pankin johtoportaan ja valutetaan sieltä liiketoiminta-alueille ja toimialapolitiikkaan. Tämän seurauksena tietyn toimialan luotonannon osuutta on voitu rajoitettu tiettyyn prosenttiin.

Keskusteltaessa luottoriskinhallinnan haasteista asiantuntijoilla oli yhtenevä mieli-pide siitä, että etenkin asiakkaan tunteminen, talouden suhdannevaihtelut ja tietotekniikka luovat haasteita luottoriskin hallinnassa. Lisäksi kaksi asiantuntijaa korostivat yhtenäisen luottorekisterin puutetta, joka hankaloittaa asiakkaan mak-sukyvyn arviointia. Pankin tulee pystyä luottamaan siihen, että asiakkaan antamat tiedot ovat oikeita.

Yritysrahoituksessa pankin tulee tuntea yrityksen toimiala ja johto, jotta se pystyy ymmärtämään yrityksen toimintaa ja varmistumaan siitä, että yrityksen tavoitteet ovat linjassa sen kyvykkyyksien kanssa. Myös Leppiniemi ja Puttonen (2002) to-teavat yritysluotoissa asiakkaan tuntemisen olevan luottoriskin hallinnan perusta. Yksi keskeisimmistä arvioinnin kohteista asiantuntijoiden mukaan on yrityksen ta-sainen kassavirta, joka on haaste etenkin syklisillä toimialoilla. Usein asuntolainojen ja suurten yrityslainojen lainasopimukset pankin ja asiakkaan välillä ovat pitkiä, joka tarkoittaa sopimuksen voimassaoloa usean taloudellisen syklin yli. Tämä kasvattaa luottoriskiä. Tätä ongelmaa eräs asiantuntija kuvailee seuraavasti:

” Mut sit tietysti niinku luottoriskinhallinnassa se yks ihan oleellinen komponentti on se, et mikä on makrotaloudellinen tilanne. Ja miten se vaikuttaa asiakasyritysten tilanteeseen ja tiedetään myös tää 5 vuoden heikon taloudellisentilan kehitys Suomessa... Et tämmöset ulkoiset tekijät on niinku vääjäämättömiä ja se on toki luonnollinen osa luottoriskin hallintaa. ” (Haastateltava C)

Taloudelliset suhdannevaihtelut ovat aiheuttaneet haasteita etenkin taantuma-alueilla. Kasvukeskuksissa asuntorahoitusta on saatavilla ja ihmisillä on työpaikat. Taantuma-alueilla irtisanomiset ovat johtaneet työttömyyden kasvamiseen ja siten kasvattaneet luottoriskin mahdollisuutta näillä alueilla. Haastateltavien näkemykset tukevat Oikarisen (2002) ja Hemmon (2001) huomioita laskusuhdanteiden ja muuttotappiokuntien syntyminen vaikutuksista vakuuskohteiden hintoihin ja siten luottoriskin syntymiseen.

Asiantuntijat olivat pääsääntöisesti sitä mieltä, että myös tietotekniset haasteet sisältyvät luottoriskinhallintaan. Haasteena koettiin etenkin data määrä, sen oikeellisuus ja hyödynnettävyys. Hasan ja Zazzara (2006) sekä Jakowitch (2007) korostavat datan merkitystä oikean luottoluokituksen laskemisessa, joka vaikuttaa esimerkiksi pankin riskienhallintajärjestelmään. Haastateltavien mielipiteet tukevat heidän näkemystään oikean ja riittävän datan merkittävyydestä. Aikaisempien tietojen analysointi on tärkeää luottoriskin arvioimiseksi (Kasanen et al. 1997, 28). Pankilla tulee olla riittävästi dataa asiakkaasta, jotta automatiikan avulla saatavat asiakkaiden maksukäyttäytymismallit ovat luotettavia. Näiden perusteella järjestelmä antaa ehdotuksen luottopäätöksen hyväksymisestä.

4.5 Likviditeettiriskin hallinta finanssikriisin jälkeen

Likviditeettiriskin hallinta oli jokaisen haastateltavan mielestä kehittynyt huomattavasti finanssikriisin jälkeen. Samaa mieltä on Vauhkonen (2010), jonka mielestä likviditeettivaatimukset ovat kiristyneet maksuvalmius- ja pysyvänvarainhankinnan vaatimuksen kautta. Erityisesti asiantuntijat painottivat vastauksissaan likviditeetti-

riskin tärkeyden korostumista ja ymmärtämistä pankkitoiminnassa. Myös Chaplin et al. (2000) näkevät pankin likviditeettiriskinhallinnan tärkeänä pankin kannattavuuden osalta. Basel III vakavaraisuussäännöksen myötä sitova sääntely likviditeettiriskistä tuli voimaan. Finanssikriisin jälkeen huomattiin, ettei likviditeettiriskiä ole huomioitu riittävästi pankin riskienhallintakäytänteissä. (Crowe, 2009, 3) Sitova sääntely on vaikuttanut asiantuntijoiden mielestä pankissa positiivisesti pienentämällä sen likviditeettiriskin riskiä. Likviditeettipuskureita on kasvatettu ja lyhytaikaista rahoitusta vähennetty. Eräs asiantuntija toteaa, että likviditeettiriskin hallinta on ollut pankissa hyvällä tasolla myös ennen finanssikriisiä. Finanssikriisin jälkeen pankissa ollaan keskitytty erityisesti riskin pienentämiseen ja laadun parantamiseen. Asiantuntijat kommentoivat asiaa näin:

” Ja jos ajatellaan riskin tason suhteen, ni olihan meillä paljon suuremmat likviditeettiriskit sillon 2008 ja 2007, kun mitä meillä on nyt tällä hetkellä.” (Haastateltava D)

” Et varmasti sekä pankeissa että valvojen puolella ni likviditeettiriskin prioriteetti tai sen hallinnan, on kasvanut finanssikriisin jälkeen. Koska tota käytännössä usein finanssikriisissä likviditeettiin ne pankit kaatuu, vaikka vakavaraisuus riittää. ” (Haastateltava F)

Puhuttaessa likviditeettiriskin merkityksestä pankkitoiminnassa, tukivat haastateltavat Akhatarin (2007) näkemystä poikkeuksesta likviditeettiriskin huomioimisen tärkeydestä. Vaikka likviditeettiriski on yksi riski muiden joukossa, kiinnitti moni asiantuntija huomiota sen osallisuuteen finanssikriisin syntymisessä. Myös Crowe (2009) ja CEBS (2008) näkevät likviditeettiriskin sääntelyn puutokset finanssikriisin taustalla. Likviditeettiriski aiheutti monen pankin kaatumisen vuonna 2007-2008. Mikäli pankin likviditeettiriskin hallinta ei ole kunnossa, kohtaa pankki toiminnassaan suuria ongelmia, jotka pahimmillaan johtavat pankin kaatumiseen.

Ongelmat voivat levitä pankkikriisiksi, kuten kävi vuonna 2008. Likviditeettiriskin hallintaa korostaa sen suuruus riskinä. Lähes kaikki haastateltavat nimesivät luottoriskin ja likviditeettiriskin pankin keskeisimmiksi riskeiksi. Näkemykset ovat

yhteneväisiä Chaplin et al. (2000) kanssa. Likviditeettiriskin hallinnasta on tärkeä huolehtia pankin kannattavuuden vuoksi. Riskin merkittävyyteen vaikuttaa riskin koko sekä likviditeettiriskin kohdalla sen nopea realisoituvuus. Keskeiseksi huomioksi asiantuntijoiden keskuudessa nousi likviditeetin ja vakavaraisuuden riippumattomuus. Kuten myös Crowe (2009) huomioi, likviditeettiriski ei ole riippuvainen pankin vakavaraisuudesta. Vakavarainen pankki voi ajautua vaikeuksiin ilman riittäviä realisoitavissa olevia varoja.

” Mut tota riskiä jos riskinä vertaa ni sillon 2008 ja ennenki sitä, kuten on nähty, ni jotkut pankit jos ei monetki on kaatunu tähän likviditeettiriskiin. Et siinä mielessä se on semmonen mist ei tuu tappioita, vaan jos pankki ei saa jälleen rahoitusta ni se on iso ongelma. ” (Haastateltava D)

” ...Likviditeetistä luopuminen voi pankin kaataa, vaikka se olis vakavarainen pankki, jos sil on suri ero niiden taseiden eripuolten kanssa. ” (Haastateltava F)

Pankissa likviditeettiriskiä hallitaan pääsääntöisesti taseen avulla anto- ja ottolainauksen kautta, mikä vaikuttaa pankin hinnoitteluun. Pankilla on sisäinen siirtohinnoittelujärjestelmä, jossa likviditeettiriski otetaan huomioon. Ne taseen erät, jotka sisältävät huomattavasti likviditeettiriskiä saavat osakseen korkeamman hinnan. Siten esimerkiksi talletuksille pankki pyrkii antamaan hyvän hinnan, jotta niitä saataisiin enemmän. Eräs asiantuntija tuo esille määrälliset rajoitteet hinnan apuna likviditeettiriskin hallinnassa. Liiketoimintayksiköille voidaan asettaa määrällisiä rajoitteita likviditeettiriskin kasvaessa. Asiantuntija selventää asiaa seuraavasti:

”...joillekin business yksiköille on asetettu ei nyt varsinaisesti limiittejä, mut tavoitteita. Et jossain vaihees oli semmonen, et jos liiketoiminto kasvattaa antolainauustaa ni niiden pitää samalla määrällä kasvattaa ottolainauustaa. ” (Haastateltava F)

Pankki huolehtii jälleenerahoituksestaan osana likviditeettiriskin hallintaa. Guglielmon (2008) sekä Holmströmin ja Tirolen (2000) mukaan riittävät rahavarat pienentävät pankin likviditeettiriskiä. Kun pankki hankkii pitkäaikaista jälleenerahoitusta, pienenee sen likviditeettiriski. Tähän on kiinnitetty viime aikoina erityisesti huomiota ja pankki on hankkinut yhä enemmän pitkäaikaista rahoitustaan kiinnitysvaruudellisilla luotoilla. Lisäksi eräs asiantuntija korostaa likviditeettibufferien merkitystä likviditeettiriskin pienentämiseksi. Pankki on hankkinut huomattavan määrään likvidejä varoja, joita on mahdollisuus realisoida nopealla aikataululla, jos jotain odottamatonta tapahtuu. Myös CEBS (2008) pitää likviditeettipuskureita yhtenä likviditeettiriskinhallinnan keskeisimmistä keinoista.

Haasteena likviditeettiriskin hallinnassa asiantuntijat näkivät sääntelyn yhtenäisyyden ja sen aiheuttamat kustannukset. Euroopan keskuspankin (2014) mukaan likviditeettivaatimukset voivat heikentää pankkien kannattavuutta ja lisätä lyhytaikaisen rahoituksen käyttöä. Likviditeettiriskin ympärille luotu säännöstö saa osakseen kritiikkiä myös muutamien asiantuntijan keskuudessa. Sääntely nähdään yleisesti liian tiukkana ja muuttumattomana. Koska säännöstö on sama kaikille pankeille, koskettaa se pankkeja makkinasta ja koosta huolimatta. Mitään helpotuksia tai sovelluksia likviditeettisäännösten noudattamisessa ei ole. Tämä vaikuttaa siihen, että pankkien on suhtautettava toimintansa tai taseensa säännöksiin niin, että vaatimukset täytetään.

Kiristyneen sääntelyn nähdään rajoittavan pankin kilpailullista asemaa, koska likviditeettiriskin kustannukset nousevat sen pienentyessä. Finanssikriisin aikana suurimmissa ongelmassa olivat Keski-Euroopan eikä Pohjoismaiden pankit, mutta silti sääntelyn koetaan iskevän kuitenkin eniten juuri Pohjoismaiden pankkien taseeseen. Eräs asiantuntija selventää asiaa näin:

”... ottaen huomioon vaik sen kriisin 2008. Ni se oli just nimenomaan Pohjoismaiden pankit, jotka ei kärsiny likviditeettikriisistä...Mut isoin haaste on ollut, et viimisen 5 vuoden aikana me ollaan yritetty parantaa tätä mittaria ja se riippuu meidän taseen rakenteesta. Ja kun NFSR on rankassu meitä ni se on hyvin hidasta se meidän taseen rakenteen muuttaminen. ” (Haastateltava D)

Toinen asiantuntija nosti esille ennakoimisen likviditeettiriskin haasteena. Pankin tulisi ymmärtää varautua hyvänä aikakautena likviditeettiriskiä, jolloin likviditeetin tarve ei realisoidu.

4.6 Basel III säännösten ja pankkisääntelyn merkitys pankkitoiminnalle

Asiantuntijat näkivät Basel III-vakavaraisuussääntelyn monien pankkitoiminnan muutosten taustalla. Vakavaraisuussääntelyn tavoitteena on pankin pääomataso riittävyyden varmistaminen (BCBS, 2010b, 27). Yleisenä mielipiteenä haastateltavien keskuudessa oli Basel III:n vaikutukset pankkien pääomatasojen nousemiseen. Lisäksi pankissa toimintaa on tehostettu ja laatua parannettu uusien säännösten myötä. Useat asiantuntijat kokivat Basel III:n vaikuttaneen pankin hinnoitteluun. Samaa trendiä hinnoittelussa on ohjannut erään asiantuntijan mukaan myös taseen muutos. Hän nostaa esille likviditeettiriskin siirtämisen pankilta asiakkaille siten, että pankki pyrkii tarjoamaan mahdollisimman lyhyitä luottoja asiakkaalle. Nämä luotot ovat myös edullisimpia.

Toinen asiantuntija piti pääomavaatimusten kasvattamisen vaikuttaneen lainojen hintoihin ja siten näkyvän suoraan asiakasrajapinnassa. Tätä vastoin Kashyap et al. (2010) uskovat, ettei Basel III vaikuta merkittävästi lainojen hintoihin. Asiantuntijoiden mukaan Basel III on lisännyt pankissa sisäisten laskentamallien käyttöä. Eräs asiantuntija uskoi saman tapahtuneen myös muissa pankeissa sääntelyn myötä. Koska taseen riskipainotetut erät vaikuttavat pankin pääomavaatimukseen, on Basel III aiheuttanut pankkien riskipainotettujen erien minimoimisen. Tällä pyritään siten myös pääomavaatimuksen hallitsemiseen. Eräs asiantuntija

kuitenkin huomauttaa, ettei Basel III vaikuttanut suurelta osin Suomalaiseen pankkitoimintaan. Suomalaisten pankkien vakavaraisuus on ollut hyvällä tasolla jo Basel II aikana. Suurimmat merkitykset Basel III –vakavaraisuussäätelyssä nähdään asiantuntijoiden mukaan pankin omien varojen laadun ja määrän parantamisella.

Mielenkiintoisena näkökulmana muutama asiantuntija pohti Basel III vaikutuksia varjopankkitoiminnalle. Regulaation aikana keskustelua oli herättänyt mahdollisuus pankkitoiminnan harmaan markkinan synnylle. Lisäksi Basel III nähtiin osaltaan vaikuttaneen varjopankkitoiminnan kehittymiseen, kiristyneen sääntelyn kautta.

Kiristynyt sääntely on tuonut toimialaan haasteita. Tätä näkökulmaa tukivat kaikki haastateltavat. Asiantuntijoilla oli yhtenäinen näkökulma siitä, että järjestelmämuutokset ja sitä kautta investointien kasvaminen on yksi keskeisimmistä haasteista, joita pankit kohtaavat kiristyneen sääntelyn myötä. Eräs asiantuntija näki kansainvälisen toimintaympäristön lisäävän pankin haasteita, sillä vaatimusten toteuttamisaikataulut ja sovellukset voivat poiketa maittain huomattavastikin. Esimerkiksi Basel III myötä siirtymäajat ovat kaikille pankeille samat, mutta on mahdollista, että jokin pankki aloittaa vaatimukset toteuttamisen jo aikaisemmin kuin toiset. Koska sääntelyn harmonisointi puuttuu, on pankkien mahdollisuus soveltaa ohjeistusta maittain paikallisen valvojan sallimissa rajoissa. Siten sääntelyn käytännöt voivat poiketa toisistaan eri maissa. Tämä käytäntöjen poikkeaminen on noussut ongelmaksi esimerkiksi luottoriskin rikinpainojen laskentamallien soveltamisessa. Käytäntöjen eroavaisuudet voivat asettaa pankit eriarvoiseen asemaan ja samalla heikentää vertailukelpoisuutta. Tähän ongelmaan vastatakseen on Baselin pankkivalvontakomitea kaavailut muutosta riskipainon laskentamallissa tietyissä salkuissa (BCBS, 2016).

Haastateltavat näkevät haasteita myös raportoinnin lisääntymisessä, sillä raportointivaatimukset ovat kasvaneet ja monimutkaistuneet. Pankeilta vaaditaan jatkossa aikaisempaa täsmällisempää raporttia. Muutama haastateltava epäilee raportoinnin aiheuttavan suurempia haasteita pienille toimijoille kun isoille pankeil-

le. Eräs haastateltava pohtii, onko pienillä toimijoilla riittävät resurssit kasvaneen raportoinnin ja lisääntyneen sääntelyn ymmärtämiseen.

Asiantuntijat olivat yhtä mieltä siitä, että kiristynyt sääntely näkyy asiakastasolle pääpiirteittäin hinnoittelun kautta. Riskitietoisuuden lisääntyminen pankin sisällä näkyy tuotteissa mahdollisesti hinnan korotuksina. Hinnan avulla asiakkaita pyritään ohjaamaan riskitietoiseen suuntaan. Lisäksi vakuuksien arvostus on kokenut muutoksia. Muutama asiantuntijat arveli 1.7.2016 voimaan tulleen lainakaton osittain kiristyneen sääntelyn aikaansaannoksena. Lisäksi asiakkaan tuntemiseen liittyviä toimia on lisätty ja henkilöstön koulutusta tunnistamiseen on korostettu. Tämä heijastuu myös asiakastasolle suoraan. Muutama asiantuntija näkee sääntelyn vaikutuksen myös pankin maturiteettien eli laina-aikojen lyhentymisenä. Asiaa kommentoidaan näin:

” Ja sit tietysti on näitä niinku tota asiakastasolla paineita tullut luottojen maturiteeteille. Eli me ei enää nähdä käytännössä 25-30 vuoden laina-aikoja talonyhtiölainoja lukuun ottamatta. ” (Haastateltava C)

Eräs asiantuntija huomioi korkomarginaalien muutokset ja näkee taustalla sääntelyn. Korkomarginaalit voivat nykyisin vaihdella suurestikin asiakkaasta riippuen. Varsinkin yritysasiakkaissa asiakaskohtaisessa hinnoittelussa korkomarginaaleilla voi olla suuriakin eroja.

” Nää korkomarginaalit. Ne on niinku leventynyt. Et hyvälle asiakkaille voi olla hyvinkin edullinen ja onkin, koska kilpailu teettää sen... Et hinnoittelu, kun puhutaan riskipainotetusta tuotosta. Ni meille pankkina riittää pienikin marginaali, kun asiakas on riittävän hyvä. Mut sit huono asiakas, ni silloin sil asiakkaal on vaikeuksia saada rahoitusta tai sit se on hyvin kallista. Se on selvä vaikutus siellä. ” (Haastateltava A)

4.7 Basel III:n vaikutus luottoriskin hallintaan

Vaikka suurin mullistus luottoriskin hallinnassa tapahtui Basel II –säännöksen myötä, löysivät asiantuntijat tekijöitä luottoriskin hallinnassa, joiden asema oli korostunut pankissa finanssikriisin jälkeen. Asiantuntijat kokivat etenkin asiakaspisteytyksen kehittyneen tarkempaan suuntaan. Tämä on tärkeää, sillä asiakkaan tunteminen on avain asemassa luottoriskin hallinnassa (Kontkanen, 2011; Bessis, 2002). Finanssikriisin myötä huomio yksittäiseen asiakkaaseen on lisääntynyt ja luottoriskin arvioiminen asiakaskohtaisesti on korostunut. Sen lisäksi eräs asiantuntija nosti esille luottoriskin korostuneen aseman uusien pääomavaatimusten myötä. Basel III –säännös vaikutti ennen kaikkea pankkien pääomavaatimuksiin. Koska luottoriski on keskeinen pankin pääomaa sitova riskityyppi ja koska uuden vaatimuksen myötä pankkien pääomavaateet kasvoivat, korostui myös luottoriskin hallinnan merkitys entisestään finanssikriisin jälkeen.

Basel III – vakavaraisuussäännökseen on edelliseen säännöstöön verrattuna lisätty leverage ration mittari, joka ei ole muista mittareista poiketen riskisensitiivinen (Vauhkonen, 2010, 25). Eräs asiantuntija koki tämän tuoneen muutoksia luottoriskiin siitä huolimatta. Kaikki asiantuntijat kuitenkin kokivat, ettei Basel III vakavaraisuusvaatimus ole tuonut suuria vaikutuksia pankin luottoriskin hallintaan tai mittaamiseen. Lähinnä muutokset ovat olleet jo aikaisempien toimintatapojen laajentamista tai niiden yskityskohtaisempaa käyttöä. Basel III:n myötä sisäisten mallien käyttöönotto on lisääntynyt ja suosio niiden käyttöön kasvanut entisestään. Sisäisten mallien avulla pääomavaatimukset ja riskit vastaavat paremmin toisiaan BCBS (2004) mukaan. Lisäksi koettiin jo Basel II aikana esiintyneiden ilmiöiden korostuneet ja, että luotonanto on entistä enemmän kohdentunut hyviin asiakkaisiin.

Lähes kaikki asiantuntijat korostivat asiakaskohtaisen riskienhallinnan merkityksen kasvua pankin riskienhallintakäytännöissä. Säännöksen myötä yksittäisen asiakkaan vaikutusta pankin pääomaan on mietitty entistä enemmän. Asiantuntijat kommentoivat asiaa seuraavasti:

”Varmasti siten, että ainakin on kiinnitetty huomio siihen, että kuinka tälläsen yksittäisen asiakkaan se riski, kuinka se vaikuttaa siihen pääomaan. Ja sitten sisäisten mallien käyttö sen pääoman laskemisessa on lisääntynyt. Pankit haluaa tai mittaa sitä luottoriskiä sisäisillä malleilla ja arvoi sitä asiakaskohtaista riskiä vähän samaan tapaan kun jotku luottoluokittajat arvioi yritysten tai valtioiden luottokelpoisuutta... se vaikuttaa paljon siihen paljonko sen asiakkaalle myönnetylle luotolle pitää varata pääomaa.” (Haastateltava E)

Puhuttaessa pankin luottoriskistrategiasta, kokivat lähes kaikki asiantuntijat sen muuttumattomaksi. Strategian suuret suuntaviivat ovat pysyneet pitkään samantlaisia. Luototusohjeet ja pankin sisäinen ”nippelitieto” on sen sijaan muuttunut ajan myötä. Voidaan todeta, ettei isoja muutoksia strategiassa ole tapahtunut. Pienten muutosten ja tapahtuneen kehityksen myötä asiantuntijoiden näkemykset olivat yhtenäiset sen suhteen, että luottoriskin hallinnan voidaan katsoa parantuneen ja kehittyneen paremmin ennustettavaksi.

Baselin pankkivalvonta komitea on kaavaillut luottoriskin laskentamalleihin muutoksia, joilla tavoitellaan pankkien keskinäisen vertailukelpoisuuden parantumista (BCBS, 2016). Vertailukelpoisuutta ovat heikentäneet relevantin datan puute, mikä vuoksi pankeilla on ollut riskinä määrittää tappiotasot liian mataliksi. Lisäksi jokainen pankki on voinut toimia melko vapaasti valtion oman valvovan viranomaisen hyväksynnän myötä. Yhtenäinen toimintamalli on puuttunut, mikä on asiantuntijoiden mukaan entisestään johtanut erilaisiin asikkaiden riskillisyyksien arvostuksiin. Näkemykset korostavat Hasan ja Zazzaran (2006), Jankowitchin (2007) sekä finanssivalvonnan (2010) huomiota riittävän datan määrästä, jotta pankki voi muodostaa luotettavat riskiparametrit ja käyttää sisäistä luottoluokitusmenetelmää luotettavasti.

Sisäisten luottoluokitusmenetelmä on mahdollistanut pankin omien riskiparametrien määrittämisen kokonaan tai osittain (Repullo & Suarez, 2004, 479). Laskentamallien yhtenäistäminen saa asiantuntijoilta epäileviä mielipiteitä. Lähes kaikki asiantuntijat pohtivat laskentamallin yhtenäistämisen vaikuttavan negatiivi-

sesti pankkien omien laskentamallien kehittämiseen. Suunnitelmaa kritisoidaan siten, ettei se enää kannusta pankkeja sisäistenmallien tai riskin mittaamisen kehittämiseen. Muutos on myös ikään kuin askel taaksepäin, jos siirrytään kehittyneistä malleista kohti vähemmän kehittyneitä malleja. Lisäksi eräs asiantuntija pohtii, ettei suunnitelma siltikään välttämättä edistä vertailukelpoisuuden saavuttamista, koska kaikkia salkkuja muutos ei koske, vaan osaan jää edelleen mahdollisuus sisäisten mallien käyttöön.

Asiantuntijoilla on yhtenäinen mielipide siitä, että harmonisointi on varmasti ajatuksena hyvä. Asiantuntijoiden mielestä pankkeja tulisi rohkaista sisäisten mallien käyttöön, luottoriskin kehittämiseen ja mallintamiseen siten, ettei hyöty olisi kuitenkaan rajaton. Eräs asiantuntija nostaa esille muutoksen vaikutuksen sisäisten mallien uskottavuuteen. Vaikka muutos ei koske kaikkia salkkuja, vaikuttaa tämä osaksi myös siihen, miten uskottavina pankkien sisäisiä malleja pidetään tulevaisuudesta. Lisäksi osa asiantuntijoista kokee standardisoimisen heikentävän asiakkaiden erotettavuutta. Asiantuntijat kuvaavat asiaa näin:

” Nyttehän tää luottoriskin tätä granualiteettia ja erottelukykyä on kehitetty paremmin ennustettavaksi. Et luottoriskin hallinta on parantunut. Ni nyt jos sitä standardisoidaan ni sehän viel sitä luottoriskin insentiiviä ja arviointia. Tota tavallaan se viel siltä kehitykseltä ja jatkokehitykseltä pohjaa pois. ” (Haastateltava C)

” Tuskinpa pankit kokonaan niistä sisäsistä malleista luopuis, vaikka tulis joku standardimallivaatimus siihen. Mutta se, että rohkastais niitä pankkeja seuraamaan sisäsesti sitä luottoriskiä ja kehittämään luottoriskin mallintamista ja hallintaa, ni sen takia olis ehkä hyvä, että siitä sisäsistä malleista sais jotain hyötyä sen pääomavaatimuksen laskeamisessa. Olis se kannustin siihen hyvään ja tarkkaan luottoriskin seurantaan. ” (Haastateltava E)

Luottoriskinlaskentamallin standardisoimisen taustalla oleva ajatus ymmärretään asiantuntijoiden keskuudessa. Päämäärä on hyvä, mutta keinot arveluttavat. Laskentakaavanmuutoksen arvellaan aiheuttavan muutoksia hinnoitteluun lisäpääomavaatimuksen kautta. Toisaalta lähes kaikki asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, ettei suuria vaikutuksia asiakastasolle heijastu, mikäli laskentakaavan muutos tulee toteutumaan. Suurimmat muutokset koskevat instituutio ja corporate eli yritysluottojen salkkuja.

” En usko suureen muutokseen, koska jos meet hakee pankista A asuntolainaa, joka käyttää sisäisiä malleja tai meet Pankkiin B, joilla sitä ei oo, niin suurin piirtein saman hinnan saat. Ettei sillä niin suurta vaikutusta oo, kun on se kilpailu.” (Haastateltava F)

4.8 Basel III:n vaikutus likviditeettiriskin hallintaan

Keskusteltaessa asiantuntijoiden kanssa Basel III:n tuomista muutoksista riskienhallintaan nousi yleisesti esille mielipide siitä, että Basel III on erityisesti aiheuttanut muutoksia likviditeettiriskin hallinnassa. Asiantuntijat olivat yksimielisiä siitä, että Basel III:n myötä likviditeettiriskiin on kiinnitetty pankissa huomattavasti huomiota. Lisäksi yksi asiantuntija nosti esille sen, kuinka pankkien talletukset keskuspankkiin ovat lisääntyneet Basel III:n vuoksi. Huomion lisääntyminen likviditeettiriskiä kohtaan tarkoittaa pankissa sitä, että likviditeettiriskiä seurataan ja mitataan päivittäin. Lisäksi Basel III on vaikuttanut pankin likviditeettipufferin koostumukseen eli siihen, mistä pankin likvidit varat koostuvat. Eräs asiantuntija arvio suurimman muutoksen tapahtuneen pankkipapereiden poistumisena pankin likviditeettipufferista. Aikaisemmin pankkipaperit luettiin likvideiksi varoiksi, mutta nykyäänöksen mukaan ne eivät ole enää likvidejä.

Guglielmon (2008) mukaan likviditeettiriskinhallinta voi olla haastavaa pankin monimutkaisen taseen vuoksi. NSFR vaatimus koettiin asiantuntijoiden keskuudessa yksimielisesti haastavaksi, jonka eteen pankki on tehnyt kovasti töitä. Koska pan-

kin tulee hankkia jälleenrahoituksena jatkossa enemmässä määrin pitkäaikaisen rahoituksen kautta, kasvavat pankin kustannukset. Kustannustehokas NSFR:n kasvatus on yksi haaste, jota pankki joutuu miettimään päivittäisessä toiminnassaan. Koska pankin kustannukset nousevat pitkäaikaisen lainarahan myötä, näkyvät Basel III:n tuomat vaatimukset asiakastasolla hinnoittelussa sekä tuotetarjonnassa. Sitä vastoin Kashyap et al (2010) mukaan sääntelyn ei tulisi vaikuttaa merkittävästi luottojen hinnoitteluun. Myös Baselin pankkivalvontakomitea (2010) tukee Kashyap et al (2010) näkemystä.

Basel III näkyy asiakkaille asiantuntijoiden mukaan hinnoittelun ja tuoteominaisuuksien kautta. Tuotteiden maturiteetit ovat lyhentyneet ja mahdollisuus tuotteen korkomarginaalin tarkastukseen on yksi keskeisimmistä tuoteominaisuuksista nykyisin. Pankille sääntely on aiheuttanut muutoksia etenkin raportoinnin lisääntymisenä. Kaikki asiantuntijat olivat yhtä mieltä siitä, että raportoinnin määrä on kasvanut koko ajan ja uskovat sen kasvavan myös jatkossa. Lisäksi pankki on kohdannut muutoksia IT-järjestemissään. Lisääntynyt mittaaminen ja raportoinnit on saanut pankin kehittämään IT -järjestelmiään.

Likviditeettisäännökset astuivat voimaan maksuvalmiussäännöksen osalta osittain marraskuussa 2015 ja pysyvän varainhankinnan vaatimus tulee voimaan vuonna 2018. Pankki varautui ja on varautunut muutoksiin hyvissä ajoin. Asiantuntijat arvioivat, ettei muutokset ole tulleet yllätyksenä pankeille, minkä vuoksi kaikki toimijat ovat pystyneet mukautumaan säännösten vaatimalla tavalla toimintaansa. Lisäksi asiantuntijoiden keskuudessa nousi esille yksi merkittävä huomio: pankit pyrkivät pitämään maksuvalmiutensa reilusti yli vaatimusten, jotta mahdollinen heilunta ei aiheuta jatkuvia toimenpiteitä pankin vakavaraisuuden hallinnassa. Pankki on joutunut säännöksen vuoksi muuttamaan likviditeettisalkkunsu rakennetta saavuttaakseen vaatimukset. Yksi asiantuntija arvioi, että suurimmat muutokset tai haasteet likviditeettisäännöksen toteuttamisessa on koettu kuitenkin pienissä pankeissa.

Likviditeettisäännöksiä toimivuus saa asiantuntijoilta osakseen kritiikkiä. Pankkien likvidien varojen tulee olla riittävät siten, että pankki selviää mahdollisesta

markkinahäiriöstä 30 päivän ajan. (King & Tarbert, 2011, 10) Eräs asiantuntija kokee, että yksi maksuvalmiusvaatimuksen heikkouksista on sen lyhytnäköisyys. Hän kommentoi asiaa näin:

” Maksuvalmiusvaatimus on se 30 päivää. Ni se ei kerro sitä, et miten se maksuvalmius kehittyy sen kuukauden sisällä tai toisaalta, et miten se kehittyy sen kuukauden jälkeen. Et se on varmasti se heikkous, et se keskittyy vaa siihen, onko pankilla riittävästi likvidejä varoja, jotta se selviää sen kuukauden aikana aiheutuvista ulosvirtauksista.”
(Haastateltava E)

Likviditeettisäännösten lisääminen vakavaraisuussäännöstöön ei asiantuntijoiden mukaan tule estämään mahdollisen uuden pankkikriisin syntymistä, mutta positiivisena nähdään likviditeetin tärkeyden huomioiminen säännöstössä. Lisäksi arveluttavana pidetään sitä, ovatko kertoimet oikeat ja malleissa käytetyt laskentamallit relevantit vaatimukset huomioiden. Asiantuntijat ovat yhtä mieltä siitä, että parannusta Basel II verrattuna on tämän suhteen tapahtunut, mutta vielä on vaikea arvioida sitä, onko muutokset riittäviä ja onko juuri oikeita mittareita käytetty.

Eräs asiantuntija kokee likviditeettisäännösten yhdenmukaisuuden vahvuutena sekä heikkoutena. Koska samat säännöt koskevat kaikkia pankkeja koosta tai sijainnista riippumatta, estää se samanlaisten sovellusten toteuttamisen sekä mahdollisen vertailukelpoisuuden ongelman syntymisen, joka luottoriskin tapauksessa on ilmaantunut. Toisaalta yhtenevät säännöt ovat Pohjoismaalaisille pankeille ikään kuin rangaistus. Vaatimukset nähdään Pohjoismaalaisten pankkien osalta liian kireinä.

4.9 Basel III –vakavaraisuussäätelyn tulevaisuus

Keskusteltaessa tehtyjen muutosten riittävydestä sekä Basel III hyvistä ja huonoista ominaisuuksista asiantuntijoiden mielipiteet eroavat jonkin verran toisistaan. Kyseenalaistamisen kohteeksi nousee etenkin se, millaiset yhteisvaikutukset näillä

kaikilla säännöksillä on pankkitoimintaan. Basel III säännöksen nähdään toimivan paremmin kun edeltäjänsä, mutta sen ei uskota ehkäisevän uutta pankkikriisiä. Samaa mieltä on myös Wolf (2010), joka epäilee säännösten mahdollisuuksia uuden finanssikriisin estämiseksi. Lisäksi jo tehdyt muutokset saavat asiantuntijat pohtimaan säännöksen toimivuutta. Jos säännöstö olisi toimiva, miksi siihen on jo pitänyt tehdä muutoksia? Toisaalta säännös nähdään askeleena oikeaan suuntaan, mutta itse sisältö herättää epäilyksiä.

*” Ei taida riittävästi vastata (pankkitoiminnan riskeihin), koska muutoksia ollaa jo tekemässä. Ja muutoksia koko ajan tehdään.”
(Haastateltava A)*

” Ainakin paremmin kun nää aikasemmat vakavaraisuussäännökset. Tietysti kun nää vakavaraisuussäännökset on historiaan kattovia, että jos siinä haluttais varautua johonkin sellasiin riskeihin, joita ei oo sillä tavallaa vielä toteutunut, ni ei ne siihen vastaa. ” (Haastateltava E)

Walkerin (2011) sekä Ojon (2011) mukaan Basel III:n tulisi keskittyä pankkien riskienhallinnan parantamiseen ja rakenteellisen muutoksen käynnistämiseen. Tähän Basel III on haastateltavien mukaan osittain pystynyt, sillä hyvinä puolina asiantuntijat nostavat esille riskienhallinnan tärkeyden huomioimisen. Yleisesti asiantuntijat kokevat Basel III:n kehittäneen pankkien riskienhallintakäytänteitä parempaan suuntaan. Yksi asiantuntija toteaaakin, että säännöksiä on pakko olla, jotta toimiala voi toimia. Toinen asiantuntija kritisoi uusien mittareiden riskisensitiivisyyden puutteita, kun taas sitä vastoin toinen korostaa juuri näiden mittareiden hyviä puolia ja toteaa pelkkään riskipainotettuihin erien huomioimisen kasvattavan pankkien riskejä. Hän kokee erityisesti leverage ration hyvänä toimenä pankkitoiminnalle.

Moni asiantuntija pohtii, olisiko aika tarkastella säännöksen yhteisvaikutuksia ja miettiä sitä, onko kaikki sääntely tarpeellista. Lisäksi pohdintaa herättää se, voisiko sääntelyä selkeyttää ja samalla yksinkertaistaa? Haastateltavien mielipiteissä korostuu usko pankkisääntelyn lisääntymiselle. Asiantuntijat ovat pääosin sitä mieltä, että yksi suurempia ongelmia Basel III säännöstössä on liian tiukaksi ja

yksityiskohtaiseksi mennyt sääntely. Tämä vie alustan peruspankkitoiminnalta ja kangistaa luotonantoa. Asiantuntijat kommentoivat asiaa näin:

” Valitettavasti menee varmasti vaa kiireemmäksi ja kireemmäksi. Sil-lai valitettavasti et se varmasti kangistaa. ” (Haastateltava A)

” ...tietysti kiristynyttä sääntelyä tulee todella paljon muutenkin kun luottoriskiä koskien, ni kaikki nää pankkitoiminnan sääntely kun laite-taan yhteen ja mietitään sitä kokonaisvaikutusta. Ni kysymys on, et mennäkö me ylisääntelyn puolelle? Et kuinka se niinku vaikuttaa tä-hän koko pankkitoiminnan kannattavuuteen ja toimintaedellytyksiin?” (Haastateltava F)

” Rahoitustoimintahan on rahoituksen saatavuus ja ylimalkaan pank-kien toiminta on tälläne perusfunktio yhteiskunnissa eli sitä ei voida säännellä kuoliaaks. Eli jossakin vaihees vois ajatella, et sitten tulee se käänne-piste, et tota lähdetään ehkä keskustelemaan ja arvoimaan et onko ylisäännelty. ” (Haastateltava C)

5 YHTEENVETO JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida Basel III - vakavaraistussäännöksen aiheuttamia muutoksia pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallinnassa. Tutkimuksessa analysoitiin pankin luotto- ja likviditeettiriskinhallintaa sekä vakavaraisuussäännöksen vaikutuksia riskienhallintakäytänteisiin näillä riskialueilla. Toisaalta tutkimuksessa esitettiin myös luottoriskin laskentakaavan muutoksen mahdollisia vaikutuksia sekä sitä, koetaanko Basel III säännösten olevan riittävä pankin riskienhallinnan merkittävyyden huomioimiseksi.

Seuraavissa luvuissa vastataan tutkimuksen pää- ja alatutkimuskysymyksiin sekä esitellään tutkimustulokset. Lisäksi tuodaan esille jatkotutkimusehdotuksia.

5.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tutkimuksessa saatiin vastaukset päätutkimuskysymykseen sekä alatutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen päätutkimuskysymyksenä oli: *kuinka Basel III – vakavaraisuussäännöstö on vaikuttanut pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallintaan?*

Tutkimuksen perusteella voidaan todeta suurimpien muutosten tapahtuneen luottoriskin hallinnassa aikaisemman säännöksen, Basel II:n, myötä. Basel II kannusti pankkeja luottoriskin määrittämiseen sisäisten mallien avulla. Sisäisten luottoluokistusten menetelmää hyödyntävät pankit määrittävät itse mallissa käytettävät riskiestimaatit kokonaan tai osittain (Repullo & Suarez, 2004, 497). Vaikka suurimmat muutokset luottoriskin osalta on koettu jo ennen Basel III:n voimaantuloa, nähdään Basel III:n vaikuttaneen etenkin pankin asiakaskohtaiseen riskienhallintaan sekä IT-järjestelmien kehittämiseen riskienhallinnan tueksi. Asiakastuntemus on sekä henkilö- että yritysasiakkaiden luottoriskin hallinnassa keskeisin osa-alue (Kontkanen, 2001; Bessis, 2002; Leppiniemi & Puttonen, 2002). Pankin on syytä kiinnittää huomiota asiakkaan maksukykyyn nyt ja tulevaisuudessa, jotta se pystyy arvioimaan asiakaskohtaisen riskipainot oikein ja siten pankin pääomavaatimukset asettuvat riittävälle tasolle. Tutkimuksen perustella nähdään kiristyneen sääntelyn

heijastuvan myös pankin raportointivelvoitteisiin tiukentaen ja lisäksi raportointia valvovalle taholle (Hasan & Zazzara, 2006, 10-11; Jankowitch 2007, 194; Fiva, 2010, 4,3d, 18-19). Lisääntyvä raportointi ja kasvavat laatuvaatimukset ajavat pankin kehittämään IT-järjestelmiään, jotta tehokas ja luotettava raportointi on mahdollista. Lisäksi voidaan todeta Basel III:n heijastuvan pankin asiakastasolle tuoteominaisuuksien kautta. Basel III- vakavaraisuussäännöksen vaikutukset nähdään pankin tuotteissa esimerkiksi lyhyempinä maturiteetteina. Myös vakuuskohteiden realistinen arvostaminen on keskiössä hallittaessa luottoriskiä esimerkiksi asuntorahoituksessa (Kontkanen, 2011, 86-87).

Basel III –vakavaraisuussäntelyä edeltävissä säännöksissä ei asetettu riittäviä vaatimuksia pankkien likviditeettien suhteen, mikä osittain nähdään syynä vuoden 2008 finanssikriisiin synnylle (Crowe, 2009 ; Googhart, 2008 ; Mishkin et al, 2006). Nykyisessä säännöstössä vaatimukset koskevat niin maksuvalmiutta kuin myös pitkäaikaista varainhankintaa. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että Basel III on vaikuttanut huomattavasti likviditeettiriskin hallintaan. Vakavaraisuussäännökset on otettu asteittain käyttöön vuoden 2015 marraskuussa. Vaikka pitkäaikaisen varainhankinnan vaatimus ei ole vielä astunut voimaan eikä sen sisältö kaikilta osin ole vielä selvillä, voidaan nähdä pankin alkaneen varautua säännöksen voimaantuloon. Tutkimuksen perustella voidaan todeta, että Basel III -vakavaraisuussäännöstö on likviditeettivaatimusten kautta vaikuttanut pankin taseen rakenteeseen. Taseen rakennetta on muokattu sääntelyyn sopivaksi siten, että vaatimukset täyttyvät. Kaikki ne aikaisemmin erät, jotka ovat luettu pankin likviditeiksi varoiksi, eivät uuden säännöstön ehtoja täytä. Tämän vuoksi likvidejä varoja on hankittu uusia toimintatapoja käyttäen. Lisäksi varainhankintaa on keskitetty. Koska voimaan tullut vaaraisuussäännöstö ohjaa pankkia pitkäaikaiseen varainhankintaan, kasvavat pankin kulut. Siten säännöstön likviditeettivaatimukset voidaan katsoa osaltaan vaikuttaneen kulujen kasvuun ja pankin tuotehinnoitteluun. Kulujen kasvun myötä likviditeettivaatimukset heijastuvat myös asiakastasolle tuotevalikoiman ja lyhentyneiden maturiteettien kautta.

Tutkimuksen alatutkimuskysymyksenä kysyttiin: *millaisia vaikutuksia kaavavilulla luottoriskin laskentakaavan muutoksella on sen mahdollisesti toteutuessaan?*

Tutkimuksen perustella voidaan todeta laskentakaavan muutoksen todellisten vaikutusten olevan vaikeasti arvioitavissa vielä, sillä hypoteettinen tutkimus aiheesta puuttuu eikä laskentamalleja ole julkaistu. Baselin pankkivalvontakomitean kaavavilma laskentakaavan muutos luottoriskin laskennassa pyrkii parantamaan pankkien vertailukelpoisuutta sekä yhdenmukaisuutta toimintatavoissa (BCBS, 2016). Luottoriskin laskennassa pankeilla on mahdollisuus käyttää joko standardimenetelmää tai kehittyneempiä menetelmiä (Strier, 2008). Käyttäessään kehittyneitä menetelmiä pankki itse määrittää luottoriskinsä asiakkaille (Repullo & Suarezm 2004, 479). Vaikka jokainen pankki hyväksyttää nämä sisäiset laskentamallinsa valvovalla taholla, on Baselin pankkivalvontakomitean keskuudessa herännyt huoli laskentamallien erilaisuudesta (BCBS,2016). Nähdään, että laskentakaavan uudistaminen vaatii oikeanlaisen mallin päästäkseen tavoitteeseensa pankkien vertailukelpoisuuden parantamiseksi. Lisäksi pankilla tulee olla käytössään riittävästi luotettavaa dataa, jotta se voi määrittää luottoriskinsä oikein (Hasan & Zazzara, 2006, 10-11). Väärin muodostettu laskentamalli ja siten harhaanjohtaja luottoriskin suuruus tulee vääristämään pankin pääomavaatimuksia. Tutkimuksen perusteella voidaan todeta laskentamallin haasteeksi muodostuvan erityisesti asiakkaiden oikeanlainen luokittelu. Luokitus vaikuttaa asiakkaalle muodostuvaan riskipainoon ja siten pääomavaatimukseen.

Mahdollisten muutosten avulla Baselin pankkivalvontakomitea tulee asettamaan rajoja riskipainojen laskemiselle eri salkuissa, minkä seurauksena pankkien käyttämät riskipainot tulevat yhdenmukaistumaan jonkin verran (BCBS, 2016). Aikaisempi säännöstö, Basel II, kannusti pankkeja omien laskentamallien kehittämiseen. Tutkimuksen perusteella laskentamallin standardoiminen saattaa johtaa siihen, ettei mielenkiintoa kehittyneeseen luottoriskin laskentaa jatkossa enää ole ja siten rakennettu pohja pankkien luottoriskin laskentamallien kehittämislä poistuu. Toisaalta nähdään, ettei tapahtuvat muutokset vaikuta merkittävästi pankin asiakastasolle. Kilpailu markkinoilla ohjaa lainan hintaa siten, ettei sen suuruus voi vaihdella merkittävästi luottolaitoksien välillä.

Toisena alatutkimuskysymyksenä oli: *kuinka hyvin Basel III- vakavaraisuussäännöstö huomio pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskin?*

Tutkimus paljastaa Basel III:n vastaavan aikaisempaa säännöstöä paremmin pankkisektorin haasteisiin ja syntyviin riskeihin. Erityisesti sääntely on kehittynyt likviditeettiriskin huomioimisen osalta. Lisäksi Basel III on lisännyt sääntelyn piiriin vähimmäisomavaraisuusasteen, jolloin myös riskipainottomat saamiset huomioidaan pääomavaatimuksessa (Vauhkonen, 2010, 25). Nämä muutokset voidaan nähdä selkeänä parannuksena edeltäneeseen Basel II sääntelyyn ja siten voidaan todeta, että Basel III huomioi pankkitoiminnan luotto- ja likviditeettiriskit hyvin sekä ottaa huomioon pankkisektorin kokonaisriskin edeltäjänsä paremmin (Went, 2010, 2-3). Vaikka Basel III toimii edeltäjänsä paremmin pankkien riskienhallinta sääntelyn ohjaajana, voidaan kuitenkin nähdä, ettei sääntely sellaisenaan pysty estämään mahdollisesti tulevia pankkikriisejä (Barrow, 2012,4). Sen vuoksi sääntely on kokenut muutoksia vuoden 2013 jälkeen ja sen uskotaan kehittyvän myös jatkossa. Säännöstön merkittävänä parannuksena voidaan pitää likviditeettisäännösten lisäämistä pankkisääntelyn piiriin, vaikka toisaalta suuria muutoksia maksuvalmiusvaatimuksen osalta ei nähdä tapahtuneen.

5.2 Loppupäätelmät

Tutkimuksesta ilmenee, että Basel III – vakavaraisuussäännöstö on vaikuttanut sekä pankin luotto- että likviditeettiriskin hallintaan. Tätä voidaan pitää odotettuna, sillä kiristyneellä sääntelyllä pyritään parantamaan finanssisektorin toimivuutta ja ehkäisemään mahdolliset talouskriisit. Luotto- ja likviditeettiriski ovat pankin keskeisimmät riskienhallinta osa-alueet (Akhatar, 2007; Fatemi & Fooladi,2006). Oikeanlainen riskienhallinta on välttämätöntä pankin kannattavuuden ja luotettavuuden kannalta. Siten on odotettua, että luotto- ja likvidiriskin riskienhallinta osa-alueelle heijastuu myös pankkisääntelyn vaikutukset. Basel III on tuonut pankkien riskienhallintakäytänteisiin monia positiivisia vaikutuksia. Sääntely on osaltaan vaikuttanut siihen, että toimialalla riskienhallintaan on kiinnitetty entistä enemmän huomiota. Riskienhallinta on organisoitua, tarkempaa sekä monipuolisempaa kuin ennen. Muutoksien voidaan nähdä kokonaisuudessaan parantaneen finanssisek-

torin riskienhallintaa ja osaltaan ehkäisseen uuden finanssikriisin puhkeamista. Koska säännöstö astuu voimaan asteittain, on edelleen vaikea sanoa sen vaikutuksista kokonaisuutena finanssisektoriin. Epävarmojen markkinatilanteiden vuoksi asetettua säännöstö on jouduttu kehittämään jo useasti sen voimaantulon jälkeen ja sen kehitys tulee jatkumaan myös tulevaisuudessa.

Muutokset maailmantaloudellisessa tilanteessa tekevät finanssisektorin sääntelyn ajankohtaiseksi tutkimusaiheeksi. Pankkitoiminnan riskienhallinta astuu keskiöön mietittäessä pankkien kohtaamaa luottamusta markkinoilla. Basel III-vakavaraisuusvaatimus on ollut pankkien toteutettavana vuodesta 2013 lähtien ja osa sen aiheuttamista muutoksista ovat jo havaittavissa. Vaikka huomattavimmat muutokset Basel II verrattuna on tapahtunut pankkien pääomavaatimuksissa, on pankkien riskienhallintaa jouduttu kehittämään sekä luottoriskin ja likviditeettiriskin osalta. Likviditeettiriski on saanut osakseen huomiota merkittävästi edeltäviin säännöstöihin verrattuna ja sen tärkeys pankkisektorin vakauden kannalta on tunnustettu.

5.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Tässä tutkimuksessa on käsitelty pankin luotto- ja likviditeettiriskin hallintaa rajatusti case tutkimuksena. Keskeistä on huomioida, että Basel III vakavaraisuussääntelyn käyttöönotto on vielä kesken. Mielenkiintoista jatkotutkimuksena olisi tutkia, kuinka suurena Basel III – vakavaraisuussäännösten aiheuttamat muutokset on koettu eri kokoisten toimijoiden keskuudessa. Lisäksi mikäli kaavailtu laskentamallin muutos toteutetaan, olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka suuret vaikutukset laskentakaavan muutoksilla toteutuessaan oli pankkitoimintaan ja asiakkaisiin. Vielä ei tiedetä sitä, tulevatko nämä muutokset toteutumaan ja millaiset vaikutukset niillä todellisuudessa on. Jatkotutkimuskohteenä voitaisiin tutkia myös sitä, saavutetaanko laskentakaavan yhtenäistämisellä sen tavoittelemia etuja pankkien vertailukelpoisuuden parantamiseksi.

LÄHTEET

Admati, Anat – Hellwig, Martin. 2013. The parade of the bankers' new clothes continues: 23 flawed claims debunked. Princeton University Press.

Akhtar, S. 2007. Pakistan: changing risk management paradigm – perspective of the regulator. ACCA Conference – CFOs: The Opportunities and Challenges Ahead, Karachi

Allen, B., Chan, K., Milne, A. & Thomas, S. 2012. Basel III: Is the cure worse than the disease? International Review of Financial Analysis, Vol. 25, pp.159–166.

Altman, E. I., & Saunders, A. 1997. Credit Risk Measurement: Developments Over the Last 20 Years. Journal of Banking and Finance, Vol. 21, Issue 11-12, pp. 1721-1742.

Altman, E. 2002. Managing credit risk: a challenge for the new millenium. Economic notes by Banca Monte dei Paschi di Siena Spa, Vol. 31, nro 2, pp 201-214.

Arif, A. & Anees A. 2012. Liquidity risk and performance of banking system. Journal of Financial Regulation and Compliance, Vol. 20, pp. 182-195.

Bank For International Settlements. 2015. About the Basel Committee [verkodokumentti]. [Viitattu 6.3.2016] Saatavilla: <https://www.bis.org/bcbs/about.htm?m=3%7C14%7C573>

Barrow, J.,M. 2012. A model for intervention of a financial crisis. Global Journal of Business Research, Vol. 6, nro. 2, pp. 41-48.

Basel Committee on Banking Supervision. 2006. International convergence of capital measurement and capital standards. Bank for International Settlements

Basel Committee on Banking Supervision. 2009. History of the Basel Committee and its Membership. Bank for International Settlements.

Basel Committee on Banking Supervision. 2010a. Assessing the macroeconomic impact of the transition to stronger capital and liquidity requirements. Bank for International Settlements.

Basel Committee on Banking Supervision. 2010b. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Bank for International Settlements.

Basel Committee on Banking Supervision. 2014a. Basel III leverage ratio framework and disclosure requirements. Bank for International Settlements

Basel Committee on Banking Supervision. 2014b. Basel III: The Net Stable Funding Ratio. Bank for International Settlements

Basel Committee on Banking Supervision. 2015. Second consultative document. Standards. Revisions to the Standardised Approach for credit risk. Bank for International Settlements.

Basel Committee on Banking Supervision. 2016. Reducing variation in credit risk-weighted assets - constraints on the use of internal model approaches - consultative document. Bank for International Settlements

Bauer, W. & Ryser, M. 2004. Risk management strategies for banks. *Journal of Banking & Finance*, Vol 28, pp. 331-352.

Benston, G. & Kaufman, G. 1996. The Appropriate Role of Bank Regulation. *The Economic Journal*. pp. 688–697.

Bessis, J. 1998. *Risk Management in Banking*. Chichester, England. Wiley.

Bessis J. 2002. *Risk Management in Banking (2nd edition)*. Chichester, England. Wiley.

Blum, J. M. 2008. Why 'Basel II' may need a leverage ratio restriction. *Journal of Banking and Finance*, Vol. 32, nro. 8, pp. 1699–1707.

Blundell-Wignall, A. & Atkinson, P. 2010. Thinking beyond Basel III: necessary solutions for capital and liquidity. *OECD Journal: Financial Market Trends*, Vol 2010, nro. 1, pp. 9–33.

Busch, A. 2009. *Banking Regulation and Globalization*. Oxford University press.

CEBS. 2008. Reducing liquidity risk – a new imperative. Second Part of CEBS's Technical Advice to the European Commission on Liquidity Risk Management, Aleri, Committee of European Banking Supervisors, New York, NY, pp. 8.

Chaplin, G., Emblow, A. & Michael, I. 2000. Banking system liquidity: developments and issues. *Financial Stability Review*, pp. 93-112.

Claessens, S. & Kohe, M. 2013. *Financial Crises: Explanations, Types, and Implications*, IMF Working Paper

Cole, R., Goldberg, L & White, L. 2004. Cookie cutter vs. character: The micro structure of small business lending by large and small banks. *Journal of Financial and Quantitative analysis*, 39,pp. 227-251.

Cumming, C. & Hirtle, B. 2001. The challenges of risk management in diversified financial companies. *FRBNY Economic Policy Review*.

Crowe, K. 2009. Liquidity risk management – more important than ever. *Harland Financial Solutions*.

Danielsson, J., Embrechts, P., Goodhart, C., Keating, C., Muennich, O. & Shin, H. 2001. An Academic Response to Basel II. *LSE Financial Markets Group*. nro. 130.

De Haan, J., Oosterloo, S. & Schoemaker, D. 2009. *European Financial Markets and Institutions*. Cambridge University press.

Demirguc-Kunt, A., Detragiache, E. & Merrouche, Q. 2013. Bank Capital: Lessons from the Financial Crisis. *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol 45 (6), pp.1147–1165.

Dewatripont, M. & Tirole, J. 1999. *The Prudential Regulation of Banks*. Second printing. The MIT Press.

Diamond, D.W. and Rajan, R.G. 2001. Liquidity risk, liquidity creation, and financial fragility: a theory of banking. *The Journal of Political Economy*, Vol. 109 No. 2, pp. 287-327.

Diamond, D. & Rajan, R. 2005. Liquidity Shortages and Banking Crises. *The Journal Of Finance*. Vol 11. Nro 2, pp. 615-646.

Dowd, K. 1998. *Beyond Value At Risk – The New Science of Risk Management*. John Wiley & Sons Ltd, England.

Drehmann, M. & Gambacorta, L. 2012. The Effects Of Countercyclical Capital Buffers On Bank Lending. *Applied Economics Letters*, Vol 19, nro. 7, pp. 603–608.

Duffee, G. R. 1999. Estimating the price of default risk. *Review of Financial Studies*, 12(1), 197-226.

Duffie, D. & Singleton, K. 2003. *Credit Risk: Pricing, Measurement, and Management*. Princeton University Press: New Jersey.

Duffie, D. 2007. Innovations in credit risk transfer: implications for financial stability. Working Paper, Bank for International Settlement.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Euroopan komission delegeoitu asetus asetuksen (EU) N:o 575/2013 täydentämisestä luottolaitosten maksuvalmiuden osalta.

Euroopan komissio. 2014. Economic review of the financial regulation agenda. Commission staff working document. 158 [verkkodokumentti]. [Viitattu 16.3.2016] Saatavilla: http://ec.europa.eu/internal_market/finances/docs/general/20140515-erfra-working-document_en.pdf

Euroopan parlamentti ja neuvosto. 2013. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 575/2013 luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten vakavaraisuusvaatimuksista ja asetuksen (EU) N:o 648/2012 muuttamisesta. EUVL N:o L 176/1.

Fatemi, A. & Fooladi, I. 2006. Credit risk management: a survey of practices. Managerial Finance. Vol 32, nro. 2. pp. 227-233.

Festic, M., Kavkler, A. & Repina, S. 2011. The Macroeconomic Sources of Systematic Risk in Banking Sectors of Five New EU Member States. Journal of Banking & Finance , nro. 21, pp. 87-105.

Freeman, M., Cox, P. & Wright, B. 2006. Credit risk management, the use of credit derivatives by non-financial corporations. Emerald Managerial Finance, vol 32. nro 9, pp. 761-773.

Freixas, X. & Rochet, J-C. 2008. Microeconomics of Banking (2nd Edition). Cambridge, MA: MIT Press.

Freixas, X. 2010. Post-crisis challenges to bank regulation. Economic Policy, Vol. 25, nro. 62, pp. 375-399.

Furlong, F. & Keeley, M. 1989. Capital regulation and bank risk-taking: A note. Journal of Banking and Finance. Vol 13, pp. 883-891.

Finanssivalvonta. 2004. Standardi 4.4a. Luottoriskin hallinta [verkkodokumentti]. [Viitattu 23.3.2016] Saatavilla: http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/4.4a_std1.pdf

Finanssivalvonta. 2009. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit [verkkodokumentti].
[Viitattu 4.7.2016]

Saatavilla: http://www.finanssivalvonta.fi/liitetiedostot/Valtari_1_2009.pdf

Finanssivalvonta. 2010. Standardi 4.4d. Likviditeettiriskin hallinta [verkkodokumentti].
[Viitattu 23.3.2016] Saatavilla:

<http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Saantely/Maarayskokoelma/Uusi/Documents/4.4d.std1.pdf#search=likviditeettiriskin>

Finanssivalvonta. 2011a. Tiedotteet. Basel III tiedotustilaisuus 4/2011 [verkkodokumentti].
[Viitattu 3.4.2016] Saatavilla:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/tiedotteet/esitelmat/documents/basel_iii_tiedotustilaisuus_13042011.pdf

Finanssivalvonta. 2013. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit [verkkodokumentti].
[Viitattu 20.5.2016]. Saatavilla:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Esitelmat/Documents/Valvottavien_taloudellinen_tila_ja_riskit_18092013.pdf.

Finanssivalvonta. 2015a. Tiedotteet. Valvottavien taloudellinen tila ja riskit 2/2015 [verkkodokumentti]. [Viitattu 23.3.2016] Saatavilla:

http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Tiedotteet/Analyysit_tutkimukset/Documents/Valtari_2_2015.pdf

Finanssivalvonta. 2015b. Finanssivalvonnan tehtävät. 5/2015 [verkkodokumentti].
[Viitattu 24.6.2016]

Saatavilla: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Tehtavat/Pages/Default.aspx>

Goodhart, C. 2010. The Future of finance and the theory that underpins it. How should we regulate the financial sector? The Future of Finance: The LSE Report, London School of Economics and Political Science.

Guglielmo, M. 2008. Managing liquidity risk. *Bank Accounting & Finance*, Vol. 8.

Haan, J., Oosterloo S. & Schoenmaker, D. 2009. *European Financial Markets and Institutions*, Cambridge University Press.

Haldane, A. & May, R. 2011. Systemic risk in banking ecosystems. *Nature*. Vol. 269, pp. 351- 355.

Hasan, I. & Zazzara, C. 2006. Pricing risky loans in the new Basel II environment. *Bank of Finland Discussion Papers 3/2006*. Helsinki: Bank of Finland.

Hellwig, M. 2010. Capital Regulation after the Crisis: Business as Usual? Pre-prints for the Max Planck Institute for Research on Collective Goods, Bonn 2010/31.

Hemmo, M. 2001. *Pankkioikeus*. Kauppakaari, Lakimiesliiton kustannus. Talentum Media Oy. Jyväskylä.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2009. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Hämeenlinna: Kariston Kirjapaino Oy.

Holmström, B. & Tirole, J. 2000. Liquidity and risk management. *Journal of Money, Credit and Banking*, Vol 32, nro. 3, pp. 295-319.

Howells, Peter & Bain, Keith. 2007. *Financial markets and institutions*. 5th edition. Gosport. Pearson Education Limited 2007. 432 s.

Ibáñez-Hernández, F., Peña-Cerezo, M. & Araujo, A. 2015. *Applied Economics Letters*, Vol 22, nro. 5, pp. 385–390.

Jacques, K. 2010. Procyclicality, bank lending, and the macroeconomic implica-

tions of a revised Basel Accord. *The Financial Review*, Vol 45, pp. 915-930.

Jacobson, T., Lindé, J. & Roszbach, K. 2005. Credit risk versus capital requirements under Basel II: Are SME loan and retail credit really different? *Journal of Financial Services Research*, Vol. 28, nro. 1, pp. 43-75.

Pichler, J. & Schwaiger, W. 2007. Modelling the economic value of credit rating systems. *Journal of Banking & Finance* 31, pp. 181-198.

Janson, N. 2009. The ongoing banking crisis: Another proof of the Basel II accord inefficiency. *Question 2000*, Vol. 26, nro. 6.

Jeanne, O. and Svensson, L. 2007, Credible commitment to optimal escape from a liquidity trap: the role of the balance sheet. *The American Economic Review*, Vol. 97 No. 1, pp. 474-90.

Jenkinson, N. 2008. Strengthening regimes for controlling liquidity risk. *Euro Money Conference on Liquidity and Funding Risk Management*, Bank of England, London, pp. 9.

Jokivuolle, E. & Kauko, K. 2001. The new Basel Accord: Some potential implications of the new standards for credit risk. *Discussion Paper*, Bank Finland.

Jokivuolle, E. & Launiainen, P. 2003. Pankkien vakavaraisuuden sääntely ja valvonta uudistuu. *Euro & Talous* 1/2003.

Jorion, P. 2002. *Value at Risk : The Benchmark for Controlling Market Risk*. (2nd edition) Ohio, USA: McGraw-Hill.

Kaplan, S., & Garrick, B. J. 1981. On the quantitative definition of risk. *Risk Analysis*, Vol.1, pp. 11-27.

Kasanen, E., Lundström, T., Puttonen, V. & Veijola, R. 1997. *Rahoitusriskit yri-*

tyksessä. Porvoo, WSOY.

Kashyap, A., Rajan, R. & Stein, J.C. 2002. Banks as liquidity providers: an explanation for the coexistence of lending and deposit-taking. *The Journal of Finance*, Vol. 57 No. 1, pp. 33-73.

Kashyap, A., Stein, J. & Hanson, S. 2010. An Analysis of the impact of "substantially heightened" capital requirements on large financial institutions. *Journal of Economic Perspectives* 25, 3-28.

Kaufman, G. 1998. *Bank Crises: Causes, Analysis and Prevention*. Research in Financial Services: Private and Public Policy. Vol. 10, pp. 77–97.

Kiema, I. & Jokivuolle, E. 2011. Leverage ratio requirement, credit allocation and bank stability. Bank of Finland research discussion papers 10/2011. [verkkodokumentti] [Viitattu 4.3.2016]

Saatavilla: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1846571

King, M. 2013. The Basel III net stable funding ratio and bank net interest margins. *Journal of Banking and Finance*, Vol 37, nro. 11, pp. 4144–4156.

King, P & Tarbert, H. 2011. Basel III: an overview. *Banking & Financial Services Policy Report*, Vol. 30, nro. 5.

Koehn, M & Santeneri A. 1980. Regularion of Bankk Capital and Potfolio Riski. *The Journal of Finance*. Vol. 35, nro. 5, pp. 1235-1244.

Konstari, T. & Kalima, K. 2002. *Pankkisalaisuus, viranomaiset ja tietosuoja*. Suomalaiset oikeusjulkaisut. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Kontkanen, E. 2011. *Pankkitoiminnan käsikirja*. 3.painos. Jyväskylä: Bookwell Oy.

Kosonen, K. 1995. *Asuntorahoituksen riskit ja kehittämisen vaihtoehdot*.

Palkansaajien tutkimuslaitos, tutkimuksia 60. Helsinki: Hakapaino Oy.

KPMG. 2006. Corporate Governance; sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan näkökulmasta. 1.painos. Helsinki; Edita Prima Oy.

Lastra, R. 2006. Legal Foundations of International Monetary Stability. Oxford University press.

Lehtiö, S. 2004. Suomen pankkikriisin taustatekijät, luonne ja kriisinhoitoerityisesti säästöpankeissa. Turku: Turun kauppakorkeakoulun. julkaisu A-1:2004.

Leppiniemi, J. & Puttonen, V. 2002. Yrityksen rahoitus. Porvoo: WS Bookwell Oy,

Letto, R. 2012. Sääntelyuudistusten vaikutukset pk-yritysten luottoihin herättävät huolta. Finanssimarkkinakatsaus 01/2012, nro. 2. [verkkodokumentti]. [Viitattu 28.3.2016]

Saatavilla:

https://www.fkl.fi/materiaalipankki/julkaisut/Julkaisut/Finanssimarkkinakatsaus_1_2012.pdf

Liewellyn, D. 1999. The Economic Rationale for Financial Regulation. FSA Occasional Paper No. 1.

Lyons, G. & Casey, C. 2011. Basel III - an initial piece of the global puzzle. Banking and Finance Services Policy Report, vol. 20, nro. 7.

Measures, D. 2009. Credit risk management and mitigation. Journal of securities Operations & Custody, vol. 2, nro. 2, pp. 134-140.

Mileris, R. 2012. Macroeconomic Determinants of Loan Portfolio Credit Risk in Banks. Engineering Economics, Vol. 23, nro. 5, pp. 496-504.

Mishkin, F., Stern, G. and Feldman, R. 2006. How big a problem is too big to fail?

A review of Gary Stern and Ron Feldman's 'too big to fail': the hazards of bank bailouts. *Journal of Economic Literature*, Vol. 44 No. 4, pp. 988-1004.

Mohanty, S. 2008. Measuring the Value of Intelligence In Business Intelligence. *DM Review* 18:12, 20.

Mott, G. 2008. *Accounting for non-accountants*. 7th ed. London, Kogan Page Limited.

Mutttilainen, V. 2002. Luottoyhteiskunta; Kotitalouksien velkaongelmat ja niiden hallinnan muodonmuutos luottojen säännöstelystä velkojen järjestelyyn 1980- ja 1990-luvun Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 189. Helsinki.

Nazar, M. 2013. Measuring Credit Risk of Bank Customers Using Artificial Neural Network. *Journal of Management Research*, Vol. 5, No. 2.

Niemi, M. 2013. *Asuntoluotto*. Yliopistollinen väitöskirja. Helsinki: Helsingin Kamari Oy.

Niskanen, J., Niskanen, M. 2000. *Yritysrahoitus*. Helsinki: Edita Prima.

Niskanen, J. & Niskanen, M. 2010. *Yritysrahoitus*. Helsinki: Edita Publishing Oy

Oikarinen, E. 2002. *Alueellinen pankkikilpailu globaalistuvilla markkinoilla*. Vantaa: Taloustieto Oy.

Ojo, M. 2009. Risk Management by Basel Committee: evaluating progress made from the 1988 Basel accord to recent developments. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol 18, nro.4, pp. 305-315.

Posey, R & Reichert, A. 2011. Terms of lending for small business lines of credit: The role of loan guarantees. *The International Journal of Business and Finance Research*, Vol. 5, nro. 1.

Rauthovi, J. 2005. Pankkien vakavaraisuusuudistus- vakautta vai vakauden tunnetta? Defensor legis 5/2005, pp. 1077-1096. Vammalan Kirja-paino Oy.

Repullo, Rafael & Javier Suarez (2004). Loan pricing under Basel capital requirements. Journal of Financial Intermediation, Vol. 13, pp. 496-521.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Saunders, A & Cornet M. 2006. Financial Institution's management: risk management approach. McGraw-Hill. New York.

Schooner, H & Taylor, M. 2009. Global Bank Regulation. Principles and Policies.

Slovik, P. & Cournède, B. 2011. Macroeconomic impact of Basel III. OECD Economics Department, working paper, nro. 884.

Spong, K. 2000. Bankin Regulation - Its Purposes, Implementation, and Effects. Kansas City: Federal Reserve Bank of Kansas City

Stiglitz, J. 2010. Freefall. Free Markets and the Sinking of the Global Economy. Penguin Books.

Strier, F. 2008 Rating the raters: Conflicts of interest in the credit rating firms. Business and Society Review, Vol. 113, No. 4, pp. 533-553.

Suomen Pankki. 2011. Finanssikriisin vaikutuksista Suomen talouteen [verkko-dokumentti]. [Viitattu 14.3.2016].

Saatavilla: <http://www.suomenpankki.fi/pdf/167911.pdf>

Suomen Pankki. 2015. Kotitalouksien ja yritysten lainakannat kasvoivat 2014 kysynnän vähenemisestä huolimatta. Lehdistö tiedote nro 3. [verkkodokumentti]. [Viitattu 14.3.2016] Saatavilla:

http://www.suomenpankki.fi/fi/suomen_pankki/ajankohtaista/tiedotteet/Pages/tiedote03_2015.aspx

Suttle, P. 2011. The Macroeconomic Implications of Basel III. Institute of Economics Department, Working paper, nro. 844.

Tarullo, D. 2008. Banking on Basel. The Future of International Financial Regulation. Peterson Institute for International Economics. Washington, DC.

Tomperi, S. 2003. Käytännön kirjanpito. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2006. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus

Vauhkonen, J. 2010. Basel III -uudistus parantaa pankkien riskinkantokykyä. Suomen Pankki. Euro ja talous 3/2010. Vantaa: Multiprint Oy, 21-30.

Vauhkonen, J. & Westman, H. 2013. Suomessa luotava valmiudet asettaa pankeille systeemisiä lisäpääomavaatimuksia. Euro ja Talous 2/2013 [verkkodokumentti]. [Viitattu 15.3.2016] Saatavilla:

http://www.suomenpankki.fi/fi/julkaisut/euro_ja_talous/rahoitusjarjestelman_vakaus/Documents/ET213.pdf

Walker, G. 2011. Basel III - Market and Regulatory Compromise. Journal of Banking Regulation, Vol. 12, nro 2, pp. 95-99.

Went, P. 2010. Basel III Accord: Where do we go from here? Risk professional, Nro 12, pp. 36-47.

Wolf, M. 2010. Basel: The moude that did not roar. The Financial Times [verk-
kodokumentti]. [Viitattu 23.2.2016]

Saatavilla: <https://www.ft.com/content/966b5e88-c034-11df-b77d-00144feab49a>

Zhu, H. 2007. Capital regulation and banks' financial decisions. Unpublished ma-
nuscript, BIS.

LIITE 1. Basel III -säännöksen aikataulu (Vauhkonen, 2010, 30)

Siirtymävuodet sinisellä

Basel III - säännöksen aikataulu	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Vähimmäisomavaraisuusaste	Tiedonkeruun kehittäminen								
Raj. ensisij. omat varat, %			3,5	4	4,5	4,5	4,5	Pilariin 1	4,5
Yleinen pääomapuskuri, %						0,62	1,25	1,875	2,5
Raj. ensisij. omat varat + yleinen pääomapuskuri, %			3,5	4	4,5	5,125	5,75	6,375	7
Vähennykset raj.ensisij. omista varoista, %				20	40	60	80	100	100
Ensisijaiset omat varat, %			4,5	5,5	6	6	6	6	6
Kokonaispääoma, %			8	8	8	8	8	8	8
Kokonaispääoma + yleinen pääomapuskuri, %			8	8	8	8,625	9,25	9,875	10,5
Suurpankkien lisävaateet							Käyttöön vaiheittain		
Vastapuoliriskiin liittyvät muutokset					Käyttöön				
Maksuvalmisuvaatimus	Tarkkailu jakso alkaa				Käyttöön				
Pysyvän varainhanhinnan vaatimus	Tarkkailu jakso alkaa	Tarkkailujakso alkaa						Käyttöön	

LIITE 2

Haastattelurunko

Taustatiedot:

1. Kauanko olet työskennellyt alalla?
2. Kauanko olet työskennellyt tässä pankissa/yrityksessä?
3. Koulutustaustasi?
4. Nykyiset työtehtäväsi?

1. LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKIN HALLINTA

Luottoriski

- Kuinka luottoriskin hallinta on kehittynyt finanssikriisien jälkeen?
- Luottoriskin hallinta on yksi keskeisimmistä toimista finanssisektorilla, miksi?
- Miten näet luottoriskin hallinnan suhteessa pankin muihin riskeihin?
- Mitä haasteita pankki kohtaa luottoriskin hallinnassa?
- Mitä haasteita kiristynyt sääntely on tuonut luottoriskin hallintaan?
- Millaisilla keinoilla pankki pyrkii vähentämään luottoriskiään?

Likviditeettiriski

- Kuinka likviditeettiriski hallinta on kehittynyt finanssikriisien jälkeen?
- Miten näet likviditeettiriskin hallinnan suhteessa pankin muihin riskeihin?
- Mitä haasteita pankki kohtaa likviditeettiriskin hallinnassa?
- Millaisia keinoja pankki käyttää likviditeettiriskin hallinnassa?

2. BASEL III- VAKARAISUUSÄÄNNÖS JA PANKKISÄÄNTELY

- Mitä vaikutuksia Basel III vakavaraisuus- ja likviditeettisäännöksillä on pankkitoimintaan?
- Mitä haasteita kiristyneet vaatimukset ovat tuoneet toimialalle?
- Miten kiristyneet säännökset heijastuvat asiakastasolle?
 - o Esim. Korkomarginaalit? Luotonanto?

- Ovatko tehdyt muutokset riittäviä?
- Mitä mieltä olet kiristyneestä säännöstöstä, hyvät ja huonot puolet?
- Miten näet alan tulevaisuuden pankkisääntelyn osalta?
- Kuinka hyvin Basel III vakavaraisuussäännös vastaa pankkitoiminnan riskeihin?
- Kuinka kiristynyt sääntely on vaikuttanut pankin riskienhallinta käytäntöihin?
Onko jokin muuttunut?
- Miten Basel III säännös edesauttaa pankkeja hinnoittelemaan riskit oikein?

3. BASEL III- VAKAVARAISSUUSÄÄNNÖKSEN AIHEUTTAMAT MUUTOKSET LUOTTO- JA LIKVIDITEETTIRISKISSÄ

Luottoriski

- Kuinka Basel III vakavaraisuussäännös on vaikuttanut pankin luottoriskin hallintaan/ mittaamiseen?
- Kuinka Basel III vakavaraisuussäännös on vaikuttanut pankin luottoriski-strategiaan, onko jokin muuttunut?
- Miten kiristyneen säännöksen aiheuttamiin muutoksiin on varauduttu?
- Mitä mieltä olet kaavaillusta luottoriskinlaskentamallin yhtenäistämisestä?
- Mitä etuja/ haittoja näet laskentamallin muutoksen aiheuttavan sen mahdollisesti toteutuessaan?
- Mitä luottoriskin laskentakaavan muutos aiheuttaisi pankille/ asiakkaille?

Likviditeettiriski

- Likviditeettiä koskevat säännökset (maksuvalmius ja pysyvän varainhankinnanvaatimus) ovat uusia lisäyksiä Basel II:een verrattuna. Millaisia muutoksia ne ovat aiheuttaneet pankkitoiminnassa?
- Näkyvätkö muutokset asiakastasolle, miten?
- Miten muutoksiin on varauduttu?
- Mitä vahvuuksia/ heikkouksia näet vaatimuksissa?
- Maksuvalmiusvaatimus astui osittain (60%) voimaan syksyllä 2015, millaisia toimenpiteitä tämä aiheutti?

- Ovatko asetetut vaatimukset riittäviä likviditeetin tärkeys huomioiden?
- Kuinka maksuvalmiusvaateet edesauttavat pankin vakavaraisuuden ylläpitämistä?
- Pysyvän varainhankinnanvaatimus tulee voimaan vähimmäisvaatimuksen osalta 2018. Millaisia mahdollisia muutoksia tämä säännös aiheuttaa? Ollaanko muutoksia jo toteuttamassa?
- Onko pysyvän varainhankinnanvaatimus riittävä, saavuttaakseen tavoitteensa pankin käyttämän lyhytaikaisen rahoituksen vähentämiseksi?